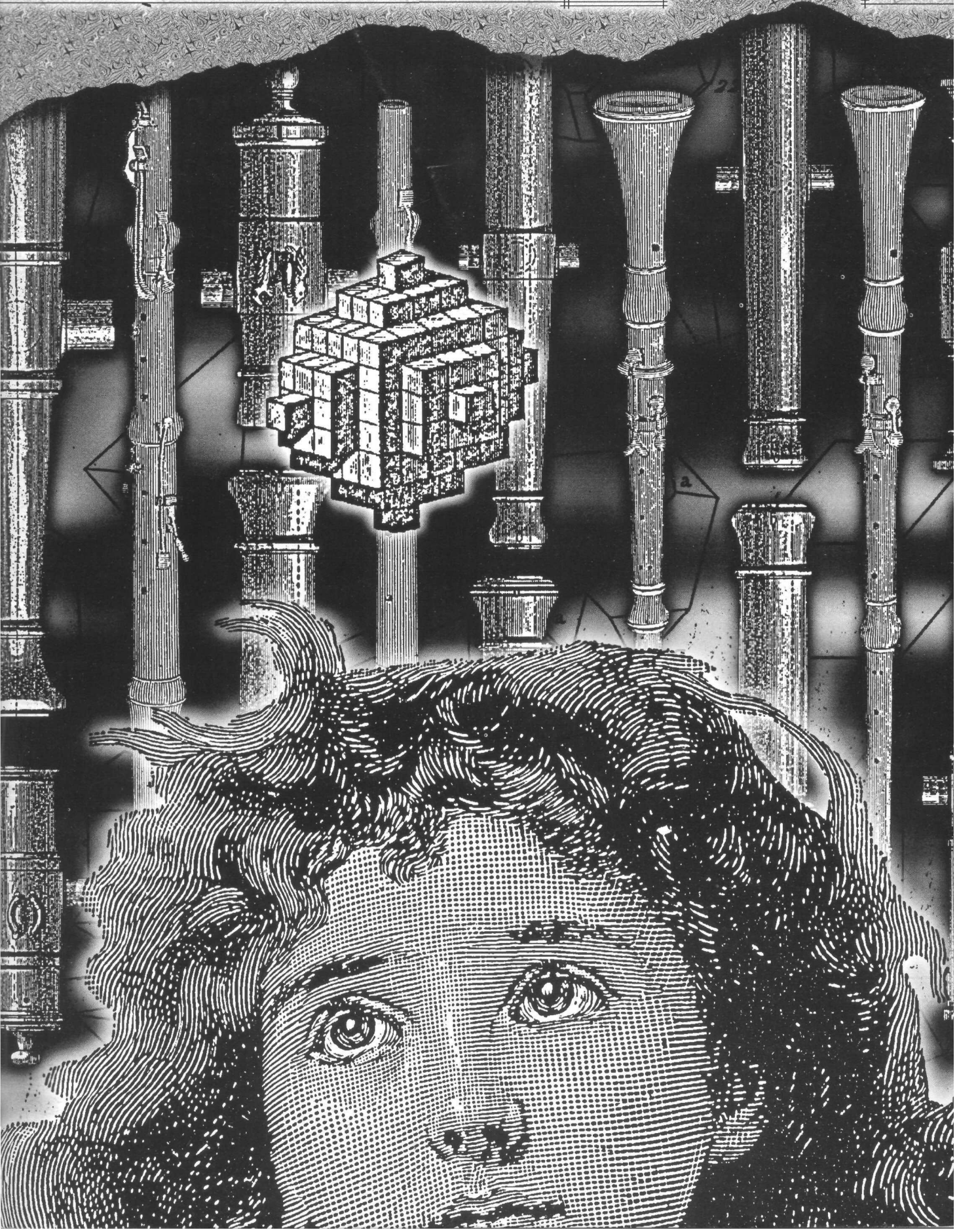

Hayalet Gemi

Sayı 38

Eylül/Ekim 1997

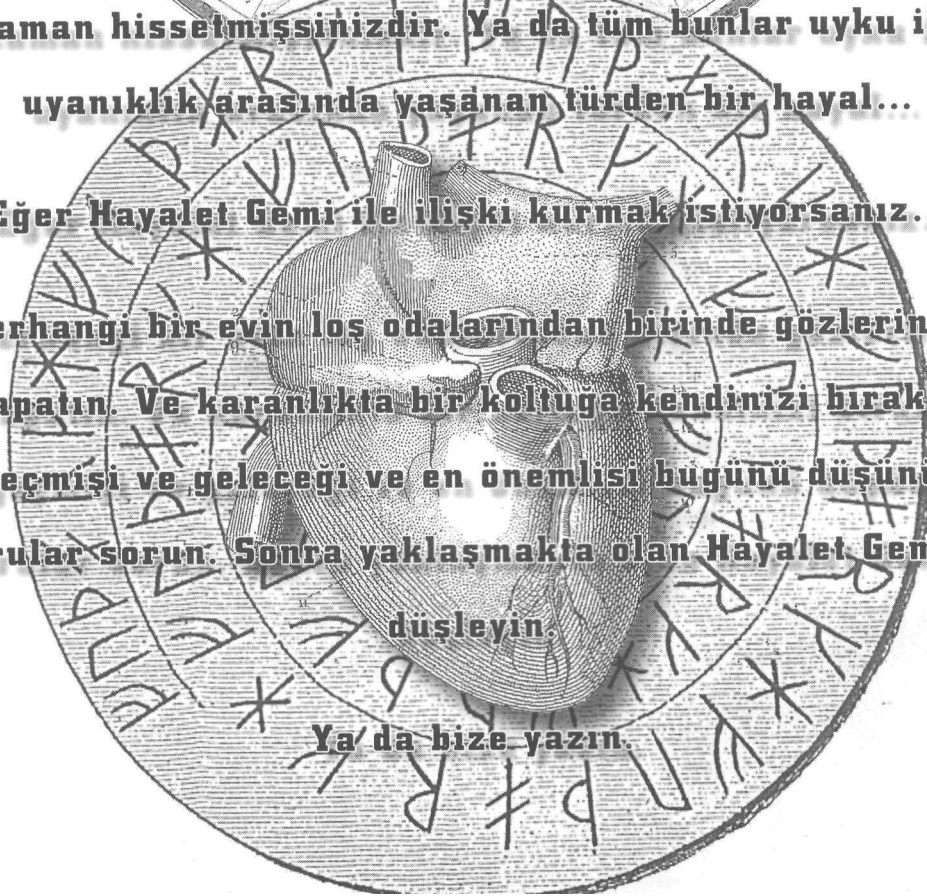
250.000 TL

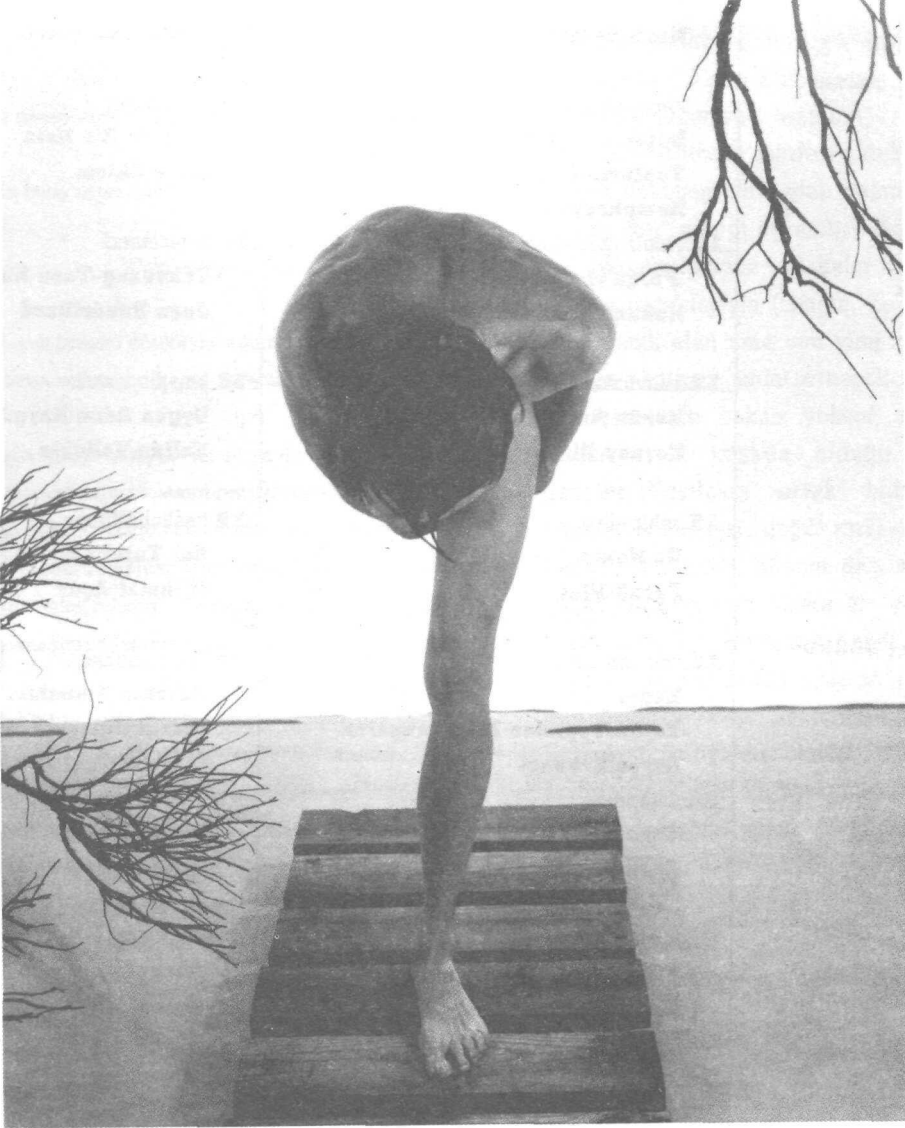
Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulagınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

Eğer Hayalet Gemi ile ilişki kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş odalarından birinde gözlerinizi kapatın. Ve karanlıkta bir koltuğa kendinizi bırakıp, geçmişini ve geleceğini ve en önemlisi bugünü düşünüp sorular sorun. Sonra yaklaşmakta olan Hayalet Gemi'yi düşünün.

Ya da bize yazın.

A r n o R a f a e l M i n i c k i n e n , 1 9 7 7

Eksik olan parçamızı bulduğumuzda, çıplaklığımızdaki, duruşumuzdaki, varoluşumuzdaki rahatsızlık bitecek sanıyoruz. Oysa acının kaynağı, bir türlü bütüne ait olamamanın yarattığı gerilim değil mi?

Hayalet Gemi

http://www.wavenet.com/~ulay/hayaletgemi

İki Ayda Bir Yayınlanır

Sayı 38, Eylül/Ekim 1997

250000 TL KDV Dahil

Sahibi ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü
**Teknofil Teknoloji
Tasarım Ltd. Şti. adına
Adnan Kurt**

Yazı Kurulu
**Sedef Erkman
Murat Gülsoy
Ergun Kocabıyık
Nazlı Ökten
Pınar TÜren**

Tasarım
Faruk Ulay

Baskı

Emeği Geçen

**Ferial Başaran'a,
Sylvia Karmen Canbek'e,
Altuğ Güzey'e,
Özgür Öztürk'e,
Batur Şehirlioğlu'na,
Figür Grafik'e
Zeynep Terzioğlu'na,**
teşekkür ederiz.

İçindekiler

3 üstüçizilmiş kişiler

**Bu Bir Yapboz
Nazlı Ökten**

5 karagöründül

**Bütün Parçaların
Toplamından Büyüktür
Kumphreys & Ridloch**

10 yalnızlığını yuncakları

**'Parça'yla 'Bütün'ü Keşfederken
Nakan Aytekin**

12 kılavuzkaptan

**Körün Anıları
Zeynep Direk**

15 zehiradası

**Uç Nokta
Faruk Ulay**

16 şeytanminaresi

**Hepsi
Ya Da Toplama Bir Uzunçalar
Derya Erkenci**

20 déjà vu

**Boksör
Ergun Kocabıyık**

22 sisdüşleri

**Film Fragmanları
Selim Ergun**

24 med-cezir

**Laleli'den Dünyaya Giden
Bir Tramvayda
Cemal Ener**

28 yanlışpusula

**Hangisinin Parçasıyım?
Pınar TÜren**

30 serdümen

**Apokalypsis
D.H.Lawrence**

32 düşdeğirmeni

**Tanımak
Orhan Cem Çetin**

34 gizlihazine

**Portede Bir Nota
Emre Öktem**

36 denizfeneri

**Tchouang-Tseu Kasabı
Jean Baudrillard**

38 kayıpkamarı

**Uygun Adım Kaygılar
Halide Veliöğlu**

39 başkahirdünya

**Göl Tutulması
Mehmet Açar**

46 çıkmazsokak

**Kölenin Kısımları
Murat Gülsoy & Derya Erkenci**

48 şişedekimesaj

**Papucuyarım
Nurdan Beşergil**

49 sisdüşleri

**Abruşak
Balku**

54 deligömleği

**Sıkıştığım Yer
Kerem Yeğın**

56 ölüdalga

**Düş Kadını Gördü
Nuran Yurtsever**

57 uçanhollandalı

**Açık Çek
Murat Gülsoy**

Bu Bir Yapboz

"Örneğin kız çocukları yaşamayan bir kadın, hepsi de erişkin yaşa gelmiş çok sayıda kızı olan bir kadın arar. Bu kadın, onun penceresinin (şanssız kadının oturduğu evin penceresinin) altına gelir ve sorar:

-(Bana satacak bir çocuğunuz yok mudur?

-Var! diye cevap verir evdeki kadın, ama yaşadığını görme şansımız yok.

-O halde onu bana satın, çünkü Tanrı'ya şükür ben yeterince şanslıyım.

-Peki satayım...bana ne verebilirsin ?

-Ne istiyorsun?

-Ah...ne desem!...çok isterim çünkü çocuğum bir çiçek gibi güzel.

-Sana sadece bu kadar verebilirim daha fazla yok!

-Parayı bana ver.

Yabancı kadın pencereden bir tavuk ya da biraz para uzatır.

Kızın annesi parayı alır ve kızını pencereden uzatır. Yabancı kadın, kollarında çocukla evin etrafında dolanır ve daha sonra kapıdan içeri girer. Girerken şöyle der:

-Beni misafir eder misiniz? Yabancıyım ve uzaktan geldim, nereye gideceğimi bilemiyorum...üstelik yanımda bu çocuk var ve artık onu taşıyamıyorum...

-Tabii bizde kalabilirsin, neden olmasın, der çocuğun annesi...yaklaş.

Kadın küçük kızı yatağına ya da daha büyükse yere bırakır, çok yorgunmuş gibi yaparak bir koltuğa ya da sandalyeye oturur.

-Peki ama küçüğün adı ne? diye sorar annesi.

O zaman kadın küçük kıza verdiği (yeni) ismi söyler."

Simion Florea Marian'dan aktaran Paul Henri Stal*

Bu küçük oyun, ismin ve ona bağlı olguların (vaftiz gibi) büyük önem taşıdığı Romanya'da öleceğinden ya da hastalanacağından korkulan çocukları korumak için oynanmış ve belki de hala oynanıyor. Bu küçük hurafenin iç mantığına göre çocuğun adı değiştirilerek kötü ruhlar şaşırtılır ve böylece -adını bilmeyecekleri için- ona zarar veremezler. İsmimiz bizi biz yapan, kimliğimizi tanımlayan en önemli unsurlardandır. Adımızın Gizem mi yoksa Fadime mi, Özgür mü yoksa Şakir mi olduğu, geldiğimiz yer, ailemiz ve yetiştirilme biçimimiz hakkında çok şey söyler. Köy yaşantısı için ve geleneksel toplum yapısının duvarlarının sağlamlığını koruyabilmesi

için karşılaştığımız insanı mümkün olduğu kadar çabuk tanıyıp sınıflandırmak hayati önem taşır. Böylece toplumsal ilişkilerin hassas dengesini bozacak yakınlaşmalara ya da sürtüşmelere girmek konusunda dikkatli olabilirsiniz. Köyden kente göçün ve kentleşmenin hızlandığı yıllarda Yeşilçam sineması birbirinin kardeşi olduklarını anlayıp aşkları utanca dönüşen (sonradan bunun da gerçek olmadığı "mutlu son" gereği öğrenilir) kadın ve erkeklerle ya da aynı çatı altında yaşasalar da özlemleri dinmeyen kardeş çocuklarıyla (zengin, neşeli ve kayıtsız teyze kızına aşık olan ama onu yine zengin ve kayıtsız bir erkeğe kaptıran, onların neşeli eğlencelerine yabancı bir mesafeye bakan yoksul, çalışkan ve hassas, "tahsil" için köşkün olduğu kente gönderilmiş gençler...Yeşilçam ortak hafızamızın en canlı kayıtlarından biri değil mi?) dolup taşar. Çünkü kentin anonimliği, ailenin dağılımı, çalışmak için yaşadığınız yerden başka bir yere gitme düşüncesi korku vericidir. Buraların kendi yabancılığı bir yana, gitmek için kullanılan araçlar, otobüsler, minibüsler bile özellikle kadınlar için tehlike dolu alanlardır. Gerçekten de öyledir: otobüse binip te taciz edilmemiş kadın yok gibidir. En korkusuzunun bile taksici ıssız bir yoldan geçerken yürek çarpıntısı duyduğu olmuştur. Çünkü "sahipsiz" kadın, kocasının, babasının, ailesinin bağlarından geçici de olsa uzaklaşan kadın tehdit altındadır.

Lévi-Strauss, Endonezya'da bazı toplulukların, insanın her bir organında, bedeninin her bir uzvunda ve uzantısında yaşayan sayısız ruhtan oluştuğuna inandıklarını aktarır. Önemli olan bunların dağılma arzusunun önüne geçmek, sürekli olarak birarada tutabilmektir. Kişi ancak böylelikle bütünlüğünü koruyabilecektir. Belki de hepimiz bunu yapmanın farklı yollarını arıyor, ya da kaçıp giden bazı ruhların yerine yenilerini koymaya çalışıyor ya da yerine bir şey bulamadıklarımızın acısını çekiyoruz. Kimliğimiz adını verdiğimiz şey her an yeni değişikliklere uğruyor dünyanın o güzel saldırısı altında. Dünya artık daha da çok saldırıyor o kültürel kimliğimiz,

bütünlüğümüz adını verdiğimiz şeye; ve biz melezeleşmeleri reddedip kendi içimize kapanmaya ve olmayan bir bütünün parçalarını rahatsız edilmeden yerleştirmeye çalıştıkça yapbozunun parçalarını kaybetmiş çocuklar gibi davranıyoruz. Kimimiz onu atıp bir yenisiyle başlıyor işe (diyelim ki sadece İtrî dinleyip sadece Divan edebiyatı okumaya; ya da sadece Beethoveen dinleyip Goethe okumaya çalışıyor; ya da sadece rock dinleyip Bukowski okuyor); kimimiz kaybolan parçaların yerine başka parçalar uydurmaya çalışıyor (diyelim ki İslamiyet'in Altın Çağı'nı Osmanlı kültüründe arıyor; ya da Kuran'ı hatmetmeyi başaran kızlara bir güzellik yarışmasında olduğu gibi taç giyme töreni düzenliyor). Oysa biliyoruz ki bu bir yapboz ve adı üzerinde parçalardan oluşan bir bütün ve o parçalar her dönem yeniden tanımlanıp bazen de keşfediliyor.

Geçtiğimiz Ağustos ayında dünyadan büyük bir müzisyen göçtü. Nusret Fatih Ali Han 49 yaşında çok ta yerel sayılabilecek bir müziği, Pakistan'lı Sufiler'in Kawwali geleneğini, Hollywood sinemasından, rock gruplarına oradan caz sanatçılarına kadar uzanan Batılı bir yelpazeye soktu. Gerçi son dönemde müziğinin ruhunu öldüren, elinden alan bazı "remix"lerle diskoteklere girmiş olmasından şikayetçi olduysa da onu yaygınlaştırmaktan hep mutluluk duydu. Cennetten çıkma diye nitelenen sesi müziğinin özgür olanaklarını sonuna dek zorladı. Bir meczubun esrik haykırışıyla, bir bebeğin kayıtsız mırıldanışı arasındaki tüm yerlerde dolanan sesi, ruhunu kaybetmek üzere olanları "ruhu olmak" diye bir şeyin hala var olduğunu hatırlatarak sarstı. Bizler onu Batı kültürünün kendi kopya ve tekrarlarından sıkıldığı, "yerlilerin" de bir ruhu olmaya başladığına ikna olduğu bir dönemde World Music furyasıyla tanıdık. Batı kültürü dışındakileri keşfedip çeşitlenmemize olanak sağlayan yine o kültürün kanallarıydı çünkü bir dükkana girip müzik satın almak belli bir metalaşma sürecinin ürünüydü ve biz yerel sanatçıları dinlemek için ülke ülke gezmek bir yana kendi ülkemizdeki farklı bölgelerin müziğini

tanımak için bile özel çaba sarfedecek uzmanlar değildik. Elbette bize kolay ulaşıma uzatacaztık elimizi. Bunun için suçluluk duyup "ulusal kültürü" müze yabancılıkla suçlandığımızda "ulusal" olanın ne kadarının "bizim" olduğu sorusunu hepimiz sorduk kendimize. Kültür emperyalizmi denen yağmurdan kaçarken resmi ideolojiyle belirlenen bir ulusal kültür kozasına kapanmak akıllıca mıdır? Köklerimiz deyip durdukları şey çocukluğumuzdan, yetiştiğimiz yerden, kentten, sokaktan, okuldan, gördüğümüz yüzlerden, duyduğumuz dilden, müzikten ayrı bir şey olarak genetik kodlarla mı ya da savaş sonralarında çizilmiş sınırlarla mı tanımlanır? Yerel kültürlerle zenginleşmeyi değil onları bastırarak güçlenmeyi seçmiş bir ulusal kültür mirası sahiplenilmeli mi yoksa yeniden mi tanımlanmalı? Bizi bir kültürün parçası yapan şey o bütünlüğün içinde kendimizi bulmamız mıdır yoksa girmek için çabalayıp durmamız ya da birilerinin bizi sokmak için oramızı buramızı çekiştirip durması mı?

Kimlik adını verdiğimiz şey bizim tekilliğimizde gizli. Onu baskı ve şiddetten korumak için, her yol mübah. Bunu yapan ister seçkinci bir "yüksek kültür", ister popüler bir yaygın kültür, ister dayatmacı bir karşı kültür olsun. Bunu yapmanın yolu şimdilik alt-kültürlerden geçiyor; insanlar oraya sığınıp doğuştan gelen dayatmalarla değil seçtikleri şekilde seçtikleri insanlarla yaşamak istiyor. Ama bir süre sonra tüketim toplumunun aradığı yeni oyuncak olmaktan kurtulsalar da sistemin izin verdiği ölçüde nefes alabildikleri oranda yaşıyorlar. Türlerin, kültürlerin içiçe geçtiği bir çağda yaşıyoruz. 'Dünya küreselleşiyor aman ne güzel kültürel çeşitlilik artıyor' iyimserliği elbette safça. *Evet, korkunç dir* kültürel bir türdeşleşme yaşanıyor, ama bundan kaçışın yolu hani o güzellik yarışmalarında kızlara giydirilen ulusal kıyafet hödüklüğünde olmasa gerek.

↓

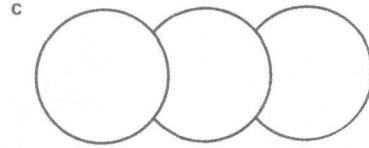
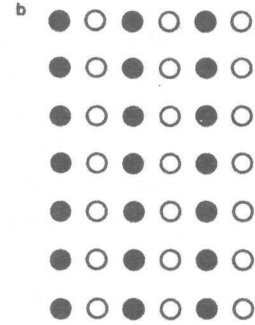
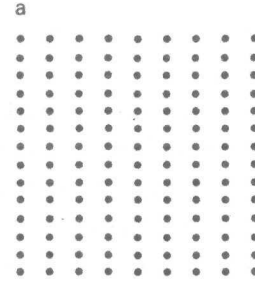
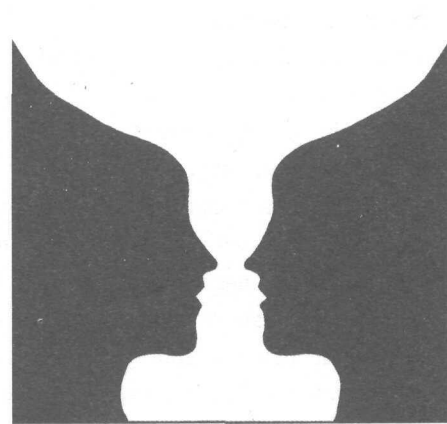
**Soi mème et les autres quelques exemples balkaniques" in L'Identité, PUF, Paris, 1977.

Bütün Parçaların Toplamından Büyüktür***Gestalt Yaklaşımı**

Görsel tanımayı bir süreç olarak ele alan ilk çalışmalar daha sonra Gestalt okulu olarak tanınan psikologlar tarafından yapılmıştır. Gestalt psikoloji okulu yirminci yüzyılın ilk yıllarında Almanya'da başlamıştır; şekil algılama sürecini belgelerken içebakış yöntemini kullanmasıyla ve "bütün parçaların toplamından daha büyüktür" yaklaşımı ile bilinir. Bu bakış açısına göre, karmaşık şekilleri algulayışımız o karmaşık şekli oluşturan parçaların bağımsız olarak kodlanması türünden anlaşılabilir. Onlara göre, algı parçaların bir araya geliş durumuna (bir Gestalt) özgü bilgiye dayalıdır.

Gestalt psikologları verilen bir şeklin bir bütün olarak algılanmasına yardımcı olacak tek tek biçim unsurlarının kodlanmasını sağlayan bir dizi kural formüle etmeye çalıştılar. Örneğin, zaman ve / veya mekan içersinde birbirine yakın olan unsurların birbirine aitmiş gibi gözükme eğiliminde olduklarını ('grup' oluşturma eğilimi ve buna 'yakınlık ilkesi' demektirler); birbirine benzeyen unsurların beraber gruplanacaklarını ('benzerlik ilkesi'); birarada hareket eden unsurların beraber gruplanacaklarını ('ortak kader ilkesi'); unsurların 'açık' bir şekil yerine 'kapalı' bir şekil oluşturacaklarını ('kapalılık ilkesi') iddia etmektedirler.

Bu ilkeler görsel algılama sırasında şekil bilgisinin düzenlenme yollarıyla birlikte düşünülür. Örneğin, ilkeler birbirine yakın olan ve aynı yönde olan çizgilerin birlikte kodlandıklarını ve aynı cismin parçası olarak görünme eğiliminde olduğunu söyler. Gestalt psikologları tarafından ortaya konmuş olan ve 1.Şekil'de gösterilen örnekleri zorlayan, algısal düzenlenmenin başka bir özelliği daha vardır. Bu örneklerin her biri görsel sisteme, bir çok değişik biçimde düzenlenebileceği bilgisiyle sunulur (Örneğin (a)daki noktalar yatay satırlar olarak değil de dikey

1.Şekil**2.Şekil**

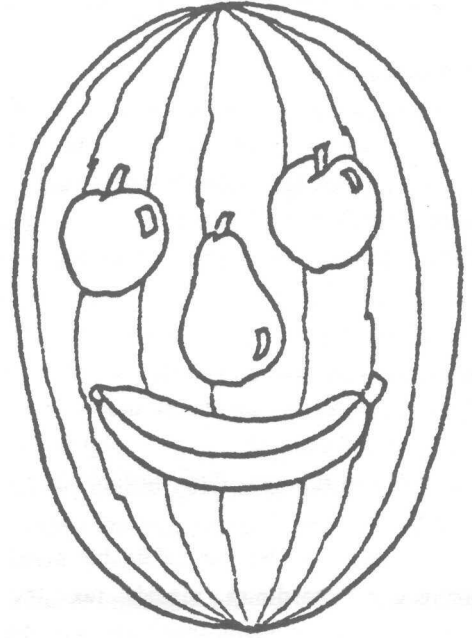
* To See But Not To See, A Case Study of Visual Agnosia (s:41-49) adlı kitaptan seçilen parça Murat Gülsoy tarafından Türkçeleştirilmiştir.

sütunlar olarak da algılanabilir). Gestalt psikologlarınca ortaya konan ilkeler öncelikle algıladığımız düzenlemeleri belirleyen etkenleri tanımlar; fakat, bu algılamaları oluştururken belirli bir bilgiyi 'şekil' olarak kalanları da 'arkaplan' olarak kodlarken gerçekte ne yaptığımızı söylemez. Algısal düzenleme, dünyayı neyin 'şekil' neyin 'arkaplan' olduğuna göre parçalara ayırabilme yetimizin üzerine kurulmuştur. 1. Şekil'de gösterilen örneklerde, uyarı bilgileri yalnızca bir Gestalt ilkesine uygun olduğu için diğer düzenlemelerin mümkün olabileceğini düşünmek oldukça zordur. Bu, belirli bir parçasının şekil veya arkaplan olarak kodlanışına göre anlam değiştiren resimlerde daha belirgin bir biçimde gösterilebilir. Bu tür resimlerin en bilinenlerinden meşhur vazo-yüz resmi 2. Şekil'de gösterilmiştir. Şekil-arkaplan ayrımının önemini işaret eden örnekler labortuvarda tam anlamıyla incelenmemiştir. Gerçek dünyada, kamuffaj bir şekli arkaplanından ayırttirmeyi güçleştirmek için kullanılmaktadır.

Gestalt yaklaşımı görsel tanınmanın dünyaya yüklenen belirli düzenlemelere dayalı olduğunu ve algısal düzenleme ilkelerinin kendilerinin nesnelere özgü özelliklere değil uyarının genel özelliklerine dayalı olduğunu vurgular.

Gestalt Yaklaşımının Sınırlamaları

Gestalt yaklaşımının başlıca sınırlamaları, Gestalt psikologlarının algısal düzenleme ilkelerini beyinde nasıl gerçekleştirildikleri ile ilgili iddialarından kaynaklanmaktadır. Bu düşüncelerden biri, her görsel deneyimin bu deneyimin doğasına paralel bir beyin olayı ile beraber olduğudur. Bir başka deyişle, beyinde algılanan nesneyle eşbiçimde bir iz olduğu düşünülmektedir, yani nesne kare ise bu iz bir karedir, yuvarlak bir nesneye aitse yuvarlaktır vb. Bu izler manyetik alan benzeri 'alan güçleri' tarafından denetlenerek mümkün olduğunca kararlı bir durumda tutulurlar (örneğin 'kapalı' bir şekil açık bir şekilden daha kararlıdır). Bu bakış açısı içsel ekran kuramı ile benzerlik gösterir. İçsel ekran kuramına göre nesnenin özellikleri ile onun algısının altında yatan

3.Şekil

beyin olayları arasında bire bir bir ilişki bulunur. Buna karşın, görsel algılama sırasında bir çok beyin bölgesi işin içine girdiği için, dışsal olaylarla beyin olayları arasında birebir karşılıklık öneren kuramların hatalı olduğu sonucuna varabiliriz.

Algısal düzenlemenin üzerine kurulduğu kodlama ilkelerinde de Gestalt yaklaşımının sınırlamaları vardır. Bu sınırlamalardan biri bir nesnenin parçaları ile bir bütün olarak nesne arasındaki ilişkilerin ayrıntılı bir açıklaması sırasında düştüğü yanılgıda görülebilir. Örnek olarak 3. Şekil'deki 'meyve-surat' uyarısını ele alın. Bu uyarının her bir 'parça'sı bir meyve olarak yorumlanabilir; öte yandan uyarı bir 'bütün' olarak bir surat olarak yorumlanabilir. Bu örnekte 'bütün'e atfedilen tanım 'parça'larına atfedilenlerden oldukça farklıdır. Sanki bütünü yorumlanmış süreci parçalarına verilen tanım sürecinden bağımsız olarak işlemektedir. Gerçekten de, meyve parçalarını her türden başka nesnelere değiştirebilir, 'parça'lar arasındaki uzaysal ilişkileri

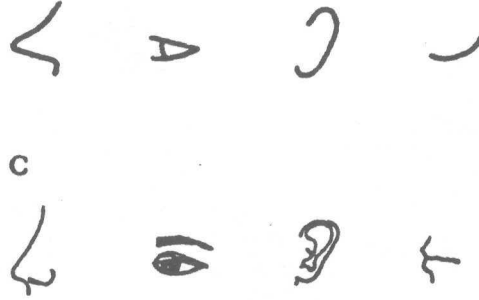

A in context

face

B out of context

nose

eye

ear

mouth

4.Şekil

hemen hemen aynı kalmasını sağlayarak 'bütün'ü yine bir surat olarak tanımlamaya devam edebiliriz. Öte yandan, bir nesneyi ait olduğu sınıfın özgün bir üyesi olarak tanımamız istendiğinde, parçalarının belirli görsel özellikleriyle ve aralarındaki yerel ilişkilerle ilgili ayrıntılar önem kazanır. Örneğin belirli bir yüzün tanınması sırasında gözlerin büyüklükleri, birbirlerine ve buruna göre konumları gibi ayrıntılar son derece önemlidir. Bir yüzün sahibini tanıdığımızda o yüzün parçalarını keyfimizce değiştiremeyiz. Bu yüzden, yerel parçalar hakkında genel bir bilgi sağlayan 'ilk durum' adını vereceğimiz bir kodlama ile parçalar ve aralarındaki ilişkiler hakkında ayrıntılı bilgi veren kodlama arasında bir ayırım yapmamız mümkündür. İlk durum kodlaması genellikle o nesnenin ait olduğu sınıfı belirlememizi (bu bir yüzdür gibi) sağlar fakat onun özgün kimliği hakkında bilgi vermez (kimin yüzü olduğu gibi). Gestalt yaklaşımı bize yerel şekillerden nasıl bir algısal bütün oluştuğu konusunda ipuçları vermekle beraber değişik kodlama türleri (ilk durum kodlaması ve ayrıntılı kodlama) arasında ayırım yapmak üzerine ve bu kodlamaların nasıl kullanıldıkları konusunda fikir vermez. Burada, ilk durum kodlaması yapıp yapılmadığını ve bu kodlamanın yerel unsurların görsel özelliklerinin ayrıntılarıyla kodlandığı süreçlerden bağımsız olup olmadığını sorabiliriz.

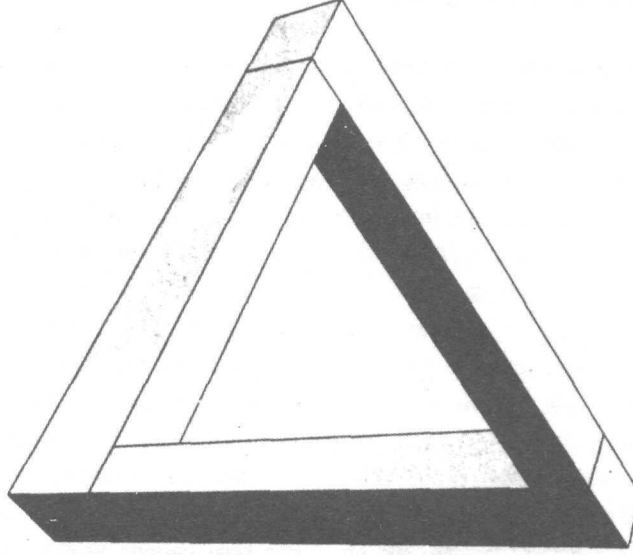
Bununla beraber, nesnelerin 'parça'larını parçası olarak algılandıkları bütüne bağlı olarak tanımladığımız durumlar da vardır. 4. Şekil'i ele alalım. Bu şekildeki yüze ait çizgilerin bütününden koparıldığı zaman tanınması zordur; ancak bir 'bütün' yüz içersine doğru yerlerine konulduklarında açık bir şekilde tanınmaları mümkün hale gelmektedir. Burada sormamız gereken soru şudur: 'bütün' hakkındaki bilginin parçaların belirlenmesinde rehberlik etmesini sağlayan koşullar nelerdir? Sadece, şekil bilgisinin karmaşık olduğu durumlarda mı mümkün olmaktadır yoksa karmaşık olmadığı durumlarda da olabilmekte midir? Başka bir soru da 'bütün'e ilişkin bilginin 'parça'nın tanınması sırasında nasıl bir etkide bulunduğu (Yüzün içinde olduklarında mı parçaları daha fazla göz gibi, burun gibi, ağız gibi görmekteyiz?) ya da bu sadece bizim tepkimizi mi etkilediğidir. Bu sorular, ayrıntılı bir görsel tanıma kuramı üretilmesi için önemli olmasına karşın Gestalt psikologlarınca yanıtlanamamaktadır.

Algısal bütünler ve onların parçaları arasındaki ilişkileri tartışırken yalnızca tek nesnelere ele aldık. Oysa, gerçek dünyada 'parça'larını tek nesnelerin oluşturduğu 'bütün' manzaralarıyla karşı karşıyayız. Gestalt yaklaşımı bir manzara algılanması sürecinin açıklanmasına kadar ileri götürülmemiştir ya da tek nesnelerin tanıma süreci ile bir manzara tanınması

W i l l i a m H o g a r t h , 1 7 5 4

İlk bakışta, manzara tamamiyle normal görünmektedir. Oysa yakından bakıldığında birçok nesne arasında uyumsuzluklar görülmektedir (halıçının ortasında, hanın tabelasında olduğu gibi). Hogarth perspektifle oynayarak gerçekte varolmayacak bir manzara resmetmiştir. Resim yine de normale benzemektedir çünkü manzaranın her noktasında nesnelerin yerel ilişkileri doğru olarak çizilmiştir.

6.Şekil

arasındaki ilişkiler kurulmamıştır. Bununla beraber her iki iş de en azından bazı benzer süreçleri içerirler. 5. Şekil'de 1754'de William Hogarth tarafından yapılmış bir balıkçı gravürü görülmektedir. İlk bakışta, manzara tamamıyla normal görünmektedir. Oysa yakından bakıldığında birçok nesne arasında uyumsuzluklar görülmektedir (balıkçının oltasında, hanın tabelasında olduğu gibi). Hogarth perspektifle oynayarak gerçekte varolmayacak bir manzara resmetmiştir. Resim yine de normale benzemektedir çünkü manzaranın her noktasında nesnelerin yerel ilişkileri doğru olarak çizilmiştir. Örneğin, ağaçlar hanın tabelasını engellemekte bu da yerel olarak tabelanın ağaçların arkasına düştüğü izlenimini yaratmaktadır. Ancak tabelanın hana ait olduğuna ve diğer ipuçlarına dikkat edildiğinde hanın ağaçların önünde olduğu ve bu durumun da bir uyumsuzluk yarattığı görülmektedir. Böylece, nesnelere arasındaki yerel ilişkiler ile resmin daha geniş alanlarındaki derinlik ilişkileri arasında bir paradoks oluşmaktadır. İlk bakışta bu uyumsuzlukları algılamamanın güç olması manzaranın yerel parçaları arasındaki ilişkiler temelinde bilgiyi yapılandırdığımızı nesnelere

arasındaki daha genel ilişkileri ise daha sonra kodladığımızı düşünebiliriz.

Son olarak da L.S. ve R. Penrose tarafından tasarlanan 'imkansız üçgen'i (6.Şekil) ele alalım. Hogarth'ın gravüründe olduğu gibi imkansız üçgen de birbirleriyle tutarsız olan bağlantı açıları hakkında yerel ipuçları barındırmaktadır. Buna karşın, yine ilk bakışta şeklin imkansızlığını anlamakta güçlük çekmekteyiz. Böylece, hem manzara hem de nesne tanımalarının genel bir tutarlı yorum oluşturulabilmesi için manzara ya da nesnenin parçaları arasındaki ilişkilerin yerel kodlanmasını tümleştiren süreçlere gereksinimi vardır. Ne yazık ki, bu genel tümleştirme süreçleri ile ilk başta yerel parçalar arasındaki ilişkileri kodlayan süreçler arasındaki ilişkiler hakkında çok az şey biliyoruz.

'Parça'yla 'Bütün'ü Keşfederken

Rodin, Honoré de Balzac heykelini tamamlar tamamlamaz, sabahın dördü olmasına karşın bir öğrencisine koşar, mutluluğunu paylaşmak isteğiyle onu uyandırır. Öğrenci heykeli süzdükten kısa bir süre sonra, bakışlarını heykelin elleri üzerine odaklar. Öğrencinin dudaklarından "Ne eller!... Üstadım, böylesine şaşılası elleri yaşamımda ilk kez görüyorum!" sözleri döküldüğünde Rodin'in yüzü kararır... Hemen bir başka öğrencisine koşar; onun da tepkisi aynı olur... Sonra bir başka öğrenci; tepki yine aynı tepki. Ve Rodin atölyedeki baltayı kapıldığı gibi Honoré de Balzac heykelinin ellerini parçalar...

"Aptallar! Ben bu elleri, kendi başlarına yaşamaya kalktıkları için parçaladım. Bu halleriyle bütünün yapısına uygun düşmüyorlardı. Şunu hiç aklınızdan çıkarmayın: hiç bir parça, bütünden daha önemli değildir!" (*)

Başını gömdüğü kitaptan kaldırarak boş gözlerle çevresine bakındı. Balık istifi bir otobüsün içindeydi. Gidiyorlardı. Ayakta durabilmek için son güçlerini harcayan bunca insan için, yorgun ellerini geçirdikleri yağdan kararmış elliklerin, Rodin ya da Honoré de Balzac'tan daha önemli olduğunu düşünürken, kendisini kuru kalabalıktan daha şanslı hissetti. Aslında şanslı demek doğru değil, "ayaktakiler" kuyruğunu es geçip, "oturacaklar" kuyruğunda beklemiş, bu uğurda iki otobüsün dolup uzaklaşmasına göz yumarak şansını kendisi yaratmıştı. Teorik olarak "malul gazilere ve hamile bayanlara" bırakılması gereken koltuğun çaprazındaydı. Her sayfasında ayrı bir güzide spor kulübünün göklere çıkartıldığı spor gazetelerini okumak isteyen yolcular da oturuyorlardı. Göz ucuyla gazeteden tedavi olanlar ise ayaktaydı.

Bir zamanlar vatandaşın "demokratik" katılımını sağlamak amacıyla düzenlenen anket sonucunda –ki o anket sadece iki seçenekekti– kavuniçi üzerine lacivert şeritli olmasına karar verilen otobüsler artık rengarenkti. Bezelyeler, çilekler, domatesler, sucuklar, deterjan kutuları ve hatta otomobil lastikleriyle kuşatılmışlardı.

Kaportayı aşip camın üzerine taşan bezelyelerin arkasından sokaklar bir nebze olsun yeşil görünüyordu. Davul-zurna eşliğinde halkın kendi gecekondualarını yıkmasından sonra, kentte kalan son yeşilliklerden biri olan mezarlığın önünden geçerken, kimilerinin dudakları üçkulfübirelhamla hafifçe

kumıldadı. Kitap okuyan gencin dudakları ise, otobüstekilerin çoğunun yaşamak için bu kenti seçmesine, ama ölünce mutlaka köylerine gömülmek istemesine müstehzice gülümsedi.

"Gör, görül ve hayatta kal" sloganıyla farları gün boyu açık duran ama plaka yerine "96-118" gibi rakamlarla kodlanan ruhsatsız otobüsler, çaktırmadan trafiğe; akıllı biletlerle de çağa ayak uyduruyorlardı. Günün her saati dolup-taşan otobüslerde akıllı bilet uygulamasına en çok bozulanlar ise, arka kapıdan binip de, öndeki biletiyenkutuya biletlerini elden ele yollayanlardı. Çok zordu akıllı biletin elden ele öne gidip, geri dönmesi. Bu kentte her şey kapanın elinde kalıyordu.

Her köşe başında yeni iş olanakları açan kent öldüren bir cazibeye sahipti. Cam siliciler, "selpak"çılar, karınca duacıları, kendilerine nimet sunan kırmızı ışıkları seviyorlardı en çok. Sarı ışık daha yeşile dönmeden kornalarına abanan, ara gazıyla araçlarını şahlandıran sürücülerden ise nefret ediyorlardı. Koca kütükleri kaldırımla yol arasına koyup kaldıran seyyar park hamalları ise, yaşlı ve çocukların, hatta "iç savaş ruh haliyle" "yürüyen birer kale" olan şeroke ciplerin bile inip çıkamadığı bu kaldırımlara park edecek bilcümle araca kolaylıklar sağlıyordu.

Kitap okuyan genç camdaki bezelyelerin arasından kaldırımları izlerken, ilkokul yıllarında Tatil Kitabı'nda okuduğu bir yazıyı hatırladı. Sanki otobüs duruyor, camın dışındaki her şey geçip gidiyordu... Geçip gidenler arasındaki saksı ve sıırım boylu kızların, bilekbüken kabasabolar; ortaboylu kızların ise analarından gördükleri gibi giyindikleri; sepetkalçaların kalçalarını hem göstermek hem de saklamak için ağustos sıcağında bile kazaklarına yeni işlevler katarak kalçakazağı kullandıkları kentin kaldırımlarında, kaldırımorospuları kadar kaldırımpezevenkleri de cirit atıyorlar; atılan her cirit, umutla-şehvet arasında yapış yapış bir künk oluşturuyordu. Geçmişte gemilerin mermer ve altın boşalttığı limanlara artık frengi, gonore ve aids boşalıyordu.

Kitap okuyan genç, pek önemli bulmasa da bir başka şeyi daha farketti; çantaların beden üzerindeki konumunu... Kadınlar ve kızlar nedense çantalarını çoğunlukla sağ omuzlarında

taşıyorlardı. Omuz çantasını "out" bulanlar, çantalarla sırtlarını sağlama almaya başlamışlardı. Erkekler artık çantasızlardı. Portföy ve bond çantaların yerini alan "free-bag"ler de daha az görünüyordular. Önlükleri artık siyah olmasa da, yine de tektipleştirilen öğrenciler ise sırtlarında taşıyorlardı okul çantalarını; okul eğitimi ile hamallık eğitimi at başı gidiyordu. Plastik beslenme çantaları ve mataraları ise iki elleri arasında beynamazdılar...

Kaldırım taşlarının en geç üç ayda bir değiştirildiği sokaklar en az otobüsün içi kadar kalabalıktı. Ve kaldırımdakilerin çoğu garip bir koşuşturma içindeydi. Varoşlarda kendilerine yaşama alanı bulan yeni kentliler, iş için iki-üç vasıta değiştirdiklerinden koşuşturmak zorundaydılar. Dahası, değiştirilen vasıta sayısı yıllar geçtikçe artıyordu. Varoşlardaki evler kısa sürede, kanser gibi büyüyen kentin ortasında kalıyor; rantın keyfine erişip kök salmayı becerenler kentin yeni efendileri olurken, rantın altında ezilenler "yeni" varoşlara doğru kayıyorlardı.

Her seçim döneminde parayı denk getirenlerin bir kat daha yükselttikleri, sıvasız, badanasız ve en üst katlarında yeni bir kat için "bekleyen" çıplak demir frizli, sokaksız evlerin önünde uzanan otobanın kenarındaki yeşilliklere oturanlar, yanbaşılarında yayılan sığır sıpaya aldurmaksızın çekirdek çitleyip, tuğ dürterken, otobandan homurdanarak geçen kamyonlara bakıyorlardı; ama en çok da, geçip giden melmeket otobüslerine... İçten içe iç çekiyorlardı.

"İlerleyelim beyler" diyerek, "toplumsal" bir rol üstlenen sol kulağı küpeli delikanlı kalabalığı yararak arka kapıya doğru ilerliyor; mini etekli bir kızın hemen yanı başında çember sakallı bir ihtiyar tespih çekiyor; bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlının gözleri, önünde oturan kepek sorunlu kızın göğüs dekoltesine dalıp çıkıyor; esnaftan orta yaşlı iki adam "biz adam olmayız" muhabbetini, "ben zaten demiştim" "bilgeliği"ne taşıyorlardı. Kent adeta otobüsün içindeydi. Kesif bir ter kokusu, ucuz parfümlerin, hacıyağlarının kokusuna karışıp genizlerde yakıcı bir iz bırakıyordu.

Ashında tek dertleri yolu bitirmek olan esnaf kılıklılarının muhabbetinden sıkılan kitap okuyan genç, bakışlarını pencereden dışarıya kaydırdı. Renkten renge giren kaldırımlar ve yollar, her zamanki gibi delik deşikti. Gelişi güzel açılan bu çukurlara, dükkan önü süprüntülerinin,

yoldan geçenlerin kutu kolakutularının, çöp kutularının tüketim yorgunu artıklarının kusulacağını ve bu çukurların çok kısa sürede çöp fıskıran kraterlere dönüşeceğini düşündü.

İşlek caddelerdeki bazı dükkanların önü ise pırlı pırlıydı. Bal dök yala! Adlarını dev fiber panolarla ifşa eden bu ayaküstü dükkanlarının içinde "adam" olmak yerine "ayın elemanı" olmak için birbirlerini çiğnercesine birbirleriyle yarışan gençler, tektip giysileri ve amerikan kasketleriyle sanki bu kaldırımları çiğnemedi, bu otobüslere binmeden ulaşıyorlardı "sweet-shop"larına. Zaten dükkanlar "shop"lara, iş yerleri "ofis"lere, meydanlar "plaza"lara, kuleler de "tower"lara dönüşeli çok olmuştu. Her şeyin içi boşaltılıp nitelikleri yok edilirken, "süper", "ultra", "mega" nicelikler tapılacak birer "kült"e dönüştürülüyordu.

Kitap okuyan genç, "Aptallar!" dedi kendi kendine; niye ve kime dediğini düşünmeden... Otobüstekilerin gözücuyla kendisini izlediklerini hissetti. Bakışlarını tekrar kitabın sayfalarına doğru yönlendirdi. Başyapıt sayılan heykelini parçalama özgürlüğünü ve icraatını gösterebilen ve "parça"yı "hiç"e sayan Rodin, az önce Balzac'ın ellerini parçaladığı atölyeden çıkmış, insanlardan kaçmak yerine onların arasına katılarak öfkesini cilalamak istemişti. Kitap okuyan gençle aynı otobüsteydi. Gün görmüş elleriyle otobüsün tavanındaki elliklere asılmış, gözlerini boş bakışlarla sakallı ihtiyara dikmişti. Sakallı ihtiyar "Melmeket nere, hemşerim" diye soruyordu Rodin'e. Rodin'de tık yoktu ama sakallı ısrar ediyordu; "Sana diyom hemşerim, melmeket nere?"

Kitap okuyan genç, sanki soruyu soran kendisiymişcesine ürperdi... "Ah Rodin," dedi, "Ne yapardın acaba, şu anda burada olsan? Otobüsü mü, yoksa otobüsün içinde arz-ı endam ettiği kenti mi daha önemli sayardın? Ya da, baltayı kaptığın gibi, bu otobüsten mi başlardın kenti parçalamaya, yoksa otobüsün geçtiği yollardan mı?"

↓

(*) Lajos Egri, Piyas Yazma Sanatı, Çev. Suat Taşer, Yazko Yayınları: 99-100, İstanbul, 1982, s.49.

Körün Anıları

Körlük nasıl gözümü açtı?

Dün, lens kullanma konusundaki lakaytlığım sonucunda her iki gözümde de meydana gelen kornea takabası yırtılması yüzünden evin içinde bir gün boyunca geçici bir körlük ya amaya mahkum edilmişken, bir aydır ev ödevim haline gelmiş olan iparça-bütünü ilişkisine yeni bir giriş yapma fırsatını yakaladım. Nesneyi düşünmemizin bir tür anahtarı olan bu ilişki **par excellence** felsefi bir konu olduğundan, uzun bir süredir acaba nereden başlasam girdabında kendi akademik eğilimlerimle boğuşmaktaydım. Kimdi ilk kez 'bütün parçalarının toplamından daha fazla bir şeydir' diyen, şimdi kesin bir cevap veremeyeceğim ama, bu unutulmaz cümle, beni her zaman tedirgin etmiş, dikkatli olmaya çağırmıştır. Şüphesiz, ilkin madde ile form arasındaki ilişkinin düşünülmesi sürecine aittir. Nesneyi kurmak ya da anlamak için parçaları gelişi güzel biraraya getirmek yetmez, parçaların ne türden yapısal ilişkilerle birbirlerine eklemlendiklerini de bulmak gerekir. Belki de bir yap-boz oyununun bütün parçaları birbirine kenetlendiğinde ortaya çıkan manzaranın şaşırtıcılığı ima edilmek istenmiştir. Buraya kadar, gözle görünür, yapay bir nesneyi model olarak aldığımız açık. Ama örneğin bir hareketin- tarihin, hayatın ya da tinin hareketinin parçalarından da söz etmek mümkün değil midir? Varış noktasından geriye bakılarak süreç ereksel bir biçimde yorumlandığında, sürecin parçaları artık kendi kendilerini açıklamaya yetmezler. Başka bir deyişle, bütün, ta başından beri parçalarda saklıdır. Bütün-parça meselesine dair bu klasik soru mudur bizi şaşırtan? Parçalar mıdır bütüne anlam kazandıran yoksa bütün müdür tek tek parçalara anlam veren? Bütün mü önce gelir parça mı? Bir süreci anlamak için parçadan mı bütüne gideceğiz yoksa bütünden mi parçaya? Yoksa parça ile bütün arasında bir salınımdan mı sözedeceğiz? Örneğin, bir metin yorumunu düşünelim, bu süreçte, bütünü tamamlayan son parçadan sözedebilecek miyiz? Söz konusu süreçteki salınım bütünle parça arasında sonsuz bir spiral midir? Anlarken ya da yaratırken bütün ile parça arasında kurduğumuz ilişkiler bütünüyle

akılcı bir biçimde açıklanabilirler mi? Bütünü çözümlmek için parçalarına ayırma işlemi pek bir akıldışılık içermez görünüyor, parçalara ayırmanın sonu olabilirse tabii. Nereye kadar böleceğiz, eğer sonsuz bölünme varsa parça-bütün ilişkisini bir toz bulutu içinde nasıl olup da kaybetmeyeceğiz? Parçaları bir araya getirmek ve mükemmel işleyen bir yapı kurmak süreci de bir yöntemi hatasız olarak izlemenin ötesine giden yaşantıları dışlamaz. Örneğin, matematikçi ya da ressama "eksik parça" bir rüya ya da beklenmedik bir ilhamla ifşa ediliverir. Herşeyin "bir" ya da "aynı" olduğunu ilan etmek herşeyi çözmüş ya da birleştirmiş olmak mıdır yoksa bir kaçış mı? Bir huzur arzusu mudur yoksa durumu toptanlaştırıp ona hakim olmak isteyen bir megalomani mi? Herşeyin toptanlaşması, farkın fark olarak reddi son kertede rahatsız edici bir hal almaz mı? O zaman, sormak gerekir: Nereye kadar bütünleştirmeliyiz? Bazılarına göre, bu "soyut" felsefe soruları bağlama pragmatik olarak yaklaşmadıkları için birbirleriyle çarpılarak uzayıp giderler ve kesin olarak yanıtlanamazlığa mahkumdurlar.

Aslında, ben bu yazıda bu meselelerle ilgilenmiyorum. Kısmen bir günlük körlüğümün yaşantısıyla kısmen Merleau-Ponty'e dayanan çözümlmelerle ilgileneyeceğim. Neden? Başlarken itiraf edeyim, buna karar vermeseydim örneğin atomistler benim için iyi bir seçim olurdu. Bu ilk çağ düşünürlerinin parça ile bütün arasında nasıl bir ilişki kurduklarını anlatır ve anlattıkça büyülü bir şaşkınlığın içine düşerek okuru da ilgilendireceğimi umabilirdim. Ama körlüğüm gözümü açtı galiba ve bana gerçekleri kendi disiplinine gömülmüş ve hatta onu sonuna kadar önermek isteyen bir akademisyenin içine sindirerek kabul edemeyeceği kadar şaşmaz bir şekilde gösteriyor. Oysa arkadaşlarımla söyledikleri üstümde pek etkili olmamıştı. Aslında keşfetmemiş değildim: Bir tarihi yazarken ve hep beraber bir şaşkınlığın içinde yol alırken bile öngörülmüş bir yer, daha önce oraya gitmiş, o haritayı kaba taslak çizmiş birileri çıkar ortaya. Oralılığın, onlarla akrabalığın düşünülmesi, sorgulanması gerekir. Tarihin -yalnızca resmi tarihin

değil- her tarihin gerisinde ideolojik bir mücadele, kansız ama vahşi, kurgusal bir mücadele vardır. Felsefe tarihini, bu tarihi, hem bilgilendirici hem de eğlenceli bir hikaye anlatmak için yapmak, bunu yaparken o tarihi gizlice bütünleştirmiş, kurgulamış olmayı da içerir. En tehlikeli durum, varlık nedeni hiçbir zaman sorgulanmayan o garip 'uygarlık tarihi' derslerinden birini vermek naifliği içine düşmektir. Üniversitelerimizde, bu derslere mezun olmak için aşılması gereken bir engel olmaktan daha öte bir anlam atfeden herkes, onları 'daha kültürlü' ya da 'daha bilgili' olmak için okuduğumuz kanaatine varmıştır. Ama bu sıfatların genetiği ve tarihi bir sorunsal haline getirilmez. Herneyse, benim niyetim 'uygarlık tarihi' ya da 'fikirlere tarihi' gibi bir şey yapmak olmadığı halde, bazen akademik eğilimlerime kapılarak buna ne de olsa benzeyen bir şeyi yapmış olabileceğimi teslim ederim. Oysa yapmayı arzuladığım şey, tarihle ilişkiyi deneyimle bağlamaktır; tarihi, bir deneyimin üstünü ve yolunu açmaya yönelik olarak okumaktır.

Körün hatırladıkları ve durumunu ele alış

Bir gün boyunca göremeyen birinin dünyadaki varoluşu ne kadar değişebilirse elbette benimki de işte o kadar değişmişti. Işın sigaramı yakmak ve tuvalete gitmek gibi tehlikeli ve can sıkıcı yanlarının yanısıra, iç açıcı bir yanı da vardı. Daha sakin düşünebiliyor ve hayal kurabiliyordum. Hayal gücüm bazen beklenmedik bir biçimde mekan sanrıları bile yaratıyordu. İtiraf ediyorum, birdenbire 'mutlu' bir insan oldum, çünkü yapmam gereken şeyleri yapamayacağım aşikar olduğundan suçluluk duygum sona erdi ve hayat oldukça gerilimsiz bir hal aldı. Gerçek dinlenme buydu işte! Vücudumun bir parçasını köleleştirmiş, hayatımı tamamen gözlerimin sömürsü üstüne kurmuştum. Mekanla ilişkiyi dokunarak ve hayal gücü vasıtasıyla kurmak, güneş altında şıkır şıkır renkleri ve biçimleri görmekten daha zengin bir sonuç vermiyor. İnsan, dışarının vahşi canlılığına kendisini bırakmadığından görsel duyum bombardımanı ortadan kalkıyor ve içe dönmek kolaylaşıyor. Karanlıkta 'ben' duygusu pekiyor. 'Ben', karanlığı mesken tutmuş bir iç

konuşmanın yan-etkisi bile olabilir. Ya da belki ben, sıkılmayayım diye yüksek sesle kitap okuyan bir dost sesin bana yönelişi sırasında varolabilirim sadece. Konuşan sesin derinliğini tekrar keşfedebiliyorum. Ve sanki karanlık, kendi içindeki bu sesle arasına bir mesafe koyarken benim kendi kendimle aramdaki mesafeyi de telafi ediyor. Benden yükselip bükülen bir şeyin kendisine döndüğü hissi beni sarıyor, hatta boğuyor. Soyut öznenin kökleri, karanlıkta 'olmak' arttığından mı karanlıkta kalır? Boğuldukça ses beni rahatlatmaya yetmiyor, artık birşeylere dokunmak istiyorum. Parça ile bütün ilişkisini dokunarak kurabilirim.

Görmek, görülen ile görülmeyen arasındaki ilişkiyi öğrenmiş olmaktır. Belki de doğuştan kör olan birisinin gözleri açılrsa öğrenmekte en çok zorlanacağı şeylerden birisi budur. Görülen ile görülmeyen arasında bir oyun gibidir görmek. 'Bir şeyi o şey gibi görmek' yok olan parçalarla nasıl oynanacağını iyi bilir. Görülen şey aslında hiçbir zaman her açıdan bilince verilmemiştir. Nesnenin profilleri vardır. Tam karşıdaki nesnenin arka tarafını görmem, ancak o nesnenin arkasından dolaşırsam, göremediğimi görebileceğimi bilirim. Bu bilgi görmeye içkindir, nesnelere dünyasında yaşamak en azından bu tür yokluklarla dolu bir dünyada yaşamayı öğrenmiş olmaktır. Buna karşın, görmek, dünyanın bütünsel bir manzarası karşındaymışız gibi bir kendinden eminlik içinde tutar bizi. Gördüğüm dünya beni kavrar, içine alır, beni, bana kendimi unutturan bir 'olmak' içine fırlatır. Merleau-Ponty, dünyada olmayı bir 'algı' meselesi olarak görmüştü. Ona göre, tüm bilim ve düşünce evreni dünyanın yaşanan deneyimi üstüne kurulmuştur. Dünyada olmak, ya da algı, dünyayla bilişsel ilişkiyi öncelerken, başkalarıyla birlikteliği, nesnelere girdiğimiz alışkanlık ilişkileri içinde eylemeyi, işlemeyi ve oyunu varsayar. Dünyanın yaşanmasının koşulu, vücudun dünyayla kurduğu devingen ilişki ve algıdır. Algı, bütün reflektif deneyimlerimizin doğal ortamıdır. Görenin dünyasında, parça ile bütün arasındaki ilişki, öncelikle mekansal bir ilişkidir, aslında körün de öyle, ama önemli bir fark var.

Bu fark, ilk bakışta görmek ile dokunmak arasındaki farka benziyor. Görenin içinde renkli biçimler, mesafeler ve büyüklükler bulunan, birbirine açılan ve eş zamanlı olarak varolabilen görsel alanlardan oluşan mekansal dünyasına kıyasla körün dünyası çok daha ayrık bir biçimde ardışıklığa dayalı ve zamansaldır. Bu farka rağmen, Merleau-Ponty'nin düşüncesinin ortaya koyduğu gibi, kişi görse de görmese de parça ile bütün arasındaki ilişkiyi öncelikle aklıyla değil, vücudu ile kurar. Göz, bir mesafeden, dokunma duygusu devreye girmeksizin, bir anda görsel alanın hakimi olabiliyorsa, bu hakimiyet, devingen vücudun vaktiyle açılıp içiçe geçtiği, dokunduğu bir dünyanın anısını saklamasındadır.

Algının Fenomenolojisi, algının itki (**stimulus**) ile tepki (**response**) arasında bir tekabülîyet ilişkisi olduğunu varsayan modern sabitlik tezini gestalt psikolojisine dayanarak eleştirir. Bakılan şey değişmediği halde görülen şeyin yani nesnenin değiştiği gestalt örnekleriyle hepimiz karşılaşmışızdır (ben kendi hesabıma, güzel prensesin cadıya dönüştüğü resmi hiç unutamam). Görsel alanda ortaya çıkan şeylerin parça-bütün ilişkileri, öncelikle arkaplanla öne çıkan arasındaki ilişkiye görecelidir. Algıda bağlama angaje olmuşluk vardır ama bağlamlar mutlak terimlerle tasvir edilemezler. Bağlam, içinde yalnızca ilişkiler olan fenomenal bir alandır. Bu ilişkiler görülen şeklin arka planla ilişkisinin kuruluşuna göre, algılananın ne olduğunun değiştiği örneklerle gösterilmiştir. Gestalt psikolojisine göre ilkel algının yapısı 'anlam'la yüklüdür ve algı bir 'oluş' olarak incelenmelidir. Bir yandan, algının 'bir şeyi bir şey gibi' algılamak olduğu doğrudur, ama öte yandan, algı, dünyanın başlattığı ileri geri bir salınımına açıktır. Bu salınım, bütünü durmadan dönüşümü, parçaların dağılan ve tekrar bir araya gelen mucizevi dansına benzer. Bu dans, algılanan dünyayı zengin ve çokanlamlı kılarken, algının öznesini (eğer onu teorik özne olarak düşünürsek), korkunç bir terreddüt buhranı içine sokacaktır. Ama, burada sözkonusu olan, dünyayı seyreden bilinç değil, Merleau-Ponty'e göre, alışkanlıkları zemininde güvenle hareket

eden vücuttur. Algılanan tamamlanmış bir anlamı ya da yönü olmayan açık bir durumdur. Bu muğlak açıklık, nesnelîğe geçişte, bilincin bataklığı değil, vücudun devingenliğinin oyun alanıdır. Gestalt psikolojisi, görmenin ve görsel alanın daha incelikli bir kuramsal betimlemesinin yolunu açar. Görsel alan, bilincin izlenimlerini sentetik bir biçimde birbirlerine eklemesi ve biçimlendirmesiyle inşa edilmiş gibi açıklanamaz. İnşa modeli, en başta vücudu açıklamaya dahil etmediği için algının sırrına yaklaşamaz. Algıyı noktasal izlenimlerden yola çıkarak açıklayan ampirisistler de, 'nesnelîğin' zihnin bu izlenimlere bir katkısı olduğunu savunan entellektüelistler de algıyı 'teorik' bir 'öçünme' ile almış ve vücudu dünyadaki nesnelere arasında bir nesne gibi düşünmüşlerdir. Vücudun parçalarının **partes extra partes** (birbirine dışsal ama bitişik parçalarla) koordine olduğunu söylemek, vücudu herhangi bir nesne gibi düşünmektir. Oysa vücudun parçaları arasındaki ilişki bir **zarflanma** ilişkisidir.

Bir yaşantıdan yola çıkıp gövdenin derinliğine doğru, daha fazla ilerleyemeyeceğimiz yere kadar gittik. Vücudun, parçaları ile bütünü arasında ilişkinin hiçbir parça-bütün ilişkisine benzemezliği. Tenin tuhaflığı belki, gövdenin dünyanın tenine yabancı dokunuşunun parçasız bütünlüğü. Hep söylemsel kalmaya mahkum olan felsefe ancak yaşantıya doğru kendi sınırlarını geçtiği zaman bunlardan bahsedebiliyor. Bu alan, 'pre-Oidipal annenin alanı', 'yalnızca yitirilme anında hatırlanan bir varoluş alanı' olabilir.(1) Şiire açılır:

'Şimdi herşeyi yeniden anımsa,

Işıklar, renkler vardı. Karanlık gerçekte ne kadarsa o kadar. Yaşam pırıltıları, devinim filan. Şimdi bilmeyebilirsin ama sende var onlar. Sevin. Kaygılanmana neden yok.'(2)

↓

Notlar

- (1) İskender Savaşır, 'Modernleşme ve Modernizm', *Defter*, (Sayı 23, Bahar 1995) s.12.
- (2) Emel Şakinkaya Günsür, 'Günlük', *Beyaz* (Sayı 6, Yaz 1984), s.39.

Uç Nokta

"Kim ne derse desin görüyorum." dedi adam. Çoğu şeyi çoktan demiş olanlar, saydamlığın ardına gizlenmiş sese baktılar. Birşey göremediler. Elbette göremezdiler. Çünkü çoğu şey çoktan denmişti. Onlarca, onlardan olmayan başkalarının, yüzlerce, binlerce kez söylenmişti. Adam gülüyordu onlara. Görerek gülüyordu. Gülerken konuşuyordu. Dikleniyordu da. Gördüğünü söylüyordu. Çekinmeden söylüyordu gördüğünü adam. Birşey görüyordu. Belki de birden çok şey görüyordu. Neler görünebilirdi? Neler görüyordu adam?

Saydamlığın ardına gizlenmiş olması bir ipucu muydu göremeyenlere? Ya da çoğu şeyi çoktan söyleyip görmeyi durduranlara? Evet, neler görünebilirdi? En azından, neler görebilirdi adam bulunduğu yerden? Bir kere onların görmeyi unuttuğu birşey görebilirdi. Sonra onların gördüğünü ikinci, yüzüncü, bininci kez görebilirdi. Sonra hiçbirşey görmeyebilirdi de adam. İnsanlık haliydi. Olabilirdi, bu da olabilirdi. Neden olmasındı? Adam insandı. Belki de hiçbirşey görmemektir önemli olan. Dikkat edelim bu noktaya: Görememek değil görmemektir önemli olan.

Adamın önemi buradan gelebilirdi. Geliyordu. Görememek için bilincinin yardımına başvuruyordu adam. Görmemeye dikleniyordu. İsteyen bir bakarkördü. Göremediği halde gördüğünü söyleyebiliyordu. Gerçekte, bir körbakardı. Güçlüydü. Yüreklidi. Yoksa... Yoksa aldatıyor muydu çoğu şeyi çoktan demiş olanları? Ve bizi?... Gülüyordu ya. Ardına aldatma gizlenmiş bir gülüş olabilirdi bu. Güçlülüğün uyandırdığı kendine güvenin acımasız dış göstermesi olabilirdi. Görememeden doğan çekingenliğin itelediği yalancı yürekliliğin bizler tarafından yanlış anlaşılması olabilirdi. Olağan olabilirlikleri olağandışı algılamaya alışmış kişilerin karşısında olabilirdi adam. Kimin ne dediği önemli olmayabilirdi böyle kalabalıklarda. Ya da önemli olmayan herşey önemli (var)sayılabilirdi. Birşey demek önemsenbilirdi yalnızca. Bu noktaya da dikkat edelim: "Birşey", herşeyi önemli kılacak bir sıfat yerine geçebilirdi.

Geçirebilirdi. Geçirebilirlerdi denilebilecek çoğu şeyi çoktan deyiş artık dedikleri önemsenmemesi gereken kalabalık(lar). Pekiyi adam?... Adam insan değil miydi? Önemli değil miydi? Güçlü değil miydi? Görmüyor/göremiyor muydu? Bakışının ne kadarı kör,

körlüğünün ne kadarı bakış doluydu? Kalabalık "Kim ne derse desin görüyorum."daydı hala. Görülebilecek birşey vardı ortada. Kalabalık oradaydı. Birşeydi. Çoğu şeyi çoktan demiş olanlar, bir zamanlar birşeyler söylediklerinden hiçbirşey olamayacak denli yok olmamışlardı (henüz). Adam da oradaydı. Saydamlığın önüne sığınmış kalabalığın karşısındaydı. Onlara bakıyordu. Onlara "birşey"mişler gibi bakıyordu. Görüyordu. Aldatmacasız, yalandan uzak bir görüştü adamınki. Düpedüz, güpegündüz görüyordu. Çoğu şeyi çoktan demiş olanların kalabalıklığını görüyor, gördüğünü çekinmeden söylüyordu. "Siz orada oldukça, karşımda durdukça sizi göreceğim." demek istiyordu. "Ufacak bir 'birşey' bile 'hiçbirşey' olmadıkça görülmeye değerdir." demeye getiriyordu. Olabilirdi... Haklı olabilirdi adam. İnsandı ya. Çoğu şeyi çoktan demiş olanlar "Kim ne derse desin görüyorum."u başka türlü algıladılar. Henüz söylenmemiş bir görüntü yakalandı sandılar. Adamın baktığı yöne baktılar, kendilerini gördüler. "Demek biz buymuşuz." dediler. Akıllarına getirebildiklerinin tümünü söylemiş oldular böylece. Saydamlığın ardındaki adamı göremeden bakışlarını nasıl yakalayıp kendilerini nasıl görebildiklerini anlayamadılar. Daha birçok şeyi anlayamadılar. Anlayamadıklarından, saydamlığın bile gizleyemediği bir kalabalık oldular. Söylenebilecekleri çoktan tükettiklerinden, insanlıklarının çoğunu yitirdiklerini bilemeden ortalıkta kalakaldılar. Hala adamın karşısındaydılar. İstersek bu noktaya da dikkat edebiliriz: İşin kötüsü, hala adamın karşısındaydılar.

Hepsi Ya Da Toplama Bir Uzunçalar

(A) YÜZÜ:

1) Bir Teselli Var.

Voice Of Music pikabın, müzik dolabının solundaki ağır ceviz kapağı, gemi sacı alaşımlı metal yorgunluğundan uzak eski bir Amerikan arabası kaputu gibi kalktı. Sol alttaki çubuksu enerji düğmesini açtı. Karanlıktan küçükparmakpazı taşı rengine doğru yavaş yavaş parıldayan ışığı gördü. Orta dairesi geniş kırkbeşlikler için hazırlanmış kemik rengi silindiri pikabın göbeğine yerleştirdi. Buruşturuldukça üzerinde derin beyaz çizgiler oluşan kağıt cinsinden üretilmiş plak kabını aldı. Plağı çıkarıp dikkatle yerleştirdi; devir göstergesini kırkbeşliğe getirdi. Automatic yazan tuşa bastı; müzik başladı. İçine biraz kahvereengi katılmış, akrilik turuncuya boyandı herşey. Üçlü zigonlar yoktu, teflon tava da. Aşerdiği için önceden hazırladığı çilekleri yemeye koyuldu; rahat duyabilmek için içeride yan döndüm. Kadın ilk çocuğa gebeyken, her yerde bu parça çalınıyordu.

2) At Kadehi

Sanki hiç pozitif kopyası basılmamış, garip bir siyah-beyaz görüntü. Arkalıkları baklava desenli sandalyeler ve ortalarına çuha örtülmüş dandik masalar; sütunlu bir mekan. Viski dahil bütün içkiler limonata bardağından içiliyor; bir düşün tadı hakim ama düşün değil. Orkestra kısmının alt tarafından çekildiğinde ileri doğru bir taşiskele gibi uzayan, muhtemelen bordo halı kaplı, kırk-elli santim yüksekliğindeki mobil sahnede, Ömür Göksel kod adıyla anabileceğimiz ama aslında ilgisi alakası olmayan bir adam, taftasırtyeleğiyle şarkı söylüyor. Mikrofon sapsız olup avuççisinde bütünüyle kavrananlardan. Enstrümanların niteliği ve müzisyenlerinin hareketleri, çalınan parçaya senkron tutturamayan orkestranın arkasındaki çıtadan hazırlanmış kafesimsi dekoru, plastik sarmaşıkla sardırılmışlar. Kavruk suratlarına Dağlıs bıyık abes adamlar; yırtmaçları varisli baldırlarına kadar açık Anjelik saçlı tombul kadınlar, meze olarak kavrulmuş nohut yiyorlar. Sahne önündeki esaskızın masası,

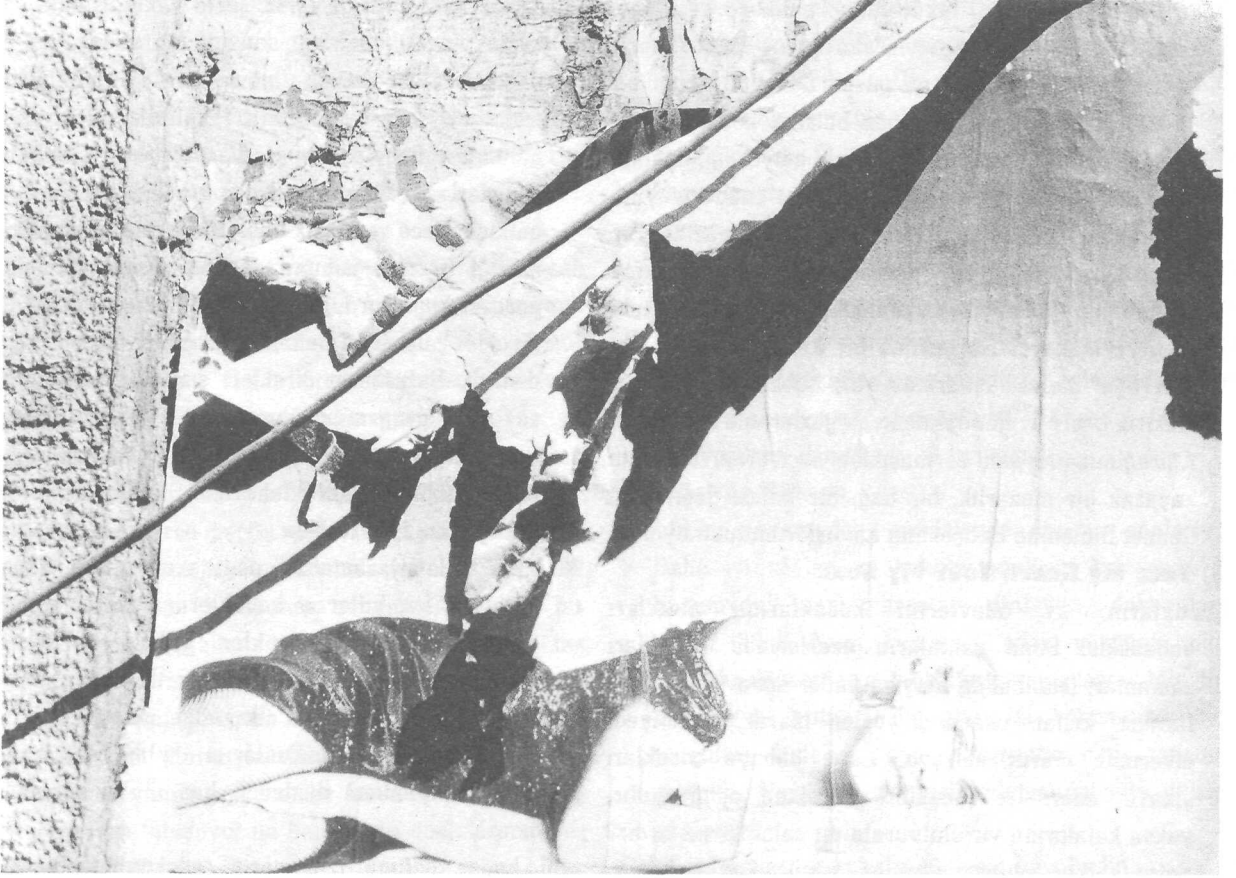
köpüren şarap ve mevsim meyveleriyle süslü. Parçanın nakarat reyonunda, şarkıcı az önce esaskızın masasından alıp yudumladığı kadehi yere atıyor, bin parçaya bölünüyor, meyler yere dökülüyor.

3) Azize.

Pis yedili oynayan grubun yanında oturuyorum. Masa dizimibir kongre fotoğrafı gibi. Herkesin casusuyum, kimde yedili var biliyorum. Foseptikler yine taşmış, evervesant bir vitamin gibi köpürüyor dökmebeton kapaklar. Koku kongreyi dağıtınca meydana iniliyor. Cılız rıhtımda ağ öbeklerinin yanına dizilmiş, altılı sekizli demetler halinde birbirlerine çatılmış, dipleri tel gergili sinema sandalyeleri, ortası pist olacak şekilde kareleniyor. Durupdururken Kemal darbukasını tefini, Fatih akordiyonunu getiriyor; eşlikçi seyirciler üstüste oturuyor. Berati abla göbek atıyor. Oturanların arkasında bir sıra daha oluşuyor. Motelin mülayim yazlıkçıları, taraçanın üzerindeki iğdenin altından, omuzlarına aldıkları hırkalarının kenarlarını tutarak kollarını kavuşturuyorlar; serin poyraza doğru, ufak el çırpma galeyanlarıyla süslenmiş bir saadet içerisinde eğlenceye katılıyorlar. Berati abla göbek atıyor.

4) Body Talk.

Bavuldan önce akı ve sarısı ayrı ayrı tatlarda şekerlerden yapılmış, üçlü yumurta şekilli çikolata seti çıkıyor. Sonra mutfak saati, viski likörü, ardından iç çamaşırlar ve yassı kutulu sigaralar. Cihaz da çıkıyor, yürüyen adam. Teknik özellikler; ileri geri sarma, ses, kulaklık girişi, dışarıyı pratik şekilde duymak için karaoke tuşu. Deri korunağından çıkarmadan kullanmalı temiz bakmalı yoksa zedelenebilir cihazımızın gece mavisi kapor tası. Bu pantolona uygun birde gömlek der gibi, uygun kaset istenmiş. Imagination listelerde fırtına gibi esermiş. Uzun kış gecelerinde, zorla erken yatırılan bir çocuk, MKE piller kusana kadar Body Talk'u dinliyor. Solisti yirmili yaşlarına kadar kadın zannediyor.

F o t o g r a f , D e r y a E r k e n c i

Bir jenerik müziğiden ötedaydı, slow zamanı vardı dans atmaya öğrendiğimiz pistlerde. Başka hiçbir yerde buna rastlanmadı. Bunun nedeni, ailecek gidilen küçük bir tatil haldesinin, herkesin birbirini tanıdığı mekanlarında, aşkları biraz olsun kolaylaştırmak için, bilinçsiz kır gazinosu DJ'inin yaptığı bir kıyak mıdır?

5) Tarzan Boy.

Bir gün önceden tulumları çıkarılmış, lipsoz, ısrakoz ve kırlangıçla derlenen, fokur fokur balık çorbası var. Yok ki farkımız latin rivieralarından, Palm Beach kumsallarından; burası en güzel. Genzimdeki tat bu ondula mizampfli jöleli, hunca balsam kokulu, balık çorbası eşlikli geniz tadı. Hep acele ediyorum, benden habersiz birşey olmasın, birşeyler kaçırmıyayım. Yok, zaten benden habersiz birşey yapamazlar. Bir yaşama hazzı ki bir daha duymayacağım, bir dolunay ki hakimın burnuyla koyunadası arasından, güçlü çark ve makaralarla çekilen bir konser dekoru gibi ağır ağır doğan. Jeneratör var, sabah ikiye kadar elektrik basıyor. Sandal denince gözlerimiz sulanıyor. Ağırliğımıza uygun sarmaşıklar seçiyoruz, boşlukta kayarak bir mezarlık, bir bağ, bir bahçe geçiyoruz, Cennet Dinlenme Bahçesinin kamışlarına tutunuyoruz.

6) Your My Heart, Your My Soul.

Çocukların, ev ödevlerini kucaklarına aldıkları babaeskisi Bond çantaların üzerlerinde yaptıkları zamanlar. İstanbul'da mayısa kadar soba yanar. Aile fertleri, kıştan usanmış yüzler olarak, saat yedi civarında oturur sofraya. Anne babaya çocukları şikayet eder. İlk çocuklar gerçekten aptal mıdır; yoksa kafalarına vurula vurula mı salaklaşmışlardır? Sofra kalkar, oturma odasına geçilir. Çaylar konur. Paşa çayı kavramı büyümeye yüz tutmuş çocuğa aşağılayıcı gelir, normal büyük çayını da midesi kaldırmaz. Kabak çekirdeği ve televizyonda renkli yayın denemeleri vardır; yaz yaklaşmaktadır. Sevilen haftalık dizi film öncesi, yazın habercisi mayo reklamı annenın soyduğu meyveye karışır. Bayatlayan çay sobanın üzerinde mızıldar. Adrenalin pompacısı reklam müziklerinde Alman ekolü hakimdir.

(B) YÜZÜ

7) Gece ve Müzik

Bir jenerik müziğiden ötedeydi, slow zamanı vardı dans etmeyi öğrendiğimiz pistlerde. başka hiçbir yerde buna rastlanmadı. Bunun nedeni, ailecek gidilen küçük bir tatil beldesinin, herkesin birbirini tanıdığı

mekanlarında, aşkları biraz olsun kolaylaştırmak için, bilinçsiz kır gazinosu DJ'inin yaptığı bir kıyak mıdır? Yavaş dans müziği karşı cinsle yakınlaşmaydı. Genç kızlar ve delikanlılar, sonsuz bir sadakatle yalnız kendilerinin olacak sevgilinin hülyalı hayali içerisinde, çift kasetçalarlı teyplerde günün sevilen albümlerinden seçtikleri parçalarla slow kasetler hazırlarlardı. Devlet radyosunun FM kanalında saat onikide, Gece ve Müzik başlardı, piano tatlı bir jenerik müziği insanın ruhunu sarardı. Aptal bir İglesyas parçası hep olurdu, umulmadık bir anda Baby Come To Me çalardı. Telefonlar açılırdı, bak ne çalıyor denirdi. Burunların direkleri sızlardı. Uzaklardaki O sevgili, progrmın anonsunu yapardı. Jenerik müziğinden ötedeydi. Gece ve Müziğin bestecisi, burnuyla piano çalın adam Rıza Silahlıpoda'ydı.

8) Baby Can I Hold You

"...Ve o kadar da aptalım" dedi, sustu kadın. Günahıtan muaftım ve yıllarca bebeklerin, yüklü kadınların yalnız o anlık büyükler göbük deliklerinden çıktıklarına inandım. Oysa adem ile havvanın göbük deliği yoktu. Sonra ilk adet paniği tokatı ve memelerimden korkuşlarım, olmayan babamın olmayan penisini düşledim hep. " Ya seninki, ben onu...

Bu kadar betime izin verip, suskunluğun ardından böylesine. Gülmeyi bıraktı, alay geçmeyi. Kadından eteğini çıkarmasını istedi, gözü eğrelti otlarına takıldı, dışarıda top sesleri. Kalktı tuvalete gitti. O, saat tuttu, yetmiş saniye sonra geldi sifon sesi. Ama artık gitmeliydi; top oynayacaklardı, çocuklara söz veriydi.

9) Edenlozi Avola.

Kırsallık bana, burada sade bir zamir olmaktan öte şans tanımıyor. Onlar iç savaşların mukaddes coşkusundan sözettiler. Artık bulvarda geceleri, yalnızca yıkayıp süpüren araçlar hareket ediyor. Defneler durdu. Şeritler regaip sessizliğinde. İlk gençlikte bölünerek çoğalabilirdik; dipten yüzerek dölleyebilirdik yumurtalarımızı, göğüs kafeslerimiz geniş tasarlanmıştı. Zafer sarhoşluğu, birilerininin

beyin zarından dışarı sızdı. Köfte baharı ve glikoz engelledi koşuşturmayı, yalnızlığı insanlarla ölçtüyüm, çin kadar yalnızdım. Rüyalarımı anımsayamadığımdan öğrenmediğim okyanus balıklarını, bir tesbih edinmek zorunda kaldım taşları kumsal granitinden. Çocukların ansiklopedik bir merakla sordukları soruydu artık ivme. Merkezkaç kuvveti, babamın uzak bir askeri okul anısı.

10) Kegome-Kegome.

Göçmen değil, mübadil. Bir nevi, değişik dokuş. Hala siyah dantel feraceler giyen ve hala kahveyi uzun saplı pirinç cezvede demleyen, hacı ninem. Ve bin küsür küçükbaş hayvanı Selanik'ten yükleyen: Devletin gösterdiği tarımda tütünü tutturamayıp, on üç yıl İzmir'de hazır yiyen, bu onüç yılda seferberliğe giden ve altı yıl sonra dönen büyük dedem. Göçmen değil, mübadil; küplerce zeytin yağını, pekmezi kilerlerde terkeden kedileriyle, köpekleriyle gelen. Şimdi tek delil yıllarca gemi kampanası sandığım, eski ağır bir havan, İzmir işgalinden kalan. Sargı tutmaz bir ezopya yarası eski radyonun sesinde. Dili taşplaklı sevilere tutulmuş Marika'nın "Uzaklara gitmek fikri bir yılan gibi. Korkuyla dolduruyor zayıf yürekleri. Yanıyorum yanıyorum, ateşe biraz daha yağ dök, tutuşuyorum tutuşuyorum beni derin denizlere at."

11) Brother Wind.

Ben buradayım ve sanıldığı gibi beynimi uyuşturmam. Yasa yapıcının ve dünya içki tekellerinin pis bir kumpası bu. Uyuşmadım; acıyı tadıyorum, yirmilik

dişim bile çürüdü. Kan pazarındaki en hareketli figür rolüm berduş etti beni. Uyuşmadım, uyuşmadığım varoluşlara tahammülü seçtim biraz. Koruk tadı yüzünü buruşturduken kargalar bostancıya kendilerini vurdurtuyorlardı. Oz büyücüsündeki kadar özenilmemiş korkuluğun az ilerisindeki bağ evinin kırık camı, Elvis'in öldüğü günün gazetesiyile kapatılmıştı. Çıkarımsal renk sentezini bertaraf etmişti, güneş ışığı davetkarı baskı teknolojisi sınır. Yağmurla gelen kurbağaların cesetleri, şose üzerine yapıştırılmış bezemsel çıkartmalardı. İncir en ince çatlakta bile çimlenip uzardı. Dönmek fiilini heybemdeki sözlükte arayamadım, kardeşimdi rüzgar tek merakım yedi uyuyanlardı. Soprano saksafon dinliyordum, sanıldığı gibi uyuşmadım.

12) Better Things.

Hiçbirşey yapamadan, sandalyede oturma günleriydi. Daha iyi şeyler, ot kokulu günlerin hayaliydi. İki komşuyduk aynı parçaları dinleyen; doksanların yalnız ikilisi. Adım, kadının elindeki yüzüğün içinde uyuyor, doksanların müzikleri, acıyacağını bile bile üzerine bastırduğum diş gibi. İki komşuyduk aynı parçaları dinleyen; aynı paragrafın aynı satırında gezinen. Hiçbirşey yapamadan, sandalyede oturma günleriydi.

Daha iyi şeyler, ot kokulu günlerin hayaliydi.

J.

Gelecekte uğrayacağımız İmanlar:

Kasım-Aralık 97: Sonsuz. Ocak-Şubat 98: Buluşma. Mart-Nisan 98: Esaret.
Mayıs-Haziran 98: Tuzak. Temmuz-Ağustos 98: Uç. Eylül-Ekim 98: Rüya.
Kasım-Aralık 98: Dış

Boksör

Alt kattaki yaşlı komşumuz ağır hastaydı. Bazen benimle bu kimsesiz adama yiyecek bir şeyler gönderiyordu annem. Adam gençken boksörmüş. Birkaç defa milli olmuş. Fakat gençliğindeki kabadayı kişiliğinden geriye eser kalmamış; o da ölümün pençesindeki her insan gibi biraz bilgeleşmiş.

Hasta yatağında şöyle dedi bir gün bana, "Anan seni doğurduğunda azrailini de doğurur. Ama senden koparılıp sokağa atılır o saat. Hayatın boyunca bu lanetli ikizini inkâr etmeni tembihlerler... Hem merak edersin onu, hem de gördüğünde yüz çevirirsin. Ama o hep peşindedir senin. Ummadığın yönden gelen bir otomobilin acı freniyle, bıçak gibi saplanan bir ağrıyla, ciğerlerden sökün eden hırıltılı öksürüklerle gözlerinin içine baka baka selamlar seni. İtersin onu, geçip gidersin. Senin bu kibrinden nefret eder. Hesaplaşma gününü kollar. Didişip durursunuz onunla. Hayat, bu kavganın adı işte; bir büyük boks maçı."

Yorulmuştu. Annemin yolladığı çorbadan bir kaşık aldı. Parmakları arasında titreyen kaşığı güçlükle ağızına götürdü. Ve konuşması için hayati bir önem taşıyormuşcasına özenle şapırdattı ağızını. "Sana babamın azrailiyle son kavgasını anlatacağım, iyi dinle. Artık delikanlı oldun, bunları bilmen lazım..." Tepsiye koymaya çalıştığı kaşığı elinden. Başını geriye doğru yasladı ve derin bir nefes aldı.

"Mevsim yine böyle kıştı. Kuzeyden esen sert bir yel ağaçların dallarına yapışmış son birkaç yaprağı da koparmaya çalışıyordu. Babam ve azraili tepenin yamacındaki dövüş alanında karşı karşıya geldiler. Meydana birikmiş kalabalıktan yükselen uğultu, dövüşün başlamasıyla yatıştı. İki rakip dikkatle birbirlerini süzdüler. Azrail her zaman kazansa da bu onun için hiç kolay değildir. Dövüşün kendisi için zor olacağını bildiğinden rakibi karşısında tam anlamıyla meydan okuyan bir tavır yoktur. Mücadele çekişmelidir. Tarafların gücünü tüketene kadar devam eder. Tabii bazen umutsuzca pes edenler de görülür. Ama kalabalık büyük tepki gösterir böyle durumlarda, öfkelenir, yuhalar; hatta bazen yakalar teslim olmuş kişiyi, linç eder. O an, kimse bir gün dövüş alanında seyirci değil de seyredilen olacağını akıl edemez.

Babam ve rakibi, bir süre hamle yapmaksızın birbirlerini kollayarak dolandılar. Birbirlerinin gözlerinin içine bakarak, adeta salgıladıkları öfkeyi gözbebeklerinden içeri akıtmaya çalıştılar. Gözbebekleri... Hem bir aynadır sana, kuser seni dışarı; hem de seni yutan karanlık, dipsiz bir kuyudur... Derindir, geçittir gözler. Lağımıcılar gibi çalışırlar bu savaşta. Kazdıkları tünelle gövdeye sızar, kapılarını aralarlar..." Bir süre sessizlik oldu, odada sadece duvar saatinin tıkırtısı duyuluyordu: tik-tak, tik-tak, tik-tak...

"Kalabalık huzursuzlanmaya başlamıştı; bir an önce başlamasını istiyorlardı dövüşün. Kışkırtıcı sözler savuruyorlardı. Dikkatler babamın üzerine toplanmıştı, çünkü azrail babama göre çok zayıf görünüyordu, bu bir deri bir kemik adamın dövüşten galip çıkacağına kimse imkân ihtimal vermiyordu. Herkes babamı azrail sanıyordu..."

Birbirlerinin

gözlerinin içine

bakarak, adeta

salgıladıkları öfkeyi

gözbebeklerinden içeri

akıtmaya çalıştılar.

Gözbebekleri... Hem

bir aynadır sana,

kuser seni dışarı;

hem de seni yutan

karanlık, dipsiz bir

kuyudur... Derindir,

geçittir gözler.

Anlamsız gözlerle ona baktığımı fark edince bir açıklama yapma gereği duydu, "Evet, dövüş öncesinde kim azrail kim değil bilinmez. Bunu dövüşenler de bilmez. Onlara sorarsan kendisinin azrail olduğunu söyler, kimse canı alınacak kişi olmayı kabul etmez.

Bu son yumrukla, onu yere bağlayan ince

bağlantı da koptu ve

büyük bir çatırtıyla

köklerinden gövdesi

ayrılıverdi. Sırt üstü

yere serildi. Soluk

soluğaydı. Yere

çarpmasıyla

derisindeki ter de

yerdeki tozla karışıp

çamurlaştı. Bu geriye

doğru dönüşün ilk

belirtisidir işte. Tanrı

nefesini geri alınca

yaratıldığın çamur

yığınina dönersin yine.

Her neyse lafi fazla uzatmayayım. İlk hamle azarilden geldi. Ani bir ayak hareketiyle yaklaşıp bir yumruk savurdu babama; babam ustaca sıyrıldı ve yumruğu savuşturdu. Nihayet dövüşün başlamasından memnun olan kalabalıktan kısa ve kesik bir haykırış yükseldi.

Fakat birkaç hamle sonra babamın refleksleri zayıfladı, geciken tepkileri peşpeşe inen yumruklarla çıktıkları yerlere geri gömüldü. Kaşları açıldı, dudağı kanamaya başladı. Ama hemen yıkılmadı. Karnına, çenesine art arda aldığı onca yumruğa rağmen devrilmeyordu. Çok acı çekiyordu ama kalabalıktan gelen tezahüratla güç topluyordu. Yıkılırsa bir daha kalkamayacağını anlamışçasına ayakta kalmak üzere işe yarayabilecek ne varsa hepsini denedi. Devrilmememi için tanrıya yalvarıyordum. Ama, sonunda o noktalayıcı yumruk geldi. O görünmez baltayı babacığımın gövdesine saplayıverdi. Maç boyunca yavaş yavaş kesilen ağaç, o olmuştu. Bu son yumrukla, onu yere bağlayan ince bağlantı da koptu ve büyük bir çatırtıyla köklerinden gövdesi ayrılıverdi. Sırt üstü yere serildi. Soluk soluğaydı. Yere çarpmasıyla derisindeki ter de yerdeki tozla karışıp çamurlaştı. Bu geriye doğru dönüşün ilk belirtisidir işte. Tanrı nefesini geri alınca yaratıldığın çamur yığınına dönersin yine.

Şöyle mırıldanıyordu azraile, 'Saatlerdir dövüşüyoruz ama ancak birkaç kaburgamı kırabildin. Bir de 200 kişinin canını aldığını söylüyorsun...' Bunlar ağzından çıkan son sözleri oldu.

Halen ölümü kabul etmiyordu. Ama direnecek gücü de kalmamıştı. Bugüne kadar rakibini pek çok maçta geri püskürtmüştü ama bugün yolun sonuna gelen oydu. Azrail köşesine gitti. Şişeden iri bir yudum su aldı ağzına, çalkaladı ve tükürdü. Havlusuyla terini sildi. Geriye dönüp yenik rakibine baktı. Tüm zayıflığına karşın inanılmaz güçlü görünüyordu azrail. Hayatın bütün karışıklıklarını simgeleyen bu beden karşısında kalabalık kaskatı kesilmişti. Kimseden çıt çıkmıyordu. Yerde yatmakta olan babama yaklaştı ağır adımlarla. Saçlarından kavradı ve sürümeye başladı. Dövüş alanının gerisindeki tepeye doğru yürüyordu. Güneş batmaktaydı. Darağacı bir slüet halinde duruyordu tepede. Olayın gerisi bir gölge oyunuydu sanki. İki slüet görülüyordu. Ayakta olan yerde sürüdüğü ötekinin cansız bedenini darağacının dibine kadar çekerek boşlukta sallanan ip halkaya geçirdi. Tepenin gerisindeki dağlık bölgeden keskin rüzgârlar esiyordu. Ceset azrailin zafer bağrağı olarak bir süre dalgalandı, ta ki rüzgâr onu parçalayıp liğme liğme edene kadar."

Bir süre sessizlik oldu. Tepsiyi alıp gitmeye davranırken, son bir gayretle tamamlamaya çalıştı konuşmasını. "Merak ediyorum" dedi gözleri parlayarak, "Bir boksörün yumruğu ruhumuzu başka bir dünyaya gönderecek kadar güçlü müdür ha, ne dersin?"

Film Fragmanları

Çocukken parça diye bilirdim. Çok sonra öğrendim meğer fragmanmış onların adı...

Temel olarak, "Bu filmi görmezseniz çok şey kaybedersiniz" duygusunu yaratmaya çalışır fragmanlar... Bazen yaratırlar... Bazen de insan "Bu kesinlikle benim görmek isteyeceğim türde bir film değil" diye düşünür.

Derdim fragmanları incelemek değil aslında, onlara olan tutkumu anlatmak. Fragmanları oldum olası sevdim ben. Çocukken sinemaya gitmenin en keyifli taraflarından biriydi bu film parçaları. Seyrettiğim görüntüleri aklımda kaldığı kadarıyla zihnimde birleştirir, onlardan bir film çıkartmaya çalışırdım. Zaten o zamanlar parçaların bir film hakkında çok şey söylediğine inanırdım. Sonra yavaş yavaş fragmanların film hakkında çok az şey söylediğini anlamaya başladım. Çok kötü bir filmin çok güzel bir fragmanı olabiliyordu. Ya da tam tersi...

Fragmanlar aslında tek başlarına güzeldirler. Müzik, hız, ritm ve birbirinden etkileyici görüntüler. Bir anlamda, toplam birkaç dakikalık bir kısa film.

Batı'da video-show, bizde ise video klip diye bilinen son 15 yılın görsel salgınının ilk nerede, ne zaman ve kimin tarafından keşfedildiği üzerine fazla bir tartışma olmadı. Bir keresinde 70'li yılların ortalarında Queen grubunun "Bohemian Rhapsody" şarkısı için çekilen filmin ilk video klip olarak kabul edildiğini duymuştum. Fikir hiç aklıma yatmadı. Kimileri de video kliplerin babasının Alan Parker'ın "Pink Floyd The Wall" filmi olarak kabul edilmesini istiyor. Haksız sayılmazlar, Parker tek bir filmle kendisinden sonraki yılların görsel üslubunu belirlemişti, bu ayrı bir hikaye.

Ama ben öteden beri video kliplerin asıl kaynağının uzun filmler için çekilmiş kısa fragmanlar olduğuna inanmışımdır. Fragman, kesik kesik sahnelerin birbiri ardısına sıralanmasından kaynaklanan müthiş bir ritme ve hıza sahiptir. İki saatlik bir filmin en güzel görüntüleri birkaç dakika içinde size bir imge bombardımanı şeklinde sunulur. Videoklip de sanki büyük bir filmin kısa bir özeti gibidir.

Ama bugün bile en hızlı videoklipler film parçalarının yanında hantal ve ağır kalırlar. Bir videoklipin nerede biteceği bellidir, müzikle birlikte görüntüler de biter. Ayrıca bir videoklipte müzik hiç durmaz. Oysa bir fragmanda müzik her an durabilir. Bir fragmanda her an herşey olabilir.

Fragman sadece reklam filmiyle yarışabilir ama reklamın da iyi bir fragmanın yanında pek fazla şansı yoktur. Çünkü reklamın bir mesajı, kendi çapında bir hikayesi ya da en azından söylemek istediği bir şey vardır. Oysa fragmanda bir hikaye değil, olsa olsa birkaç satır vardır. Cinayetler vardır ama katil belli değildir mesela. Fragman cevapsız bırakılan sorulardan ibarettir. Çekiciliği gizeminden ve yarattığı merak duygusundan kaynaklanır.

Fragman hayalgücünü ateşler. O bağlamını ve anlamını tam olarak anlayamadığınız sahneler zihninizde çakılı kalırlar ve aralarını doldurmak istersiniz.

Sözün özü, çocukluğumdan bu yana fragman seyretmeye bayılıyorum. Ama bu işi en iyi Amerikalıların yaptığını da söylemem gerekli. Onlar bu işi o kadar iyi yaparlar ki birbirinden kötü bazı filmlerin fragmanlarını seyretmek bir keyif olup çıkar. "Asıl filmi boşverin fragmanına bakın" diyebileceğim o kadar çok film var ki...

Bu işi dünyada en kötü yapan kim bilmiyorum ama sanırım kötü fragman konusunda Türkler herkesle yarışabilirler. Çocukluğumda seyrettiğim Yeşilçam filmlerinin fragmanları bir gazino programının sözlü tanıtımına benzerdi. Korkunç sesli adamlar haykırarak ve böğürerek bir şeyler anlattıktan sonra tek tek oyuncu kadrosunu saymaya başladılar. Özellikle gazino programı takdim eder gibi oyuncuları tanıtmaya başladığı anlarda nasıl sıkıldım anlatamam. Üstelik yerli fragmanlar uzun ve hantal olur, bir türlü bitmek bilmezdi. Son dönemde seyrettiğim yerli film fragmanlarında çok şükür o panayırlı tellahlı sesli adamlar yok artık. Ama fragmanlarda yine bir tat yok. Çünkü bir sistem yok. Daha da önemlisi fragmanlar için ayrılmış özel bir bütçe yok.

Oysa Amerikalılarda hem bir sistem var hem de fragman için özel bir bütçe... Yanılmıyorsam bu fragmanlara filmin yönetmeni bile karıştırılmıyor, özel fragman kurgucuları var bu iş için. Yani, adamların işi fragman hazırlamak...

Bir zamanlar film yönetmeni olmayı düşünürdüm. Bugün bile arasına film çekmeyi hayal ederim. Ne zaman bir film düşünsem, önce onun fragmanını tasarlarım kafamda. Çünkü fragman çok konuda fikir verir: Filmin yapısı, atmosferi, rengi, dokusu, üslubu, dünyası, karakterleri, ritmi ve başka şeyler... Fragman bir filmin ana fikrinin parçalara bölünmüş halidir. O parçalar bütün hakkında fikir verir ama

bütünü asla göstermez. Ama bir bütüne ait oldukları için bir halet-i ruhiyyeyi de yansıtırlar. Gizemli ve çekicidirler.

İnsanları da ilk gördüğünüzde size kendilerine dair bir fragman izletmezler mi aslında? Bir insanın tek bir anı bir film fragmanı gibidir. Bir bütüne aittir o tek bir an ama bütünün ne olduğunu söylemez. Özellikle de kadınlar. Bazı kadınlar her sabah evden erkeklerin seyredeceği bir fragman olarak sokağa çıkarlar. Bir kadında bütünü anlayabilmek için çok yol katetmeniz gerekir. Ama sizi o bütüne doğru çeken, seyrettiğiniz fragmandan başka bir şey değildir. Bazen de fragmanları son derece itici olan insanlarla tanışırsınız ama sonra bütün hakkında fikir sahibi olduğca o kötü fragmanı da unuttur gidersiniz.

Örneğin Tarantino'nun "Rezervuar Köpekleri"nin berbat bir fragmanı vardı. Belli ki işinin ustası biri hazırlamamıştı ve fragmanı seyredenler düşük bütçeli, berbat bir şiddet filmi seyredeceklerinden emin oluyorlardı. Filme gittim çünkü Batı'da ne kadar çok beğenildiğinden haberim vardı. Zaten filminden çıktığımda fragmanı çoktan unutmuş Tarantino'ya da filmine de hayranlık duymaya başlamıştım.

Kaldı ki fragmanlara karşı duyduğum bu derin aşka rağmen 13 yaşından beri gideceğim, seyredeceğim filmleri fragmanlarına göre seçmiyorum. (Çok şükür, kimsenin de böyle bir mecburiyeti yok. Sinema yazarları, gazetelerin sinema sayfaları ve sinema dergileri var.) Ama özellikle lise yıllarımda, çok iyi hatırlıyorum, arkadaşlarımla büyük bir çoğunluğu iki temel ölçüte göre film seçerlerdi: Bir, sağdan soldan aldıkları tavsiyeler; iki, fragmanlar. Fragmanların ne kadar aldatıcı olabildiklerini gördüklerinde de kızarlardı. Bizim liseyi en çok yanıltan fragman da sanırım Luchino Visconti'nin Türkiye'de "Masumlar" adıyla gösterilen "L'Innocente" filmiydi. Emek sinemasında tam 4 ay oynatmışlardı o fragmanı. Bu, bir fragmandan çok filmin iki ya da üç sahnesinin birbirine eklenmiş haliydi ve benim tahminim filmin Türk işletmecisi tarafından özel olarak hazırlanmıştı. Bu sahnelerin en uzununda İtalyan aktrisi Laura Antonelli, bir kanapeye çıplak uzanmıştı ve bir erkekle sevişiyordu. En az bir dakika sürüyordu bu sahne... Sonra filmin gösterime girdiği ilk gün, diğer bir deyişle bir pazartesi akşamı filme gittiğimde bizim sınıftan bir grup arkadaşımı gördüm gişenin önünde. Onlara filmin üç saate

yakın bir uzunlukta olduğunu, tahmin ettikleri gibi bir şey hiç olmadığını, büyük ihtimal çok sıkılacaklarını çünkü Visconti'nin estetik ve artistik takıntılarının onları pek ilgilendirmeyeceğini söylemedim.

Bu arada şunları belirtmeliyim: 70'li yılların sonuydu ve sinemacılık Türkiye'de büyük bir bunalım yaşıyordu. Daha da kötüsü ülke bir yakıt sıkıntısı yaşıyor ve kaloriferler birçok yerde yanmıyordu. Emek sinemasında o pazartesi akşamı 18.45 seansında büyük bir çoğunluğu bizim liseden olan 15 kadar insan vardı ve elbette kaloriferler yanmıyordu... O buz gibi sinemada hepimiz kabanlarımıza, parkalarımıza sarmalanıp filmi seyretmeye başladık. Bizimkiler 4 aydır fragmanda seyrettikleri iki erotik sahneyi beklemeye başladılar. Ama ne yazık ki her iki sahne de ufukta gözüküyordu. Bir müddet sonra içlerinden bazıları uyumaya başladılar ama filmi ısrarla seyreden benim gibi birkaç kişiyi uyarmayı da ihmal etmediler: "Parçadaki o sahneler çıkınca bize haber verin"

Uyandırmamıza gerek kalmadı. Bir buçuk saat sonra verilen antrakta biraz ayılmışlar ve o sahnelerin hala çıkmamasına şaşırılmışlardı. İsrar edip dayandılar ve nihayet sahneleri kesintisiz olarak seyrettiler...

İkinci gününden itibaren filme bizim liseden Visconti'yi tanımak isteyen gerçek sinema meraklıları dışında sanırım hiç kimse gitmedi. Çünkü o gece yatakhane "Masumlar" adlı filmin parçasında gösterildiği gibi erotik bir film olmadığı, eski çağlarda geçen sıkıcı bir sanat filmi olduğu üzerine spekülasyonlar yapıldı.

Bence en iyisi, fragmanlara göre film seçmeyi boşvermek ve fragmanın tadını çıkarmak... Film çok kötü bile olsa o fragman henüz çekilmeyen bir şaheser duygusu uyandırabilir içinizde. Yıllar önce Emek sinemasında George Romero'nun "Zombi" filminin fragmanları hiç abartmıyorum belki bir yıl boyunca gösterilmişti. Film sansürü geçip Türkiye'ye asla gelemedi ama o fragman nedeniyle bizim lisede efsane bir film haline geldi. O yıl gördüğümüz birçok film belki hafızamızda bile yer etmedi ama bütününe asla vakıf olamadığımız "Zombi" filminin parçası bugün hepimizin aklında. Fragmanlar hayalgücünü ateşler ve sadece size özel gizemli şaheserler yaratır...

↓

Laleli'den Dünyaya Giden Bir Tramvayda

Ne eleştirmenin adını, ne metnin bütünü, ne de okuduğum dönemi hatırlıyorum, ama Türk şiirinde İkinci Yeni olarak nitelenen dönemin başlangıcını, deyim yerindeyse "sıfır noktasını" tek bir kitaba, hatta tek bir dizeye indirgeyen, alabildiğine iddialı o sav aklıma kazanmış sanki: Sözü edilen kitap, Cemal Süreya'nın **Üvercinka**'sıydı (İstanbul 1966), söz konusu dizeyse, kitapla aynı başlığı taşıyan şiirde yer alıyordu:

Lâleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız

Okuduğum o eleştiri ya da değerlendirmenin bağlamı ve müellifine ilişkin her şeyi unutturken, öne sürülen iddianın ("İkinci Yeni'yi başlatan dize") belleğimde böylesine kalıcı bir iz bırakmış olmasını kendime açıklamakta güçlük çekmiyorum. Cemal Süreya'nın kitabını ve yukarıdaki dizeyi (özellikle de o dizeyi), adını hatırlamadığım eleştirinin değerlendirmesinden çok önce "keşfetmiş" ve deyimim tam anlamıyla büyülenmişim. Yoksa o kitap ve o dize tarafından keşfedilmişim, demem daha mı doğru olur? Çünkü kendi özneliliğimi bulmama ya da kurmama yardımcı olan köşe taşlarından biri oldu **Üvercinka**. Yetmişli yılların ikinci yarısında (1975 ya da 76 yılı olmalı) Karaköy iskelesindeki bir tezgâhtan bu kitabı aldığımda ne Cemal Süreya'nın Türk şiirindeki yerine ilişkin bir bilgiye, ne de "Lâleli'den dünyaya doğru giden tramvayın" üzerimde yarattığı etkiyi açıklayabilecek araçlara sahiptim. Bir şiiri etkili ya da başarılı kılan dilbilgisel ve şiirsel müdahaleler, kısacası poetika konusunda düpedüz cahildim yani. Bu tür bilgileri şimdi de çok önemsediyim sanılmasın: Birincisi, ister siyasi ya da toplumsal, ister kültürel olsun, herhangi bir dönemden ve onu başlatan olaylardan söz açan söylemleri şüpheyle karşılıyorum artık. Tikel olayları ve olguları, az ya da çok homojen kümeler halinde derlemeye ve bu kümeleri bir nedensellik bağı içinde sıralamaya dayalı dönemselleştirmeler, bana açıklayıcı olmaktan çok indirgeyici gibi geliyor. İkincisi, bir şiiri "anlamak" için, onu dilbilgisel, şiirsel, toplum- ya da ruhbilimsel, vb. göndermeler içeren, eleştirel ve analitik bir söyleme "yedirmek" gerekmiyor. Ama bu sonucusu, tikel bir okumayı paylaşmak için (bu ne denli mümkünse artık) elimizdeki tek araç. Bir kitabı, bir şiiri

ya da hatta bir dizeyi anlamak için değil, ama ondan ne anlamış olduğumu anlatmak için başka bir çare göremiyorum.

"Lâleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız", dizesi neden öylesine büyülemişti beni? Sorum ve sorunum, bu işte. Bunu, Roland Barthes'ın sözünü ettiği o çocuk gibi anlatmayı deneyebilirdim: "Gerçekliği belirtmek için Budizm, **sunya**, yani boşluk sözcüğünü kullanır, ama daha da iyisi **tathata**, yani bu olma, bu yolla olma, böyle olmadır; tat, Sanskritçede o demektir ve parmağını bir şeye uzatıp "o, bak!" diyen, başka da bir şey söylemeyen küçük bir çocuğun hareketini anlatır." (R. Barthes Camera Lucida, çev.: Reha Akçakaya, İstanbul 1992) Tekrarlamak istediğim, temelde bu çocukça hareket; ama biraz daha yetişkin bir edayla.

Okul kitaplarının, lirik ve epik edebiyat arasında kesin bir sınır çektiğini söylüyor, Roman Jakobson. Oysa bu sınır çizgisinin nereden geçtiğini göstermek ya da temellendirmek o denli kolay değil. Sorunu bir ölçüde açıklığa kavuşturmak isteyen Jakobson'un getirdiği öneri, dilbilgisel bir indirgemeye başvurmak: "(...) çıkış noktasının ve başat izleğin, lirik metinlerde şimdiki zamanın birinci tekil şahsı, epik metinlerdeyse geçmiş zamanın üçüncü tekil şahsı tarafından kurulduğunu söyleyebiliriz." (R. Jakobson, Poetik, Frankfurt a. M. 1979) Buna göre lirik metnin nesnesi ne olursa olsun, bu birinci tekil şahsın bir uzantısı; bir yan unsur olmaktan öteye gidemez. Ve lirik metinde geçmiş zamandan söz edebilmek için, hatırlayan bir özneye gerek duyulur. Buna karşılık epik metinlerde şimdiki zaman, daima geçmişe gönderir ve anlatıcının "ben"i yalnızca eyleyen öznelardan biri olarak nesnelleşir; olayın parçası haline gelir. Cemal Süreya'nın şiirini -en azından **Üvercinka**'yı- lirik bir şiir olarak sınıflandırmakta ve onu örneğin Nazım Hikmet'in **İnsan Manzaraları**'ndan -bu yönüyle de- ayırmakta duraksamayız. Ama yine bir "İkinci Yeni şairi" olduğu söylenen Edip Cansever'in -sözgelimi **Çağrılmayan Yakup, Bezik Oynayan Kadınlar**, ya da **Ben Ruhi Bey Nasılım'da- Üvercinka**'yla benzerlikler taşıyan şiirselliğine karşı, yukarıdaki ayırım açısından Nazım Hikmet'e daha yakın durduğunu görmek şaşırtıcıdır.

Arnulf Hainer, Wiegen und Wärmen, 1971/72

Bakan kişi, o fotoğraf üzerinde çalışır; onu "okur" ve anlamlandırır, ancak bu tür fotoğraflara ilişkin duyguları "ortalamadır". Oysa "ikinci öge studium'u kırar (ya da deler). Bu kez onu arayıp bulan (studium alanını egemen bilincimle incelediğim gibi) ben değilimdir. Bu öge sahneden yükselir, bir ok gibi dışarı fırlar ve hana saplanır.

Cansever, bu kitaplarda birinci tekil şahsı, dünyayı algılayan şairin öznelliğini vurgulamak üzere değil, o dünyada yer alan "kahramanlarını" canlandırmak üzere kullanarak, epik bir anlatımı dener daha çok. (Burada öznellik/nesnellik ayrımını varoluşsal değil, dilbilgisel-metinsel bir bağlamda kullandığımı belirtmeliyim.) Oysa Süreya'nın şiirlerinde konuşan "ben" -yazarın kimliğiyle örtüşse de örtüşmese de- şairin ben'idir.

Ama sorun **Üvercinka**'nın lirik bir şiir ve bu şiire giren dış gerçekliğin (dünyanın), şaire tabi olduğunu, lirik ben'in bir uzantısını oluşturduğunu saptamakla çözülmez. O şair "ben" in, kendini nasıl gösterdiğini saptamak daha da çetrefil bir iştir. Yine Jakopson'un geliştirdiği metafor (eğretileme) ve metonimi (düzdeğişmece) ayrımı işte bu noktada önem kazanır. Metafor, benzerlik (ya da benzemezlik, yani karşıtlık) temeli üzerinde kurulur. Jakopson'un ifadesiyle: "Metaforun yolu, benzerlik ve karşıtlığa uzanan yaratıcı çağrışımdan geçer." (R. Jakopson, Poetik, Frankfurt a. M. 1979) Şiire imgeler yoluyla giren dünya, metaforik anlatımda lirik ben'in bütünselliğini parçalamaz, tersine kurar. Metafor kapsayıcı bütünleştirici bir nitelik taşır. Lirik ben'le ilişkisi metaforlar üzerinden kurulan dünyanın yalnızca iki boyutu vardır: Olumluyan (bana benzeyen) ya da yadsıyan (benim karşıtım). Bu anlamda metaforik ilişki, iki bütünün karşılaşmasıdır ve karşılaşan öğelerden biri diğerinin yerine geçtiğinde bile, gerçekleşen bir kırılma, parçalanma değil, yinelenmedir. Buna karşılık metonimi, kabaca, parça ile bütünün yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir: Parça bütünün yerini alır ya da bütün bir parçaya indirgenir, kendini bir parçasında gösterir. Sözelimi bir filmde, uygun adım yürüyen bir grup postallı ayak göstererek yaklaşan bir orduyu çağrıştırdığım ya da "Tüm şehir bana küstü" gibi bir dize kurduğum zaman, metonimik bir anlatıma başvurmuş olurum.

Cemal Süreya'nın dizesine metafor/metonimi ayrımı ekseninde yaklaşmayı denerken, başta yanıltıcı olduğumu itiraf etmeliyim. Bu dizede metonimik bir anlatımla karşı karşıya olduğumu düşünmüştüm: Dünya, bir parçasıyla, sözelimi Lâleli gibi bir semtle aynı düzlemde ele alınıyordu. Bunun gerçekten de metonimik

bir işlem olduğu söylenebilir, ama metonimik bir anlatım, metonimik bir imgeden söz etmek için bu kadarının yeterli olduğu söylenemez. Böyle bir anlatımdan söz edebilmek için, lirik öznenin, imgelemindeki nesneyle (dünyaya giden tramvayla) yer değiştirmiş olması; kendi öznelliğini ona yüklemesi gerekirdi. Söylediklerimi daha iyi anlatabilmek için Süreya'nın dizesine -haddim olmayarak- müdahale edeceğim: Metonimik bir imgenin oluşması için, dizenin -diyelim ki-, "Lâleli'den dünyaya doğru gidiyor bir tramvay" biçimde kurulmuş olması gerekirdi. Oysa lirik özne (bu durumda "biz") bu dizedeki yerini almış ve tramvayı olması gerektiği gibi, bir nesne, bir taşıt olarak kullanıyor. Böylece sözdiziminde bir kayma ya da yer değiştirme gerçekleşmiyor ve Lâleli'den dünyaya doğru giden bir tramvayda olmak (tramvay olmak değil) bir metafor, metaforik bir yolculuk olarak kalıyor. Böyle olması da iyi, çünkü bu durumun benim üzerimdeki etkisiyle doğrudan ilişkisi var. (Bu noktaya birazdan döneceğim.)

Kısa bir süre önce, Roland Barthes'ın "Camera Lucida"sını yeniden okumaya başlamıştım. Yazar, onuncu bölümde fotoğraflara yönelik ilgisini harekete geçiren iki farklı ögeyi (yine bir ikilik!) adlandırmayı dener. Birinci öge, yani Barthes'ın terimiyle **studium**, daima belirli bir bilgi ve kültür birikimine gönderme yapar. Bakan kişi, o fotoğraf üzerinde çalışır; onu "okur" ve anlamlandırır, ancak bu tür fotoğraflara ilişkin duyguları "ortalamadır". Oysa "ikinci öge **studium**'u kırar (ya da deler). Bu kez onu arayıp bulan (**studium** alanını egemen bilincimle incelediğim gibi) ben değilimdir. Bu öge sahnedeki yükselir, bir ok gibi dışarı fırlar ve bana saplanır. Bu yarayı, bu diken batmasını, sivri uçlu bir aletle yapılan bu izi anlatan Latince bir sözcük var: (...) bu ikinci ögeye **punctum** demeliyim." (R Barthes, Camera Lucida, çev. Reha Akçakaya, İstanbul, 1992)

Bu satırları okurken, durmadan Cemal Süreya'nın dizesini düşündüğümü farkettim; bu da şiirsel imgeyle fotoğraf arasında bir koşutluk, deyim yerindeyse bir akrabalık kurmama neden oldu. Gerçekten de fotoğraf, sinemanın aksine bir akışı, bir oluşu anlatmaya, kısacası epik bir anlatıma elverişli değildir. Oluşun, akışın içerisinden

koparılarak, sonsuza dek dondurulmuş bir andır fotoğraf. Onun kendine ait bir zamanı yoktur ve harekete geçmek, Roland Barthes'ın deyişiyle, "gelivermek" için, bakan, yani şimdiki zamandan fotoğrafın "o anına" dönen bir özneye ihtiyacı vardır. Fotoğrafı canlandıran kişi, bir anlamda, oradaki sahneyi kendi özneliğinin uzantısı olarak yeniden kuran bir lirik "ben"dir. İşte bu koşutluk, Cemal Süreya'nın dizisiyle aramda kurulan **punctum** ilişkisini merak etmeme yol açtı. İlk okuyuşumdan bu yana geçen yirmi yıl içinde, bu dizinin beni durmadan kapıp götürdüğü "o anın" üzerimde nasıl bir etkisi vardı?

Bu soruyu cevaplamak için, yetmişli yıllara kısaca dönmem gerekecek. Yetmişle seksen yılları arasındaki o dönem, ergenliğini yaşamakta olan bir yeniyetme için özellikle zor ve talihsiz bir dönemdi. (Sonrasının öyle olmadığını vurgulamak amacıyla söylemiyorum bunu.) Altmışsekiz hareketi geride kalmış; tek tek bireylere insanlığın kaderi üzerinde etkin oldukları duygusunu yaşatan o "epik" coşku sönmüştü. Üstelik Türkiye'deki geleneksel kültürün zaten özerk bir kimlik, kendinde bir gerçeklik olarak tanımadığı gençliğin yavaş yavaş uyanmaya başlayan özgüveni ve bilinci, askeri darbe tarafından zorbalıkla ezilmişti. Darbe sonucunda uluslararası topluluktan dışlanan Türkiye, daha da çok içe kapanarak karşılık verdi buna. Yaşanan ekonomik bunalım da bu içe kapanma ve dünyadan kopma eğilimini güçlendiriyordu. (Hatırladığım kadarıyla, o dönemde "sakıncasız" yurttaşlar bile yurtdışına ancak iki yılda bir çıkma hakkına sahiplerdi ve yanlarında komik denebilecek kadar az miktarda döviz götürüyorlardı.) Okunabilecek kitap, dinlenebilecek plak bulmak neredeyse olanaksızdı. Sıradan tüketim mallarında bile inanılmaz bir darlık yaşanıyor. Yetmişli yılların ortalarına doğru yeniden canlanan sol hareketse, bu kapanmaya bir açılımla; yasaklara özgürlüklerle karşılık vermek yerine, (cılız bazı istisnalar dışında) başka kapalı toplumlara örnek alma yolunu seçti. (Arnavutluk'un bile "takipçileri" vardı.) Üstelik belki de tarihinin en canlı döneminde, anlaşılmaz bir bölünme ve parçalanma sürecine girdi. Zaten parçalanma, o döneme damgasını vuran en temel

dinamikti. Ulusal, sınıfsal, etnik, siyasal ve cinsel aidiyetleri kendine göre harmanlayan küçük birimler, parçacıklar arasındaki bağlar koparken, her parça bir bütünlük talebiyle çıkıyordu ortaya. Türkiye dünyanın; tek tek mahalleleriyse İstanbul'un yerine geçiyordu. (Böyle bir sürecin tüm büyük kentlerimize hakim olduğunu sanıyorum.) Derrida'nın deyişiyle, "zincirlerinden boşanmış bir metonimi" yaşıyordu yani. **Üvercinka**'yla (ve o dizıyla) işte böyle bir ortamda karşılaştım.

Şimdi geriye dönüp baktığımda, erotik göndermelerle dolu o kitabın, bir "bütün" olarak da onaltı-onyediyen yaşlarında, cinselliğiyle yeni yeni tanışmaya başlamış bir yeniyetme olan beni büyülemiş olması gerektiğini düşünüyorum. Ne de olsa iktidarın, muhalefetin ve geleneksel kültürün yasaklar alanına kapatmak konusunda uzlaştıkları bir deneyimdi cinsellik. Ama o dizinin üzerimde yarattığı etki, böylesi göndermelerle ilgili değildi.

Hayatının bir döneminde, her insan gurbet hasretine benzer bir özlem duyar; nasıl olursa olsun, bir uzaklaşma, yolculuğa çıkma arzusuna kapılır. Bu onun yeniden yuvaya dönebilmesi, kendiyi yeniden buluşabilmesi için -olmazsa olmaz- bir ön koşuldur çünkü. O halde genç insanların bu özlem ve arzuyu çok daha yakıcı bir biçimde yaşamaları da doğaldır.

Cemal Süreya o dizeyi ne düşünerek yazmış olursa olsun: Yetmişli yıllarda yaşanan kapanma, daha doğrusu kapatılmışlık duygusu, insanları karamsarlaştırıyordu. Kendimi gövdeden koparılmış bir kol gibi hissediyor; bütüne dönmek, yeniden büyük dünyanın bir parçası olmak için dayanılmaz bir istek duyuyordum. Parçalanmış bir gerçekliğin, bütünü karartır ya da gözlerden saklar gibi görüldüğü bir dönemde, Lâleli'yi dünyaya bağlayan bir hat bulunduğunu; Lâleli'den dünyaya bir tramvay kalktığını duymak, benim için (ve sanıyorum, benim gibi pek çok insan için) cılız da olsa bir umuttu. O tramvayda olmaksızın mutluluk verici bir düş.

Hangisinin Parçasıyım?

Hiç birşeyin parçası olmak istemiyorum.
Tüm uzantılarımdan kurtulmak
ve sadece kendim olmak istiyorum.
Tek başına bir varlık,
ne öncesi, ne de ötesi....

Uzun zaman sonra yine hüznler adasındayım, çocukluğumu, gençliğimi geçirdiğim benim çorak adam. Bir yere gerçekten ait olup, yine de kendimi özgür hissedebildiğim yegane yer, benim adam, hüznler durağım, özgürlüğün kuşlardan insanlara geçtiği yer. Büyük şehrin her gün biraz daha yıprattığı ve usandırdığı ruhum ve bedenim bu çirkin kurtlar sofrasının bir parçası olamadığımı şimdi, bunca yıl sonra daha iyi anlayabiliyorum. Adam denizin ortasında çıplak kayalık tepelerinde öyle sakin, kendi halinde ve mağrur ki hemen alıveriyor beni büyüğü içine. Parçası olmayı kesinlikle reddettiğim büyük ve güzel şehrimi düşünüyorum, ıstıraplı karmaşası çok uzaklarda şimdi. Oysa basit bir şeyin parçası olabilmek ne kadar kolay. bir yere ait olmak orada kök salmak ve bir ağaç gibi kıpırdamadan bir hayat sürmek özgürlüğüne düşkün veya arayışı seven ya da sadece maceraperest insanlar için ürkütücüdür. Artık göçebeler bile yerleşik düzene geçmişken hala gezginci ruhu taşıyabilmek yüzyılımızın rüyası olabilir ancak. Küçük bir Ege kasabasında yaşlı bir yörük kadına kaç senedir göç ettiklerini sordum; yirmi yirmibeş yıldır aynı yerdelermiş. Neden diye sorduğumda ise "Eh, yorulduk artık, çoluk çocuk zor oluyor." dedi. Yüzyıllardır geçer göçer yaşayan bir topluluk bile gün gelir yer değiştirmekten yoruluyorsa insanoğlunun sabitleşme güdüsü var demektir, diye düşünüp insan ve gezgincilik sadece tatlı bir rüya oluyor. Sonuçta ben de sevgili adamda değil tükendiğimi bile bile metropolümde yaşayabiliyorum. Çünkü sindirsem de sindiremesem de bal gibi biliyorum ki onun parçasıyım.

Jean Jaques Rousseau herkesin aslında 'iyi' olduğunu ancak doğadan kopan ve toplum içinde yaşamaya zorlanan insanın kötüleştiğini, oysa doğada yalnız yaşayacak bir insanın kötülükten arınacağını zanneder. İyi-kötü kavramının toplumun bir parçası olduğunu ve toplum olmazsa bu ve benzeri kavramların da olmayacağını düşünmez. Durum böyle ise parça mı bütünü bütün mü parçayı belirler sorusunun cevabı ortaya açıkça çıkıyor: bütün parçayı belirliyor. Parçacıklar ne kadar özel veya tek olduklarını zannetseler bile bütünü tamamlamaktan öteye gidemiyorlar. Sonuçta her parçacığın amacı bütüne eklenebilmek zira hiç bir parça tek başına bütün olmaya kafi değil.

Bir şeye ait olmak özgürlüğüne düşkün insanı korkutur; oysa bütünden ayrı yaşamadığını kolayca kabullenen insan için özgürlük diye bir sorun zaten yoktur. Tarikatlara katılan insanlar parça bütün denkleminin belki de en etkileyici örnekleri. Bir toplumun sıradan -yüzbinlerce- parçasından birisiyseniz bütünün

Durum böyle ise parça mı bütünü bütün mü parçayı belirler sorusunun cevabı ortaya açıkça çıkıyor: bütün parçayı belirliyor. Parçacıklar ne kadar özel veya tek olduklarını zannetseler bile bütünü tamamlamaktan öteye gidemiyorlar. Sonuçta her parçacığın amacı bütüne eklenebilmek zira hiç bir parça tek başına bütün olmaya kafi değil.

sizsiz de rahatça varolabileceğini bilmek ürkütür hatta küçük düşürür insanı. *İsmailî* "bilmemne" tarikatına girebilmek için yılın sekiz ayını oruç tutarak geçirmek zorundaysanız eminim parçası olacağınız tarikatın üye sayısı ancak yüzlerle ifade edilebilir zira böylesi bir işkeye kaç salak maruz kalmayı ister ki? Böylece sekiz ay oruç tutan kişi saçma bir bütünün nadide bir parçası olarak kendisini hem gerçekten bir şeye ait (ortada alın teri var) hem de vazgeçilmez bir parça olarak görür. Adını unuttuğum bir tarikat tüm üyeleriyle birlikte uzay gemisine binerek sefil dünyamızı terketti. Ama beraberlerinde götürmek için hazırladıkları çantaları halen bizlerle birlikte dünyamızda bulunmaktalar. Yine de, her haled mutlu, en azından umutlu öldüler tarikat üyeleri. Hem de bütün halinde.

Küçükken gördüğüm ve etkisinden uzun bir süre kurtulamadığım bir rüyamı hatırlıyorum. Rüyamda ben bir cenindim. Vücudum cenin ama kafam o zamanki yaşımda olduğu kadar gelişmişti. Etrafımda benim gibi bir sürü yaratık vardı ve yapışkan bir sıvının idan oraya savrulup duruyorduk. Sanki yapışacak birşey arıyorduk. Güya biz bölünerek üreyen canlılardık. Yani bir taneden bir parça çıkıyordu ve eğer ait olduğumuz ana parçayı bulamazsak yok oluyorduk, bu yüzden de panik içinde O' nu arıyorduk, yok olmamak için. Kabusa benzeyen bu rüyadan sonra uzun bir süre anne ve babama paranoyak gözlerle baktığımı hatırlıyorum: acaba ben hangisinin parçasıydım, hangisine yapışmalıydım?

İnsanın tek başına var olamayacağını kabullenmesi zordur ama daha da zor olan ait olduğu bütünü kabullenebilmesidir. Var olmanın belkide tüm sıkıntıları parçacık olmayı öğrenmenin sancılarıdır. İnsanın özgürlüğe atacağı ilk adımın bir bütünün parçası olmaktan geçtiğine eminim artık. Bu toplumun bir parçası olduğunu toplumun sadece bensiz (benim yerime başkasını koyarak) varolabileceğini ama benim ben olabilmem için mutlaka bütüne ihtiyacım olduğunu kabulleniyorum. Kabullenmek gerçekçi bir özgürlüğün, bütünü reddetmekse sahte bir özgürlük hissini kapısını açıyor. Gerçeğin sadece yaşanan olduğunu bildiğimde ve ötesine geçip Kaf Dağının ardındaki gerçeğe ulaşmaya çalışmadıkça herşeyi daha basit görmeye başlayabiliyorum.

Ben Evrenin parçasıyım,
Ben Hayatımın parçasıyım
Ben Babamın parçasıyım
Ben bir parçayım

Bir bütünün olsa da olur olmasa da olur parçası?

↓

Vücudum cenin ama
kafam o zamanki
yaşımda olduğu kadar
gelişmişti. Etrafımda
benim gibi bir sürü
yaratık vardı ve
yapışkan bir sıvının
idan oraya savrulup
duruyorduk. Sanki
yapışacak birşey
arıyorduk. Güya biz
bölünerek üreyen
canlılardık. Yani bir
taneden bir parça
çıkıyordu ve eğer ait
olduğumuz ana parçayı
bulamazsak yok
oluyorduk, bu yüzden
de panik içinde O' nu
arıyorduk, yok olmamak
için.

Apokalypsis*

Dört ve üç birarada kutsal rakam yediye oluşturur: kozmos ve tanrısı. Pisagorcular yediye "doğru zaman sayısı" demişlerdi ve tıpkı insan gibi kozmos da dört yaratılmış, üç de ilahi doğadan oluşmuştur. İnsan, dört dünyevi doğasına ilaveten ruh, tin ve ebedi Ben'e sahiptir. Evren ise dört kısım ve dört unsurdan oluşur. Ardından da gökkubbenin, Hades'in ve Bütün'ün üç ilahi katmanı ile aşk, çaba ve bütünselliğe olan üç ilahi yöneliş gelir. En eski kozmosta ne gök ne de Hades mevcuttu. O halde insanlığın bu en eski bilincinde yedi muhtemelen kutsal bir rakam sayılmıyordu. Oysa ki daha en baştan itibaren yedi yarı kutsal bir rakam olarak görülürdü. Çünkü güneş ve ayla başlayan Jüpiter, Venüs , Merkür ve Satürn'den meydana gelen yedi "seyyar" yıldızı temsil ediyordu. Bu seyyar gezegenler insanlığın en derin gizemiydiler. Kozmosla koyun koyuna yaşadığı günlerde insan, devingen gökkubbeyi bugünlerde eşine rastlanamayacak tutkulu bir merakın derinliği ile izlemişti.

[...]

Hayata yaşayan ve sarmalayan gökkubbenin hakimiyeti düşüncesi Hristiyanlık öncesi inanışta zannettiğimizden çok daha büyük bir güçle varolmaktaydı. Tüm tanrılar, tanrıçalar, ile ulusların günahlarını bağışlatan şehit düşmüş kurtarıcılara rağmen insanlık tüm bu tanrılardan ziyade yıldızların kudretine bağlanmaya devam etti.

[...]

İnsanlık bilincinin en derin katmanları, milletlerin kültürel bilinci bambaşka düzeylere ulaştıktan çok sonra bile inatla kıvıldanmaya devam eder. Bilinç mütemadiyen bu eski düzeylere dönüşü arar. İnsanın duygusal bilincinin zihinsel bilincinden tamamen farklı bir yaşantısı ve hareketi vardır. Sonluluk aklın en temel özelliğidir . Akıl, bölüp parçalara ayırarak ve her cümleden sonra nokta koyarak anlar. Oysa coşkun ruh , bir nehir ya da sel gibi, bütünü kavrar.

[...]

Son sayı olan oniki sabit ve nihai kozmosu temsil eder. Evrendeki hareketin de ötesinde dönüp duran gezegenlerin fiziksel varlığını simgeleyen yedi ile tam bir tezat içindedir. Oniki zodyak işaretlerine ve yılın aylarına karşılık gelir. Üç kere dört ve dört kere üçtür: mükemmel tekabüliyet. Oniki, gökkubbenin ve insanın kapanan döngüsüdür. Oniki sayısı ile insan, saptanmış ve kuşatılmıştır. Artık sabit ve değişmezdir, çünkü mükemmel ve değişmesi gerekmezdir. Bütünlüğüne karşılık gelen onüç rakamı (hurafeye göre uğursuzdur), cennette İsa'ya kavuşmasıdır. İşte "kurtarılmış" olanlar kendini böyle görürdü. Aslında ortodoks görüş hala da böyledir. İsa'nın varlığında kurtuluşa erenler kusursuz ve değişmezdirler. Değişmeye gerek yoktur. Mükemmelen bireleşmişlerdir.

Oniki, gökkubbenin ve insanın kapanan döngüsüdür. Oniki sayısı ile insan, saptanmış ve kuşatılmıştır. Artık sabit ve değişmezdir, çünkü mükemmel ve değişmesi gerekmezdir. Bütünlüğüne karşılık gelen onüç rakamı (hurafeye göre uğursuzdur), cennette İsa'ya kavuşmasıdır. İşte "kurtarılmış" olanlar kendini böyle görürdü.

*Apocalypse and The Writings on Revelation, D.H. Lawrence, (Cambridge University Press,1980) adlı kitaptan Özlem Denli Harvey tarafından derlenmiştir.

Demokratik birey, bağlanma ve mukavemet ile varolur: "sevginin" bağlayıcı gücü ve bireysel "özgürlüğün" mukavemeti. Sevgiye teslim olmak yutulmaktır, bireyin yokoluşudur. Çünkü birey, kendisi olana sahip çıkmazsa artık "özgür" ve birey olmaktan çıkar. Demek ki zamanımız kendisini bile korku ve hayrete düşürerek şu gerçeği kanıtlar: birey sevemez. Birey sevemez ve modern insan kendini birey olmanın dışında tahayyül edemez. Herkes sevdiğini öldürür demek istemiyorum ama bireyliğine sıkı sıkıya sarıldığında her kadın ve her erkek içindeki sevgiliyi yok eder. Bir hristiyan sevgiyi göze alamaz çünkü sevgi insanda Hristiyan, demokratik, ve modern olan ne varsa yerle bir eder. Birey sevemez ya da sevdiğinde gerçek bir birey olmaktan çıkar. O halde kendine gelmeli ve sevgisine son vermelidir. İşte bu günümüzün en amansız derslerinden biridir. Birey, Hristiyan, demokrat, sevgiyi bilmez. Kadın ya da erkek, sevse bile sevgisini geri almalıdır.

[...]

İnsanın tutkuyla istediği, "ruh"unun tek başına kurtarılması değil, hayatla bütünlüğü ve birliğidir. İnsan, öncelikle fiziksel coşkuyu ister; çünkü sadece şu an ve bir defaya mahsus olarak, bu dünyada ve kudret sahibidir. Tıpkı bir çiçek, hayvan ya da kuş gibi, insan için de en nihai zafer, bütünüyle ve sınırsızca hayatta olmaktır. En inanılmaz mucize hayattır. Bir ölünün ya da dünyaya gelmemiş olanın, sırları ne olursa olsun, onlar yaşamının güzeliği ve mucizesinden haberdar olamazlar. Ancak şimdi ve burada varolan hayatın muazzamlığı yalnızca yaşayanlara aittir, üstelik sadece şu an için. Yaratılmış kozmosun, yaşayanların parçası olmak için ve sağ ve hayatta olmak için vecdle dansetmeliyiz. Gözümün bir parçam olması gibi, ben de güneşin bir parçasıyım. Dünyanın parçası olduğumdan ayaklarım kuşku duymaz ve kanım denizin parçasıdır. Aklım dışında hiçbir şey ayırık ve mutlak değildir. Ve bir zaman anlayacağız ki, akıl da kendi başına hiçbir şeydir; güneşin suların yüzündeki parıltısından başka.

↓

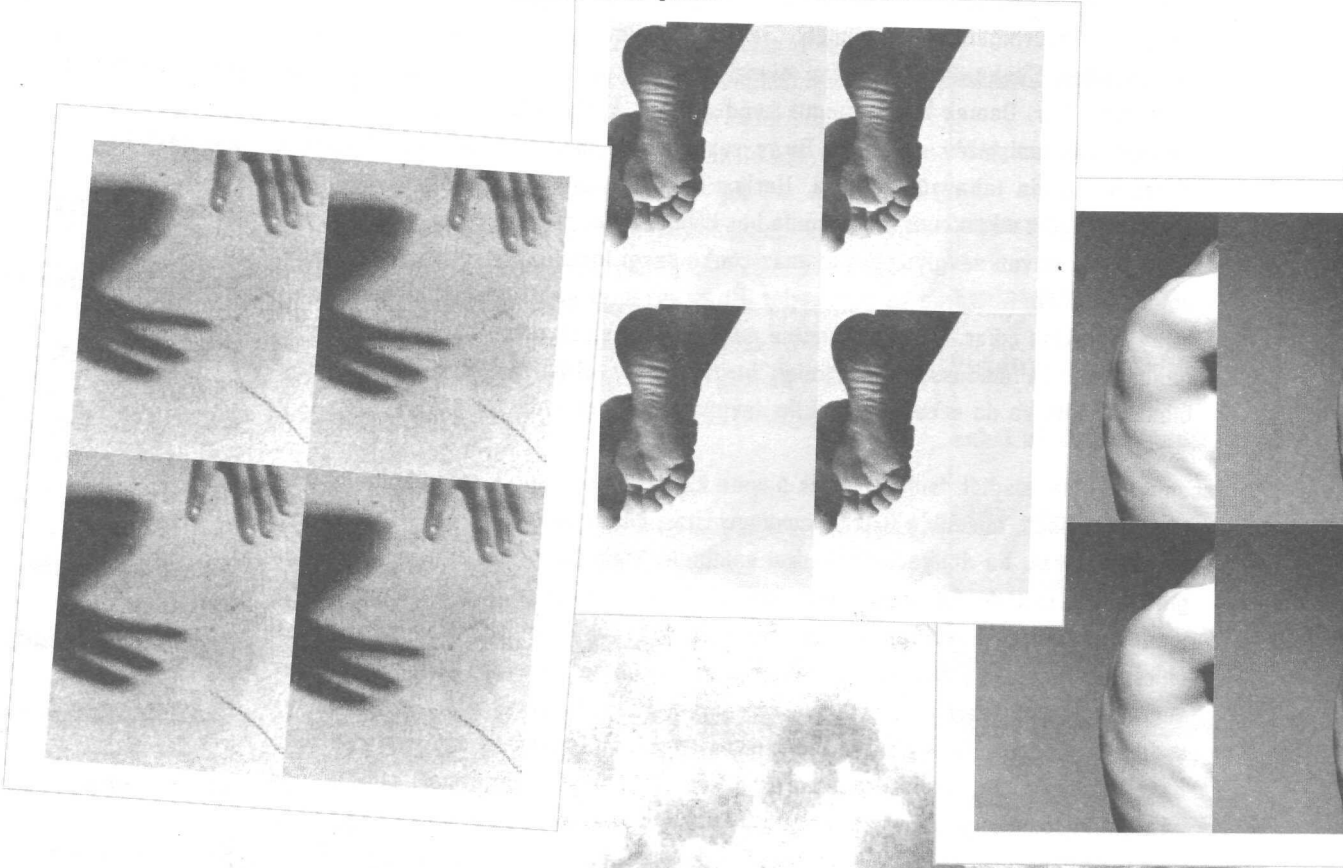
Çevirenin Notu:

Apokalypsis, Yahudiler'de ve Hristiyanlar'da yaratılış ve kozmosun sırlarının açıklandığına ve insanlığın kaderinin saptanıp önceden bildirildiğine inanılan kutsal yapıtlara verilen addır. Yuhanna (John of Patmos) İncili, Hristiyan Kilisesi'nin tanıdığı ve Kutsal Kitap'a aldığı tek Apokalypsistir. Yuhanna, aynı zamanda Hristiyanlık öğretisinin en ilginç yapıtlarından biri olan "Vahiy Kitabı"nın (The Book of Revelation) yazarıdır. D.H. Lawrence'ın son kitabı Apokalypsis, yazarın çocukluğundan beri ilgisini çekmiş olan "Vahiy Kitabı"nın konu alır. Apokalypsis, Batı uygarlığının, bu uygarlığın kaynakları olan Hristiyanlığın ve bilimsel teknolojinin; ve de Lawrence'ın çökmekte olduğunu düşündüğü Hristiyan ve demokratik ideallerin kökten bir eleştirisidir.

**Gözümün bir parçam
olması gibi, ben de
güneşin bir
parçasıyım. Dünyanın
parçası olduğumdan
ayaklarım kuşku
duymaz ve kanım
denizin parçasıdır.
Aklım dışında hiçbir
şey ayırık ve mutlak
değildir. Ve bir zaman
anlayacağız ki, akıl da
kendi başına hiçbir
şeydir; güneşin
suların yüzündeki
parıltısından başka.**

Tanımak

Orhan Cem Çetin

Ben onu ellerinden, ayakların dan, sırtın dan, hatta g

Özlüklerinden tamrım. **Ya sen?**

Portede Bir Nota

Johann Sebastian Bach, musiki aleminde boy gösterdiği andan itibaren tuhaf, sıradışı -ya da fazlaca sıradan- bir sanatçı portresi çizmişti. Büyük üstatlara özgü aşırılıklar, ihtiraslar, kıskançlıklar onun semtine uğramamıştı. Ardından gelecek olan Mozart, Wagner gibi tescilli taşkınlarla mukayese edildiğinde renksiz-tatsız-kokusuz, silik bir adam bile sayılabilirdi. Dua etmekten arta kalan zamanlarını beste ya da çocuk yapmakla geçiren, dindar bir aile babası ve halinden memnun bir Alman burjuvasıydı Bach.

Besteci ve orkestra şefi olarak kariyerinin zirvesine ulaştığı Köthen döneminde bir başka tuhaflık arz ederek 'armoninin ortasında olma' arzusuna kapıldı ve oda orkestralarında, ikincil nitelikte sayılabilecek bir enstrüman olan viyola çalmaya başladı.

Adeta müziğin içinde erimek istiyordu. Mümkün olsa, orkestrada bir viyolacı olmak yerine bir viyolaya dönüşmeyi seve seve kabullenebilirdi, hatta viyolanın bir teline ya da portede bir notaya...

Ortaya çıkardığı besteye, elleriyle yoğurup şekillendirdiği bir hamur, kendi yarattığı bir eser gözüyle bakmıyordu. Müzik onun değildi; o müziğin parçasıydı. Notalar, yaratılışın sonsuz sırlarına açılan bir pencereden görebildiği bulanık görüntülerin silik yansımalarıydı sadece ve o, bu görüntüleri çok sevdiği 'insan'la paylaşmak istiyordu, elinden geldiğince (1). Söylediklerinde; bulutsuz bir gecede gökyüzündeki yıldızlara bakıp sonsuzluğu düşünmeye başlayan insanın duyduğu ürperti ile tarifsiz ve sınırsız huzur, teselli bir aradaydı. Bach'ın bakışları, pencerenin içinde kayboluyor, gözleri sırlara daldıkça sırlar gözlerinden içeri sızıyordu.

Ve keşfettiği -ya da keşfettiğini sandığı- her sır, sayısız başka muammaya açılan kapılara varan yolları tarif ediyordu. Onun melodik cümlelerinde kesin yargılar ve mutlak sonuçlar yoktu, arayış ve sorular birbirini kovalıyordu; belki de bu yüzden en sevdiği form fuga'ydı -kaçış. Bach, sesler ummanının derinliklerinden yüze çıkabildiği zaman, bitirmiş bulunduğu yeni eserinin altına, sarsıcı tecrübesinin izlerini üç harfle döküyordu: SDG (Soli Deo Gloria: Şan ve şeref sadece Tanrı'ya aittir).

Bach'ın, aralarında Das Wohltemperierte Klavier'in de bulunduğu bir grup eseri ile ilk defa tanışan Goethe 'sanki ilahi uyum, evrenin yaratılışından hemen önce Tanrı'nın günlünden geçenleri fısıldarcasına kendi kendine konuşuyor' diye yazmıştı. Nietzsche ise, 'Bach'ın müziğin dinlediğimizde, Tanrı'nın dünyayı yarattığı anda hazır bulunduğumuz hissine kapılırız' diyordu.

'Kendi kendine konuşan ilahi uyum' dan bahseden Goethe acaba hoş bir edebi benzetme mi yapmıştı, yoksa, ezoterik bilimlerle içli-dışlı olduğu bilinen büyük yazar, daha karmaşık bir şeyler mi ima etmek istiyordu? Müzisyenler, Bach'ın notalarını sese dönüştürmek için deşifre ederken, başka birilerinin de bu notalardaki kodlu mesajı mı deşifre etmeleri gerekiyordu?

Bach'ın XIX. Asırda yeniden keşfiyle beraber, eserlerindeki notalarla aktarılan bir

Ortaya çıkardığı

besteye, elleriyle

yoğurup

şekillendirdiği bir

hamur, kendi yarattığı

bir eser gözüyle

bakmıyordu. Müzik

onun değildi, o

müziğin parçasıydı.

Notalar, yaratılışın

sonsuz sırlarına

açılan bir pencereden

görebildiği bulanık

görüntülerin silik

yansımalarıydı sadece

ve o, bu görüntüleri

çok sevdiği 'insan'la

paylaşmak istiyordu,

elinden geldiğince.

sembolizme dayalı ikinci bir dil de yavaş yavaş gün ışığına çıktı. Dini eserlerinde, güfteyi oluşturan İncil âyetlerinin numaraları muhtelif değerdeki notlardan (örneğin 8lik ya da 16lık) yararlanılarak kodlanmıştı. Yılbaşı kantatında yılın aylarını sembolize eden 30 ve 31'er sayılı satırlar yer alıyor, Aziz Matta'ya göre Passion'da yılın kelimesine isabet eden melodi parçasının notaları kıvrılan bir yılan biçimine bürünüyor, Zeytindağına tırmanışı tasvir eden parçada 8lik ve 16lık notalar İsa'yı ve havarileri temsil edecek sayılarda kullanılıyordu (2).

Notalardaki sembolizm üzerine iddialar daha da ileri götürüldü: İki Hollandalı araştırmacıya göre, Bach ezoterik Gül-Haç (Rose-Croix, Rosencreutz) tarikatiyle ilişki içindeydi ve dini ya da dindışı tüm eserlerinde sayısız bilgi kodlanmıştı: Gül-Haç'ların mistik formülleri, Tarikatın kurucusu Christian Rosencreutz'un ismi, Tarikatın geçirdiği sürece ilişkin tarihler, Tarikatın ortaya çıkışı milat alınarak hesaplanmış Bach'ın doğum ve ölüm tarihleri, vs... Üstelik, Bach bu bilgileri notalarla kodlarken bilinçli biçimde hesaplar yapmamıştı, kendisine ulaşan ilhamı içgüdüsel olarak seslere aktarıyordu, zira Leibnitz'in dediği gibi 'Müzik, sayma bilinci olmayan ruhun, aritmetiği gizlice uygulamasıdır' (3).

Bach'ın, dinleyeni insanüstü bir derinlikle karşı karşıya getirerek sarsan bir tarafı var. Yaşlıca bir piyano hocasının 'kendimi bildim bileli Bach çaldım ve öğrettim, yeni yeni bir şeyler anlamaya başladığımı zannediyorum' dediği hatırımda. Onun her dediğini anlamaya çalışmadan, artık konuşulmayan ve bilinmeyen bir dilin cümlelerini dinlercesine kendisini onun müziğinin akışına terkeden, Bach'tan yayılan huzurun verdiği keyifle tanışır. Ve iflah olmaz Bach'perestlerin kulaklarına yerleşen melodiler, yaşantılarının bir parçası haline gelir.

Notlar

1. Yukarıdaki satırları karaladıktan sonra, Johann Sebastian Bach'ın eşi Anna Magdalena Bach tarafından kaleme alınan hatıralara bakmak aklıma geldi ve şu cümlelere tesadüf ettim : 'O bir tek nota yazmadan önce beşerin bütün ıstırabını ve insanlık sırlarının bütün ulviyetini ruhunda yaşardı...' 'Birgün bana 'Bizler semavi musikiyi ancak sezebiliyoruz' demişti'. (Anna Magdalena Bach'ın Hatıraları, çev. Fikri Çiçekoğlu, Ses ve Tel Yay, Ankara -1958, ss. 20 ve 143)
2. bkz. Hülya Tarcan, Johann Sebastian Bach Üzerine Bir çalışma, Pan Yay, İstanbul, 1987, s.65-66.
3. Kees van Houten/Marinus Kasbergen, Bach et le nombre, (Hollanda dilinden fransızcaya çeviren: Bernard Vanderheijden, Mardaga, Liège, 1992, ss.61-62.

Yılbaşı kantatında
yılın aylarını
sembolize eden 30 ve
31'er sayılı satırlar
yer alıyor, Aziz
Matta'ya göre
Passion'da yılın
kelimesine isabet
eden melodi
parçasının notaları
kıvrılan bir yılan
biçimine bürünüyor,
Zeytindağına tırmanışı
tasvir eden parçada
8lik ve 16lık notalar
İsa'yı ve havarileri
temsil edecek
sayılarda
kullanılıyordu.

Tchouang-Tseu Kasabı*

"Hey, sanatın böylesi bir dereceye nasıl ulaşabildi?" dedi prens When-houei ona.

Kasap bıçağını bıraktı ve şöyle söyledi: "Tao'yu seviyorum ve böylece sanatımda ilerliyorum. Meslek hayatımın başında sığır etinden başka bir şey görmüyordum. Üç yıl çalıştıktan sonra artık sığır etini görmüyorum. Şimdi gözlerimden çok ruhum iş görüyor. Duyularım değil, yalnız ruhum tepki veriyor. Sığır etinin doğal biçimini tanıyorum ve sadece ara kısımlara giriyorum. Atardamarları, damarları, kasları ve sinirleri bozmuyorsam, büyük kemiklere hiç dokunmam! İyi bir kasap, yılda sadece bir bıçak kullanır çünkü sadece et keser. Sıradan bir kasap ayda bir bıçak kullanır çünkü bıçağı kemiğin üzerinde kırar. Aynı bıçağı ondokuz yıldır kullanıyorum. Binlerce sığır kesti ama keskin kısmı hala yeni bilenmiş gibi. Doğruyu söylemek gerekirse, kemiklerin eklem yerlerinde aralıklar vardır ve bıçağın keskin kısmı kalın değildir. Bıçağın çok ince olan keskin tarafını bu aralıklara sokmayı bilen kişi bıçağını kolaylıkla kullanır çünkü boş alanlarda iş görür. İşte bu yüzden bıçağımı ondokuz yıldır kullanıyorum ve ağız hala yeni bileylemiş gibi keskin. Kemiklerin eklem yerlerini her kesmem gerektiğinde başa çıkılacak belli zorlukları farkedip nefesimi tutuyorum, bakışlarımı dikiyor ve yavaşça iş görüyorum. Bıçağımı çok yumuşak kullanıyorum ve böylece eklem tereyağından kıl çeker gibi birbirinden ayrılıyor. Bıçağımı çekiyor ve ayağa kalkıyorum."

Nesnenin çözümlenmesinin ve bu çözümlemenin dolu, tözsel ve saydam olmayan bir görüsünü

Fotograf, Derya Erkenci

*Jean Baudrillard'ın *L'échange symbolique et la mort* adlı eserinin 187-189. sayfalarından çeviren Nazlı Ökten. Editions Gallimard, Paris, 1976.

aştığında (" başlangıçta sığır etinden başka bir şey görmüyordum... ") ulaştığı dahiyane işlemselliğin kusursuz örneği; bedeni, istendiği gibi parçalanabilecek kemik, et ve organlardan oluşan, dış temsiliyle birleşmiş ve üzerinde sadece kuvvet kullanarak iş gören sıradan kasabın çalıştığı dolu bir bina olarak düşünen anatomik görüyü aşarak boşluğun eklemlesmesini, beden eklemlediği boşluğun yapısını kabul edecek denli ileri gitmesi ("yalnızca aralıklara giriyorum..."). Tchouang-tseu kasabının bıçağı, doluluktan geçen bir doluluk değildir, bizatihi boşluğa eklemlesenen boşluktur ("...boş yerlerde iş gördüğü için kolayca..."). Böylece, analitik ruha sadık kalarak iş gören bıçak, duyarın onayladığı, sığır etinin doldurduğu alanda değil, ritmin ve aralıkların iç mantığının örgütlenmesine göre çalışır. Eskimiyorsa bu, kemiğin yada etin kalınlığına , yenik düşürülecek bir töze sahip olmadıgındandır -çünkü o farklılık üzerine oynayan saf farklılıktır- burada bir bedeni parçalara ayırmak gibi basit bir işlem için; ama, "nesnel" bir tanımın ya da bir güç ilişkisinin değil bir takas yapısının simgesel bir iktisadına dayanır. Bıçak ve beden karşılıklı takas olurlar, bıçak bu beden eklemlesene eksikliğine eklemlesenir ve böylece onu kendi ritmine göre yapı parçalanmasına uğratar.

[...]

Lichtenberg bıçağının bin yıllık kardeşinin mantıksal paradoksu (sapı olmayan ağızsız bıçak) dolu bir fallusunun ve onun fanta(s)zma(tik) açıklığının yerine, yok bir fallusun simgesel biçimini koyar. Bu bıçak, beden üzerinde işlemez: onu çözer, dikkatli ve hülyalı bir şekilde içinde dolandır (salınım halinde dikkat: "Nefesimi tutuyorum, bakışlarımı dikiyor ve yavaşça iş görüyorum"), bir evirmece** şeklinde ilerler onda: yani bir unsurdan diğerine, işlevsel bir sentaks boyunca birbirine eklenen kelimeler gibi yanyana duran bir organdan öbürüne ilerlemez: kötü kasap ve anlam dilbilimcisi yapar bunu. Burada anlamın akışı başkadır: evirmecenin, bir unsurun, gizi

söylemin altında akan ve yokluğu metni rahatsız eden bir şeyi, bir ismi, bir formülü yeniden oluşturan başka bir eklemlesene olan bir ilk yapının dağıtılması ve çözülmesi modeline göre yaptığı gibi görünür bedeni safdışı eder ve beden altındaki bedeni takip eder. Bıçağın tanımladığı ve çözdüğü anatomik bedene meydan okuyan beden formülü budur. İşaretin etkililiğinin, ilkel toplumlardaki simgesel etkililiğinin "büyülü" olmak bir yana bu çok kesin evirmeceye dayalı çözümlerine bağlı olduğu kesindir. "hiç varolmadan kaybolan" bir formülün, arzusun keskin ağzının söylemeden anlattığı düşünceleri ayırıp tümceleri bağlayan sentezi yeniden yaptığı formülün evirmeceyle eklemlesmesinden başka bir şey olmayan erojen beden mimarisi de böyledir: bizatihi arzu, gösterenin, beden Orfeusçu** parçalanmasında, şiirin Tchouang-tseu kasabının bıçağının müzikal ritmiyle evirmeceli parçalanmasında çözülmesinden başka bir şey değildir.

↓

Notlar

*Hadım eden ve aklın ve soyutlamanın yolunu izleyen Occam traş bıçağının tersidir.

**Evirmece; anagram; bir sözcüğün çevrilmesi. Örnek: kalas-salak. Ç.N.

***Kullanılan kelime orphique Orfizm yani Orfeusçu dinle ilgili anlamına gelmektedir. Yunan mitolojisine göre Orfeus şarkılarıyla bütün doğayı büyülermiş. Karısının ölümüne dayanamayıp ölümler ülkesi Hades'e gidip onu geri istemiş. Acıyı vermişler ama yeryüzüne çıkıncaya kadar arkasına bakmamasını şart koşmuşlar. Dayanamayıp bakınca sevgilisini kesin olarak yitirmiş. İnsanın doğa sınırlarını araştırma isteğini temsil eden bu öykünün kahramanı Orfeus, Dyonisos kültürünün bir reformcusu olarak görülmüştür. Orfeus'un, kendilerinden geçip çılgınlık nöbeti geçiren Dionysos'çu Mainaslar tarafından parçalanarak öldürüldüğüne inanılır. Ç.N.

Uygun Adım Kaygılar

Babam elimden tutup bir yere götürdüyse beni küçükken, bu çoğunlukla resmi geçit törenleri olmuştur. Otuzlarında geldiği, ama kendini oldu bitti ait hissettiği bu memlekete dahil olmanın, kamusal ve fotoğraflarla belgelenmiş bir yoluydu bu belli ki. Ve tabii özel hayatımızı devlete teslim etme törenlerinden biri daha bir bakıma.

Bu 'özel' günleri benim için en katlanılmaz kılan şey, etek -ponponlu çorap - rujan ayakkabı - kurdele klasiğiydi ki tüm çocukluk fotoğraflarımı bir artistinkiler kadar seyirlik ve bilinmez bir kitle için çekilmiş uzak silüetlerden ibaret kılmıştır. Katlanamadığım, korku duyduğum ama biraz da çekici bulduğum bir şey daha vardı; o da askerler 'uygun adım-mars' yürürken belli bir mesafede babamın ısrarlı amatör kamerasına poz vermek. Deklanşörün 'klik' sesini duymak için çok gürültü vardır ve rap rap sesleri yaklaşmaktadır. O ince muhasebe, 'Küçük bir kıızı ezmezler herhalde. Ama ya ezerlerse?'. Ayrıca bir de 'Ezmeyip yol değiştirirlerse, ne biçim asker bunlar?' düşüncesi vardı ki hala içimi titretir.

Babamla oynadığımız bu hassas dengeli korkulu oyundan başka sabırsızlıkla beklediğim ve fakat bu kez çok eğlendiğim bir bayram fantazisi daha vardı; vapurda yolculuk yaparken genç bir kıza ya da oğlanın bize teklifsizce yanaşıp, neredeyse sormadan yakamıza Kızılay rozeti ilıstirmesi. Nasıl demeli, sanki dünyalar benim olurdu ya da ben dünyaların olurum. Babam da, ben de, onun dilini pek iyi döndüremediği bu yerlerin, insanların, dağların, denizlerin nasıl demeli önceden olmadığımız bir şeylerin parçası oluverirdik. Biraz da gerilimli bir ritüeldi aslında. 'Bu kez de anlamadılar yaşasın, başka olduğumuzu' ile 'Başka olduğumuzu anladılar ama bizi de aralarına aldılar' arası düşüncelerle hatırladığım öyle bir duhuliyet anısı işte.

Kişisel bütünlüğümüzü, zamansal önceliğine eşlik eden tematik önceliklerle çocukluk anılarımıza bahşederiz madem, ben de uzak bulmuyorum kimi meraklarımı babamın eliyle yaşadığım bu kamusal, resmi ve

törenselleştirilenlerden... O zamanlar benim için en saygın işlerden biri olan Kızılay rozeti dağıtıcılığı işini yapamadım ama, 'Bırakmada nasıl yaşamak' sorusuyla bir miktar iştiğal ettim. Sosyolog da 'Hepimiz aynı gemideyiz' varsayımını elinden bırakmadan, o kamara senin bu kamara benim koşturup duran bir nevi kamarottur bir anlamda. Aslında birden çok kamara olduğu ve bunların birbirine konuşamadığını ifade etmek, postmodern tabir edilen bir durumun kabulü, olup tüm bu farklı kültür, dil ve oyunları birbirine aktarabilecek, tercüme edebilecek bir alanın olduğu varsayımı biraz yüksekten konuşan, her zaman iyi huylu olmasa da iyimser bir pozisyon.

Bu tercüman-kamarotların maaşını kimlerin verdiğiye ayrı konu. Kaptan? Armatör? Hatta yolcular?

Kimilerinin postmodern bir durumda modern bir konum alış olarak ifade ettiği bu tanımlar, genelde entellektüelin, özelde de sosyal bilimcinin ne iş, kime iş ve kimin işini yaptığına dair oldukça serbest çağrışımlar. Memleketimiz özelinde düşünöldüğüne, bir entellektüel için referansı devlet olmayan bir alan olmadığı gibi, Modernleşme de tek kamaralı bir yolcu gemisidir. Cumhuriyet sonrasında, dinamiklerini toplumdan alan bir Modernleşmeyi sağlayacak aydın kitlesi olmadığı gibi, kültürel bir açıklık da yoktur. Sonuçsa, hepimizce malum popölist Milliyetçi ya da İslamcı seslerden başkasını duymadığımız bir birlik-bütünlük durumudur.

Tüm bu seslerin dışında özel alan içinden tanımlanabilecek bir anlama ve hatta politik duruş mümkün mü? Gerçekliği 'içerden' neşet eden bir kavrayışla algılamanın, iyi olmak kadar kötü olmanın, arzunun, tutkunun, hırsın da ifade edilebileceği kişisel hikayeleri barındıran bir kültürel açıklık, kaçınılmaz görünüyor. Yoksa, şerri ve şeytanı hep dışarıda arayan, bildik siyasî üst-hikayelerimizin her ikisi de bizi tufanda açıkta bırakan, birer Nuh gemisi gibi yollarına devam edecekler. Bize de, kişisel albümlerimizin uygun adım mesafelerinde, yakada rozet, sararıp solmak kalacak.

↓

Göl Tutulması

Sonbahar Başkent'e kuzeyden esen serin rüzgarlar ve her geçen gün daha da güzelleşen günbatımlarıyla gelir... O günbatımlarında kent sakinleri her akşam şehrin terk edilmiş, viraneye dönmüş mahallerinin üstüne batan kızıl güneşi seyrederek. Akademinin batıya bakan tepeleri de, vakit ikindiye geçtikten hemen sonra yüzleri kiremit rengi bir ışıkla aydınlanan insanlarla dolar, herkes bir zamanlar milyonlarca insanın birarada çılgınca bir kalabalık halinde yaşadığı ıssız şehrin dingin manzarasına bırakmıştır kendini. Gri renkli beton ormanı, yaşadığı büyük yenilgiye rağmen hala orada, gökyüzüne çıkan karaltı yığınlar halinde dimdik ayakta.

Artık Başkent'te yaşayanların büyük çoğunluğu, bir zamanlar zenginlerin yaşadığı bahçeli, yeşil arazilerde kurulmuş lüks sitelerde, villalarda oturuyor. Eskiden insanların sıkış tıkaş oturduğu mahalleler ise -her gün ilaçlama için giden kamyonlar dışında- hayat belirtisinin olmadığı bir hayaletler şehri gibi zamana direnmeye devam ediyor. Bunca işin arasında Kuzeybatı Federasyonu'nun bu viraneler için hiçbir özel planı yok, fareler ve böceklerin bu bölgeleri büyük bir imparatorluk haline getirmemesi için uygulanan temizlik çalışmaları dışında...

Bir haftadır getirdiğim bütün raporları tek tek okuyan, sık sık da odasına çağırıp Hicran üstüne bana sorular soran Bayan R. hemen yanıbaşında çimlerin üstünde beton ormanının üstüne çöken kızıl güneşi seyrediyor. Bir süredir ikimiz de konuşmuyor, termosta getirdiğimiz çayları yudumluyor ve uzaklara bakıyoruz. Bayan R. dizlerinin üstünde birleştirdiği kolları, ellerinin üstüne yasladığı çenesi ve kısılmış gözleriyle her zamankinden daha da güzel görünüyor.

Kampüste herkesin dikkatini çeken yanık kahverengi bir tenle dolaştığım, Akademi'deki gündelik hayata yeniden alışmaya çalıştığım ve Hicran'da geçirdiğim ayların üstümde yarattığı etkiyi tam olarak çözemediğim günler... Gelir gelmez izin alıp ailemin yanına gitmiş, bütün vaktimi annem ve babamla

geçirmeye çalışmış, arasına da kuzey varoşlarını melankolik tenha caddelerinde dolaşmış, çocukluk ve ilkençlik yıllarımı düşünmüştüm. Hicran, belki de bütün hayatımı yeniden düşünmeme neden olmuştu. Ama düşünüp de bulduğum çok fazla bir şey yoktu ki... Hüzünlü bir dünyada yüzüne erkenden ıstırap izleri çöken bir kuşaktandım ben. Dünyanın yeni düzeni, gençliği kısaltmış; herkesi yirmili yaşlarını başlarında yoğun bir çalışma hayatıyla yüzyüze bırakmaya başlamıştı. Yeryüzü'nün yaşadığı onca ac ve sıkıntıyı, yokolup giden milyarlarca insan unutamıyorduk bir türlü. Tüketim en aza indirgenmiş insanlar birbirlerine ne kadar muhtaç olduklarını kavramıştı. Büyük Salgınlar Devri'nden yüz yıl sonra bile insanlar hala korkuyla virüslerin bir gün yeniden geri dönebileceğini düşünüyordu. Haksız diye sayılmazlardı. İnsanoğlu virüsleri yenememişti virüsler kendi kendilerine geri çekilmişler, bilinmez bir nedenle ortadan kaybolmuşlardı. Bu kadar kısıtlı kaynaklarla uzayı keşfetmeye, başka gezegenlerde yeni yerleşim birimleri bulmaya çalışmak hüzünlü bir hayalden başka bir şey değildi aslında. Ama insanlara sırtını dönmüş bir gezegende başka ne yapılabildi ki? Uygarlığı ayakta tutmak, insanlar ortak bir hayalde birleştirmek gerekiyordu Federasyonlar, bu büyük amaç etrafında kenetlenmeyi bıraktıkları zaman insanlar, bu çoral dünyada dahi "diğer insanlardan daha iyi yaşamak" amacına sarılacak ve dünya bir kez daha acımasız ticaretin egemenliği altına girecekti. Doğa kaynakların bu kadar kısıtlı olduğu bir dünyada ticaretin yeniden alevlenmesi hiç şüphesiz savaşlar da beraberinde getirebilirdi. Büyük bir çıkışsızlık hüzünlü bir kısır döngüydü bu.

Ama insanlar birbirlerini ortak bir ideal etrafında kenetleyen bu idealin bir hayalden ibaret olduğunu anlamaya başlıyorlardı artık. Güney Atlantik Federasyonu'nda, uzay çalışmalarına ayrılan paranın azaltılmasını ve ulusal servetin toplumsal refah için kullanılmasını talep eden ilk siyasi gruplar teşekkül etmeye başlamıştı bile. Birleşik Federasyonlar

Parlamentosu şimdilik güçlüydü ama ya yarın? Büyük Salgınlar Devri'nin şokundan kurtulan insanlar yeniden "Neden daha iyi yaşamıyoruz?", "Neden serbest ticarete izin verilmiyor?", "Neden yarı komünal devletçi sistemi uyguluyoruz?" gibi soruları sormaya çoktan başlamıştı. Kimileri Federasyon yönetimlerinin güçlü ordular ve uzay çalışmaları dışında yönetimden çekilmesini, bütün şehirlerin eski site devletleri gibi özerklik kazanmasını savunuyorlardı. Bu iyimser liberaller, dünyanın asla eskisi gibi kötü olmayacağını, pazar ekonomisinin dünyaya yeni bir umut getireceğini, herşeyin daha da iyiye gideceğini iddia ediyorlardı. Onlara göre silahlanma kesinlikle yasaklanır ve ordu besleme ayrıcalığı da sadece Federasyon'lara bırakılırsa hiçbir sorun çıkmaz, doğal kaynaklar eskisi gibi kardeşçe paylaşılmaya devam edilebilirdi. Tutucu karamsarlar ise, bütün bunların kısa vadede değil ama uzun vadede insanoğlunu kökten değiştireceğine inanıyorlar ve direniyorlardı. Ama bütün ömürlerini çalışarak geçirmekten bıkan insanlar, uzayda anlamsızca dolaşan uydulardan, gemilerden her geçen gün biraz daha rahatsız olmaya başlıyordu. Birleşik Federasyonlar Parlamentosu'nun sertliğe başvuramayacağı düşünülürse 10 yıl içinde isteyen şehirlere siyasi ve ekonomik özgürlük verileceğine kesin gözüyle bakılıyordu. Yeryüzü'nün nereye doğru gittiğinden artık kimse emin değildi. Emin olunan tek şey şuydu: İnsanlar bütün dünyanın uzay çalışmaları için bir toplama kampı gibi kullanılmasından giderek daha çok rahatsız oluyorlardı.

Bütün bunları Hicran'daki o son gecemde Bekçi'ye anlattığımda ve uzay çalışmalarının aslında insanlığı birbirine bağlayan etik bir değerler sistemi olduğunu söylediğimde başını sallamış, "Haklısın" demişti. "Ama bir yandan da özgürlüğü kısıtlayan bir sistem bu."

"Ama özgürlük sizin yaşadığınız gibi bir şey olmalı. Daha iyi yaşamak adına dünyayı yeniden bir kaosa sürüklemenin neresi özgürlük ki? Bu insanlar sizin gibi doğayla uyum içinde bir yaşamı da

arzulamıyorlar? Tek amaçları yeniden pazar ekonomisini kurmak; özgürlükten anladıkları, daha doğrusu anlayabildikleri şey bu... Bunun kurulmasına benim de itirazım yok, hatta biraz daha keyifli, rahat bir hayat sürdürebilmek için istiyorum da... Ama sonu ürkütüyor beni. Geçmiş yüzyıllarda pazar ekonomisi tek tek ülkelere, insanlara mutluluk getirdi ama dünyanın geneline büyük bunahımlardan başka bir şey getirmedi." dedim.

Bekçi, "Sorun ekonominin şekli değil" diye cevap verdi, "tüm dünyayı ve yaşayan insanları bir kardeşlik duygusu etrafında tutabilmek. Bu becerilebilirse, ekonomik ve siyasi özgürlüklerin kimseye bir zarar olmaz." Çok haklıydı ama insanoğluna ve onun doymak bilmeyen bencil tabiatına kim güvenebilirdi ki?

Bütün bu düşüncelere dalıp gitmişken Bayan R. birden aramızdaki sessizliği bozdu. "Hicran'a ilk gidenlerin raporlarını senden neden sakladığımızı hiç merak ettin mi?"

Doğrusunu söylemek gerekirse, merak etmiştim. Ama Hicran'a gittiğimde sanki onlardan geride hiçbir iz kalmamıştı. Kütüphane Bekçisi, Hicran'a alışamayıp erkenden gittiklerini söylerdi. Köylüler ise ya cevap vermezler ya da sorularımı geçiştirirlerdi. Bunları Bayan R.'ye kısaca anlattım.

"Hicranlılar güvenilir insanlar. Sözlerini çok iyi tutmuşlar. Onlardan sana hiçbir şey anlatmamalarını istemiştik." dedi. Hiç beklemediğim bir konuşma konusuydu bu. İkinciüstü beni odasına çağıran Bayan R. "Hadi çayımızı alıp günbatımını seyretmeye gidelim" dediğinde önemli bir şey konuşacağımızı hissetmiştim ama doğrusu eski Hicran ziyaretçileriyle, onların deneyimleriyle ilgili bir şey beklemiyordum...

"Geçen gün tıbbi bir kontrolden geçtin." diye yine konuyu değiştirdi. "Evet" dedim. Bütün gün boyunca çok sıkılmıştım. İnsanın kendini çok sağlıklı hissederken bütün o tahlilleri yaptırtması, röntgen filmleri çekirtmesi hoş bir şey değildi.

Gözlerimin içine bakarak gülümsedi. "Eskiye oranla çok

daha iyi olduğunun farkında mısın? Daha önce yapılan tıbbi kontrollarda böbreklerinde çıkan o küçük kistler şimdi artık yok. İki boyun omurundaki kireçlenme de ortadan kalkmış. Doktorlara göre, bu gelişmeler bir mucize. Çünkü tıbben geri dönüşsüz sorunlarmış bunlar. Ayrıca dişlerindeki birkaç küçük çürük de kendi kendine iyileşmiş."

Hiç düşünmemiştim ama doğrudu. Boynum aylardır hiç ağrımıyor, dişlerim ise hiçbir rahatsızlık vermiyordu. Böbreklerimdeki o küçük kistlerin ise farkında bile değildim zaten.

Bayan R. söze girme fırsatı vermeden devam etti: "Orada manyetik bir alan olduğuna inanıyoruz. Bu manyetik alanın herkes üstünde farklı bir etkisi var."

"Ne zaman keşfettiniz bunu?"

"Oraya ilk giden ekiplerden biri gölde sandalla bir yolculuğa çıkmış ama bir süre sonra ekipteki herkes aniden uykuya dalmıştı. Daha sonra daha donanımlı gidildi ama cihazlar çalışmadı ve bütün ekipler yerini bir türlü tam olarak tespit edemediğimiz bir sınırı geçer geçmez aniden uyumaya başladılar. Tahmin edeceğin gibi herşeyi denedik ama göl izin vermedi. Her seferinde ekiplerimizi Hicranlı balıkçılar geri getirdi."

Yüz ifademdeki şaşkınlığı gören Bayan R. bana bir şey söylemeye fırsat vermeden, sakinleştirici bir ses tonuyla konuşmasını sürdürdü. "Evet, bütün bunlardan sana hiç söz etmedik. Hatta senden başka şeyleri de sakladık."

"Asıl görevimi Hicran'ın sırrını keşfetmek olarak belirlediğinizi hatırlıyorum. Bu sırrı ben gitmeden önce çözdüğünüze göre beni oraya niçin gönderdiniz?"

"Tabii ki bir elçi olarak. Sana herşeyi anlatsaydık belki görevi kabul etmeyecek ya da diğerleri gibi erkenden kaçıp gelecektin. Önüne ciddi bir hedef koyup, senin orada uzun süre vakit geçirmeni istedik. Tek amacımız buydu..."

"Bir denektim yani" dedim.

"Elçi denmesini tercih ederim. Ayrıca kendini aldatılmış bir denek olarak görmek istesen bile ortada kötü bir

sonuç yok. Hicran seni tedavi etti ama daha önce gidenler bir hafta bile dayanamayıp geri dönmüşlerdi. Depresyon, paranoya belirtileri, uzun uyku nöbetleri, halüsinasyonlar ve korku... Üstelik Hicran'a giden bütün ekiplerin en geç üç dört gün içinde geri dönmek zorunda kalmaları, araştırma yapmayı da imkansız hale getiriyordu. Toplanan verilerin ne kadar sağlıklı olduğunu da anlayamıyorduk. Bunun üzerine Hicran'dan 100 kilometre öteye bir kamp kurup ekipleri helikopterlerle güneye getirip götürmeye başladık. Ama yine değişen bir şey olmadı. İkinci günden başlayarak ekibin yarısında aynı belirtiler gözleniyordu. Çok şükür her ekipte senin gibi olumsuz etkiye maruz kalmayanlar oluyordu ama onlar da arkadaşlarının halinden rahatsız oluyor, işlerini gerektiği gibi yapamıyorlardı. Akademi Yönetim Kurulu, bütün olayları açıklanması zor bir manyetik alana bağlayıp Hicran çalışmalarının durdurulmasını istedi. Yani oradan elimizi eteğimizi çekmeye karar vermek üzereydik. Ama rektör son bir ekip göndermeyi önerdi. Bu ekip Hicran'a gidecek, tek bir gün kalacak ve o gün içinde Hicran'ın ileri gelenleriyle sürekli bir iletişim kurmanın yöntemlerini kararlaştıracaktı. Bu ekipte ben de vardım. Gider gitmez hemen yaptığımız toplantıda Kütüphane Bekçisi, 'Buraya bilimsel araştırma yapmaya değil, bizim aramızda bizden biri gibi yaşayacak birini gönderin' demişti. Dönüşümüzde bu fikri, rektör de onayladı. Çözemediğimiz bir muamma karşısında tümüyle teslim olmaksızın aradaki bağı zayıf da olsa korumaktan yanaydı. Bunun üzerine Hicran'a Akademi'nin en tecrübeli, en parlak öğretim görevlisini gönderdik. İkinci günün sonunda helikopterin acil olarak gönderilmesini istedi. Cipe bile razı olmadı. Öyle ki gönderdiğimiz helikopter onu Hicran'dan çok uzaklarda bulabildi. Döndüğünde günlerce kendine gelemedi. Korkunç halüsinasyonlar görmüştü. Diğer üç denememiz de başarılı olmadı. Artık tümüyle vazgeçmek üzereyken ben yönetim kuruluna yeni bir öneri sundum. Göndereceğimiz kişiye, önyargılardan ve peşin korkulardan arınması

için Hicran çalışmalarının tümünü, özellikle de olumsuz özelliklerini kesinlikle anlatmamalıydık. Hiçbir şeyden haberi olmayacaktı yeni ziyaretçinin. Aslında bu, hiç de zor değildi. Hicran'ı değil dünyadan, Başkent'ten hatta Akademi'den bile saklamıştık o güne kadar. Toplam 30 kişilik bir ekip ve yönetim kurulu dışında Hicran çalışmalarından kimsenin haberi yoktu. Sen de bilirsin, Başkentliler için sadece uzaklarda ilginç bir Güney köyüdür Hicran. Hala da öyle. Ayrıca bu yeni ziyaretçi, genç bir öğrenci olmalıydı. Başkent'te çok özleyeceği birileri kalmamalıydı, ne bir eş ne bir sevgili... Akademik kariyerine önem vermeli, işini ciddiye almalıydı. Son bir özellik olarak da, Hicranlıların dünyasına girebilecek kadar mistisizmle ilgilenmiş olması gerekiyordu. Yönetim Kurulu, bu fikri çocukca bulduysa da rektör ilgilendi ve bana kimi düşündüğümü sordu. Hemen seni önerdim. Zaten ilk başından beri aklımdaydın."

Bir an sustu. Gözlerimin içine bakıp ona hala kızgın olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Oysa kızgın değildim, benimkisi sadece bir şaşkınlıktı. Her ne amaçla gönderilmiş olursam olayım Hicran'da geçirdiğim yazdan çok memnundum. Ayrıca Bayan R. ile böylesine önemli ve çok gizli bir şeyi paylaşmak, onun planladığı bir görevde yer almak hoşuma gitmişti. Üstelik ne yalan söylemeli, benden önce gidenlerin başına gelenlerin benim için çok büyük bir önemi de yoktu. Tam tersine bütün bunları bilmeden oraya gittiğim için çok şanslı hissediyordum kendimi. Hicran'daki ikinci ve üçüncü günümde anlaşılması güç bir huzursuzluk yaşadığımı, hatta ilk haftayı yoğun bir iç sıkıntısıyla geçirdiğimi de hatırlıyordum. Belki ben de korkacak ve hemen geri dönmek isteyecektim.

"İlk bir hafta boyunca en yakın yerleşim merkezinde bir ekip sürekli seni bekledi." dedi, "Ben de oradaydım. Ama senin diğerleri gibi olmadığın hemen ortaya çıktı." Bir an, Hicran'a en yakın yerleşim merkezinde benden gelecek haberleri bekleyen tedirgin ve düşünceli bir Bayan R. görüntüsü geldi gözümün

önüne. O ilk bir hafta boyunca onu ne kadar da sık düşündüğümü hatırladım. Aynı hafta içinde onun birkaç saat uzaklıkta bir yerde beni düşündüğünü öğrenmek gerçekten güzeldi. "Peki ama raporlarım sizce bir işe yarayacak mı?" dedim, günbatımının kızıl ışığı soldukça Bayan R.'nin daha da belirginleşen mavi gözlerine bakarak.

"Alçakgönüllü olmanın bir anlamı yok. Daha önce hiç kimsenin bir hafta bile kalamadığı bir yerde üç ayı aşkın bir süre boyunca yaşadın ve gelirken yanında sayfalarca rapor getirdin. Oraya ayak bastığın günden beri Hicran'a daha yakınız artık. Bu da tahmin ettiğinden daha önemli bir şey. En azından ben böyle düşünüyorum. Aslında Akademi'deki birçok kişi için Hicran ve orada olup biten tuhafıkların hiçbir önemi yok. "

"Peki bundan sonra ne olacak? Raporlarımda da belirttim, bilimsel çalışmalarda işbirliği yapmamız için daha yıllar geçmesi gerekiyor."

"Şöyle düşün istersen" dedi Bayan R. beton ormanının üstünde tümüyle kaybolmuş güneşin ufuk çizgisinde bıraktığı koyu kızıl halelere bakarak, "Uzun vadede işbirliği yapmak istediğimiz yabancı bir uygarlığın dilini konuşmayı öğrenen ilk insansın sen. Bundan sonra ne yapmamız gerektiğini biraz da sen söyleyeceksin bize..."

"Akademi'nin daimi Hicran elçisi olmak gibi bir şeyden mi bahsediyorsunuz?"

Sakinleştirmeye çalışan bir gülümsemeye başını benden yana döndü: "Ayrıntıları yarın rektöre çıkmadan önce konuşuruz; ama korkma, sana 'Git Hicran'da yaşa' diyen olacağını sanmıyorum. Belki düzenli ziyaretler yaparsın. Eminim bu hoşuna bile gidecektir." Haklıydı. Hicran'la aramda kurulan o daimi ruhsal bağın resmi bir nitelik kazanması gerçekten de hoşuma giderdi. Hatta ayrıldığı gün orayı çok çabuk özleyeceğimi ama geri dönmenin o kadar da kolay olmayacağını düşünmüştüm. Şimdi, o zahmetli yolculuğu, parayı ve başka şeyleri düşünmeden Hicran'ı defalarca ziyaret etme şansı çıkıyordu karşıma.

Gökyüzü duru bir laciverde kesmiş, yıldızlar parlamaya başlamıştı. Ayağa kalktık ve kampüse doğru yürüdük. Bütün ışıklar yanmıştı ve tatlı bir rüzgar esiyordu. Söyleyecek, konuşacak çok şey vardı belki ama benim içimden susmak, Bayan R. ile yanyana yürümenin keyfini çıkarmak geliyordu. Suskunluğu yine o bozdu. "Bu iş için neden seni önerdiğimi merak etmiyor musun?". İşin aslı, bunun açık ve somut bir nedeni olmasını hiç de istemiyordum. Ölene kadar Bayan R.'nin de bana ilgisi olduğu düşüncesiyle avunmayı tercih ederdim. Ama bu düşüncemi kendime sakladım. "Az önce sözünü ettiğiniz bütün koşullara uygun birisiyim, herhalde ondandır" dedim. "Aslında bu koşullara uygun en az altı yedi tane daha öğrenci vardı. Ama Hicran'a görevli gittiğim gün boyunca nedense aklıma hep sen geldin."

Daha çok açıklama isteyen daha kibar bir cümle bulamadığım için "Anlayamadım" dedim... Kollarını göğüslerinin önünde kavuşturmuş, ağır ağır yürüyordu. "İtiraf edebilirim, benim için çok özel bir öğrencisin. Ama bu, Hicran'da geçirdiğim o tek gün boyunca sürekli seni düşünmem için yeterli bir neden olamaz. Orada seni düşünmemi isteyen bir şey vardı adeta. Bizim gölün dibindeki manyetik alan diye tanımladığımız o şey seni çağırıyordu belki de."

Birden sustu. "Saçmalıyorum galiba. Sen en iyisi bu son söylediğimi unut." diyip mahcup bir genç kız gibi gülümsedi. Ertesi günün ikimiz için de önemli bir gün olacağını, rektörün karşısına çıkmadan önce Hicran'la ilgili olarak bundan sonra neler yapacağımızı konuşmamız gerektiğini hatırlatarak yanımdan kibarca ayrıldı.

Yalnız kaldığımda düşünecek o kadar çok şeyim vardı ki... Kafeteryada akşam yemeğimi yerken, kantinde çayımı içerken mümkün olduğunca yalnız kalmaya ve herşeyi yeni baştan düşünmeye çalıştım. Düşüncelerimin gelip kilitlendiği nokta Akademi'nin "manyetik alan" tanımlaması ve Hicran'da geçirdiğim o son geceydi. Raporlarımda hiç yer vermediğim halde Bayan R., Hicran'ın bendeki kişisel ve ruhsal etkileri üstünde bir sürü soru sormuş ve bunların

tümünü teybe kaydetmişti. Ama o son geceye dair tek bir kelime bile etmemiştim. Bekçi, "Anlatıp anlatmamak sana kalan bir şey" demişti, ama ikimiz de o gece başıma gelenleri kimseye anlatmamam gerektiğini biliyorduk... Anlatsam bile ellerinde bir "manyetik alan" açıklaması olan insanlar yaşadıklarımı anlayamazlardı.

O son gece Bekçi'yle Kütüphane'nin bahçesinde uzun uzun sohbet ettikten sonra erkenden odama çekilmiş ve her gece olduğu gibi tatlı uykunun gelip beni usul usul sarmasını beklemiştim. Aradan ne kadar süre geçti hatırlamıyorum ama bir süre sonra beni ürküten bir şey oldu. Daha doğrusu anlayamadığım, çözemediğim bir şey... Gözlerimi kapatır kapatmaz bedenimin giderek küçüldüğünü, etrafımdaki herşeyin büyüdüğünü hissediyordum. Gözlerimi açtığımda ise herşey olağan görünüyordu ama sanki tek bir hareketimle yattığım oda tuzla buz olacak bir görüntü haline gelecekti... Şuurumun olanca berraklığıyla açık olmasına rağmen bu his beni ürpertiyordu. Birkaç dakika boyunca bana neler olduğunu anlamaya çalışmış, neden sonra bedenimi bir türlü hareket ettiremediğimi farketmiştim. Bütün dikkatimi sağ elime verip onu hareket ettirmeye çalıştım ama beceremedim. Sanki bedenim uyuyor ve zihnim de dışarı çıkmaya çalışıyordu. "Bu bir rüya" diye düşünmeye çalışırken gözlerimi kapattım ve kapatır kapatmaz bedenimin havalandığını hissettim. Korku içinde hemen gözlerimi açtım. Odadaydım.

Olağan ruh haline geri dönemeyeceğime, yapılacak en iyi şeyin kendimi bırakmak olacağına karar verip, tekrar gözlerimi kapattım ve bir anda zihnimin bedenimden ayrıldığını hissettim. Pencereden çıkmış, açık havada bir tüy gibi göle doğru süzülüyordum. O kadar hafiftim ki artık, uçmuyor sadece rüzgarda savruluyor; bir gücün etkisi altına girmiş, ağır ağır gümüşden alevlerin içinde yanan göle doğru çekiliyordum...

Sudan fıskıran alevlerin içine daldım ve gözlerimi açtım. Bedenim kaybolmuştu. Sadece algılarım vardı. Gölün içinin dışarisından çok daha aydınlık olduğunu

gördüm. Işık yukarıdan yıldızlardan geliyordu. Sanki suyun yüzeyinde yıldızların ışıklarını büyüten bir mercek vardı. Dibe doğru çekilirken aklıma birden o gün zihnimde sürekli dolaşan tuhaf düşünce geldi. Belki de çocukken uyuyup kaldığım bir öğleden sonra gördüğüm bir düşten ibaretti bütün hayatım ve artık düşten uyanıyordum. Biraz sonra yatağında doğrulacak ve herşeyi unutup kuzey varoşlarındaki evimizde annem ve babamla beraber olacaktım. Varoluş ne tuhaf bir şeydi. Bütün diğer canlılar gibi ne evrenin ne uykunun ne de zihnin sırlarına vakıf olamadan ölüp gidiyordum belki de... Asıl acı olan bu değil miydi? Belki, hayata tümüyle yabancı olduğumuz o çocukluk günlerinden kalan birkaç tuhaf teferruatta yatıyordu herşeyin sırrı. O yaşlarda hayat, çözümlerine ulaşacağını sandığın bir sırlar aleminden ibaret değil midir zaten? Babamın uzak şehirlerden getirdiği porselen çay tepsisinin üstündeki o büyük çiçekli balkon resmi ilk gördüğümde beni büyülemişti. Bir yaz günüydü, açık mavi bir gökyüzü, dingin bir deniz, birkaç gemi, denizi seyreden kırmızı elbiseli bir kadın, karşıda yeşil ağaçlarla dolu tepeler, balkonun her yanında büyük yapraklı çiçekler, bir masa ve masanın üstünde çay fincanları... Bu resim beni o kadar çok etkilerdi ki tepsiyi her gördüğümde bütün ayrıntıları tek tek inceler, orada o kadının yanında olmayı isterdim. "Mutlaka bir an olmalı" diye düşünürdüm, "ve ben eğer o doğru anı bulabilirsem kendimi birden o çiçekli terasta bulabilir, orada akıp giden zamana karışabilir, orada çok mutlu olabilirim" Bütün resimlerin içine girebileceğimi ve alemde aleme yolculuklar yapabileceğime inanırdım. Sanki bu mümkündü de, sadece nasıl olacağını bilmiyordum.

Sahi, ne tuhaf bir çocuktum... Gördüğüm bütün resimler başka alemlere açılan kapılardı. Zaman, patlamaya hazır bir bomba gibi dinlenirdi o hareketsizlikte, sanki bir noktaya hapsedilmiş, kilitlenmişti. Bir anahtar ya da bir yol bulabilseydim, kilitlenmiş

zamanı çözebileceğime ve o resmin içindeki saklı zamanın bir oluktan fışkıran su misali beni de içine alacağına inanırdım. Bütün çocukların büyüklere anlaşılmasız gelen böyle tuhaf düşünceleri vardır. Lisede okurken bir keresinde annemi ziyarete gelmiş komşu kadının 3 yaşındaki kızı dilinin döndüğü kadarıyla yatağının hemen üstünde başka insanlar yaşadığını, onların yanına nasıl gidebileceğini sormuştu bana.

Dil... Ona hakim oldukça çocukluk hayallerini bilincimizin çöplüğüne atıp, gerçekliği de insan aklının sınırlarına göre yeniden kurmaya başlıyoruz belki. Ya da zihnimizin içinde uçan düşünceleri kelimelerle şekillendirmeye çalıştıkça, dilde karşılığı olmayanları da süratle unutuyoruz. Ama ruhum yıldızların aydınlattığı Hicran gölünün dibinde yüzerken, akan zamanın içinde dil yoktu ve daha da aşağılara doğru sürüklenirken çocukluğumun tuhaf düşüncelerinin coğrafyasında özgürce dolaşabiliyordum.

Yıllar sonra Başkent'teki resim müzesinde gezerken klasik resimden neden o kadar çok hoşlandığımı, modern resime karşı ise neden kayıtsız olduğumu soran bir arkadaşşıma bir sürü şey anlatmıştım da, zamanın tek bir anın içinde kilitlenmesiyle sonsuz bir boyuta kavuşması arasında hiçbir fark olmadığını, klasik figüratif resmin de bunu çok iyi becerdiğini söyleyememiştım. O da beni resimden anlamamakla suçlamıştı. Kimbilir belki de haklıydı... Benim resimden anladığım şey, çocukluktan kalma tuhaf bir zaman takıntısıydı. Ama ben bunlara aldırıyor ve adı resim tarihinde pek fazla geçmeyen Hollandalı ustaların gerçeğin bire bir kopyasını çıkartmaya çalıştığı resimlerine olan hayranlığımı sürdürüyordum. Çünkü onların resimleri bana çocukluğumdaki o kilitlenmiş zaman düşüncesini hatırlatıyordu. Aslında bütün hayatımızı da hafızamızda her gün yeniden çizilen resimler halinde saklamıyor muyuz ve her gece uykumuzda o resimlerden oluşan bir büyük imge denizinde

yüzmüyor muyuz? Nereden gelip nereye gittiğimizi hiç bilmeden...

Birden gözlerimi açtım. Hicran Kütüphanesi'ndeki odamda kaskatı yatıyordum. Kalktım, pencereyi açıp gölden gelen temiz havayı çektim içime... Bekçi'nin hala uyumadığını, aşağıda bahçede oturduğunu görünce aşağı inip bir sigara yaktım ve ona az önce yaşadıklarımı anlattım.

"Hicran gölü bazen insanı, aklının içinde dolaştırmayı sever. Arasına uykumuzda bir anne gibi bizi içine alır, şefkat gösterir, vaftiz edermişcesine yıkar, arındırır. Kimilerine büyük yetenekler kazandırır, kimilerine huzur verir, kimilerine ise kötü hayaller gösterip köyden kovar. Bence o da bizle birlikte öğreniyor, büyüyor. Bu gece bana anlattıklarından çıkardığım tek bir şey var: Hicran seni tanıyıp sevdikten sonra içine aldı ve seni zihninin içinde bir yolculuğa çıkardı. Dün gece gördüğün rüya sana gönderdiği bir işaret gibi gelmişti bana. Haklı çıktım."

"Gölden bir kişi gibi bahsediyorsunuz?" Cevap vermedi.

"Peki ama o kim sizce? Ne zaman geldi buraya? Ve amacı ne?" diye üsteledim.

"Bu gece uykuyla uyanıklık arasında gerçek, yanılsama ve zaman üstüne düşünmüş olabilirsin. Ateşli gecelerde beynimizin gerçeği algılama biçimi de sürekli değişebilir. Kimbilir belki de burada olağandışı olan hiçbir şey yok... Olağandışı olan Hicran değil, dünyanın geri kalanı belki... Hicran'da bir şey olduğunu kabul etsek bile onun ne olduğunu anlama şansına henüz sahip değiliz. Biz bu ıssız evrenin bir köşesindeki şu küçük gezegende ne aradığımızı bile tam olarak bilemiyoruz." Haklıydı. Birer sigara daha yakıp sabahın ilk ışıklarına kadar orada öyle sessizce oturduk.

Hicran'ın Akademi'nin uzay çalışmalarına bir katkısı olabilir miydi? Şimdilik Hicran gölünün etrafında neşe içinde oynayan o harika çocuklar insanoğlunu uzaya taşıyabilir miydi? Yeryüzü nasıl bir geleceğe doğru gidiyordu? Son birkaç yıldaki muhalif akımlar dünyayı yeniden o eski vahşet çağlarına döndürebilir

miydi? Birleşik Federasyonlar Parlamentosu insanları daha ne kadar süre tek bir ortak ideal çevresinde tutabilirdi? Büyük Salgınlar Devri'ne kadar obur bir iştahla saldırıp yokettiğimiz Yeryüzü'nün doğal kaynakları insanlığı daha ne kadar idare edebilirdi?

Bütün bu sorulara benim sıradan bir Uzay Akademisi öğrencisi olarak verebileceğim hiçbir cevap yoktu. Ben, orada kendimi Hicran gölünün nemli serinliğine bırakmış, yıldızların altında evren ve varoluş üzerine düşünüyor, sigaramı tütürüyor, az önce gördüğüm Hicran rüyasını düşünüyordum. Çocukluğumdaki, o porselen çay tepsisinde kilitlenmiş zaman hayali, gelecekte herşeyin daha da güzel olacağına inanmış küçük bir çocuğun, hayatın büyük mutluluklara gebe olduğunu sanmasından; anne ve babasının yanında geçirdiği o tatlı günlerin harikalar diyarına doğru giden bir ara zaman olduğunu düşünmesinden başka bir şey değildi aslında. O da hafızanın bir yerlerinde ısrarla saklanan bir mutluluk düşüydü, tıpkı kuzey varoşlarındaki o bahar ikindisi gibi...

Kantinden çıkıp yurt binasına doğru yürüdüm. Hava serindi. Başkent'te yaz bitmişti.

Orada olmayı düşledim... Dalgın yağmurlar mevsiminde, Hicran'ın ilk ve son yılında...

Kölenin Kısımları

Metin: Murat Gülsoy Fotoğraflar: Derya Erkenci

Kölenin Direnci: Bir kahramanlık efsanesi. Acı dolu bir karşı koyuş. Göğüs kafesinin içinde çırpınan ruhu hapseden bıçağın soğuk tehditi. Aklın kayboluşu. Akıldışı bir cesaret örneği. Küfüre karışan isyanın gerginliği. Yaşamı sürdüren biricik eylem: Akılsız bir başkaldırı.

Kölenin boyuneğişi: Bir korku masalı. İkna olan aklın kendini koruma çabası. Bıçağın ağırlığı altında ezilen omurganın eğilişi. Dünyaları taşımak için yaratılmış sırtı secdeye yapıştıran korkunun kaynağına duyulan hayranlık. Tapınma. Ölümü çağrıştıran adalet beklentisi: Akıllı bir itaat.

Papucuyarım

Abilerim, ablalarım.

Söyleyin beni hanginiz düşürdü?

Hanginiz cüzdanından otobüs bileti çıkarırken yere kapaklandım?

Az önce sıcacık karanlığında tembel tembel uyukladığım sökükle hanginizin?

Hanginiz beni vapurda unuttu? Hanginiz beni vapurda unutup arkasına bile bakmadan inip gitti?

Hanginizin gözünden düştüm? Hanginizin hık deyip burnundan?

Çok güvenli bir yere koyduğunuz için kaybetmiş olabilir misiniz beni? Belki de gizlenmek amacıyla telaşla bir yere tıktınız, şimdi de bulamıyorsunuz. Olabilir mi? Belki mi?

Söyleyin. Beni hanginiz kaybetti?

Kimin daha şimdi çantasındaydım?

Kimin çekmecesinin uzak köşelerinde yittim?

Düz, gür saçları hapseden bir tokaydım da usulcacık mı kayıp gidiverdim? O yüzden mi rüzgar her bir teli ayrı bir yana savurmadan kimse yokluğumu fark etmedi?

Siz bayım. Beni siz mi kaybettiniz? Teyzeciğim?

Kavanozun kapağını hanginiz açık unuttu? Uçup kayboldum işte böyle. Renkli kuyruğumu savura savura, altıgen kafamı sallaya sallaya uçtum gittim. Gergin ipimi çekip bıraktıkça, çekip bıraktıkça yükseldim. Herkesin gözü dönünde bulutlarla birlikte süzuldüm. Öyle heybetliydim ki günlerce beni izleyenlerin belleğinde asılı kaldım. Uyumak için gözlerini kapadıklarında rengarenk karşılıklarına dikildim. Uzanıp çıtalarına dokundular. Bir tek incir ağacının yükseldiği çayırdaki sonsuza dek uçacağımdan emindiler. Uçacaktım da. O çayırdaki sonsuza dek uçacaktım. İçinizden biri kavanozun kapağını açık unutmasaydı. Siz miydiniz o?

Siz miydiniz o iğneyi gergin, yuvarlak bedenime saplayan? Bommm! Söyleyin! Kızgın değilim, bile isteye olmamıştır tabii. Kaza. Şöyle yanlışlıkla. Aniden. Siz miydiniz? İnanın kaza olduğunu bilmiyordum. Kazaydı değil mi? Tuttuğum soluğun şiddetiyle parlak derimin o iğne darbesiyle karşı koyamayacağını, iğnenin açtığı delikten birdenbire, asırların ardından gelen özgürlüğün çöküşüyle çıkıp giderken parçalanmış derimi de dört bir

yana dağıtılacağını bile bile bana bunu yapmış olamazsınız. Sadece bir kazaydı. Değil mi?

Hanginiz beni aç bıraktı? Hanginiz tasmasını gevşek bağladı?

Nasıl beni işe yaramaz ıvır zıvırla karıştıracak kadar dikkatsiz olabildiniz?

Biraz daha sıkı tutsaydınız düşmeyecektim.

Biraz daha dışınızı sıkısaydınız kirpiklerinizden atlayıp yanağınız boyunca süzülmecektim.

Ah, kapıyı üstümden kilitlemeyi hanginiz unuttu?

Siz değil miydiniz 'gidiyorum' dediğimde sen bilirsin, diyen? Gözlerinizden tanıdım. Hep yere bakan gözlerinizden.

Öyle yaratıcılıktan uzak bir edayla kaybettiniz ki beni, acemi bir sihirbazın neyi, nasıl yaptığını bilen kalabalığım küçümseyici bakışları altında dört köşe mendili kaybetmesi bile benim kayboluşumun yanında sanat eseri sayılır. Azar azar kaybettiniz beni. Hissetirmeden. Bir gün birazımı ormanda bıraktınız, bir gün birazımı kimse görmüyorken nehre attınız. Cami avlusunda terk ettiniz. Annenizin evinde unutup bir daha almadınız. İçin için o evdeki kalabalığa karıştığımı düşünerek bıyık altından güldünüz.

Annenizin gözünde okuma gözlüğü oldum. Ormanda meşe palamudu, camide fakire-sadaka. Diğer parçalarım izini sürüyorum. Bayım, o suratınızdaki kırmızı burun benim değil mi? Hemen verin geri! Çocuk, sen de! Geri ver!

Abilerim, ablalarım.

Söyleyin. Beni hanginiz kaybetti? Kızmayacağım söz. Biraz sitem ederim elbet ama kızmayacağım. Hanginiz kaybetti beni!

↓

Abruşak

"Oku efsunun feramuş eylegil efsaneyi"

Namusi

Meridyenlerin paralellerle çakıştığı her noktada çarımha gerildim. Basit, aptalca bir kaç harita üstünde, onlar yüzünden. Birinci haritanın tam ortasında bir damla ter izi var. Çizerken düşmüş olmalı. Üstünde "Kuh-ı Ruhban" yazdığına göre ter damlasının kağıdın üstünde yeşil bir akıntı yaratması başuna değil: Zordu yazın ortasında tepeden tırnağa tere batmış bir halde Kuh-ı Ruhban'da bir sonbaharı, sisli bir günü, o sisin içindeki çamlıkların içinden Abruşak'a bakan bir keşişi; keşişin düşlediklerini düşlemek. Dağın neresinden baksam şeddadi bir manastırın ardında bir perspektif hatası gibi duruyordu şehir. Manastırla Abruşak arasındaki bayırları kaplayan erguvanı örtü olsa olsa sorumsuz bir düş olmalıydı: Sis iyice bastırıp dağ ve Abruşak birbirine karıştığında erguvan, ihtimal ki sadece sisin rengi oluyordu. Sonsuz, ağır, hayali sisin. Başlangıcın.

Başlangıç dediğim,. aylıklığın keyifli ezberinin başımı döndürdüğü puslu bir sonbahar günüydü. O gün girmiştim ahşap binaların ancak birbirine yaslanarak zamana direnebildikleri dar sokağa. Maziden kalma utanılabilir bir miras: Dar yolun iki yanında zamanın zulmünden yılmış ahşap binalar; bir terzihane, bir kundura tamircisi, yola doğru fırlamış bir pencere kafesinin ardında evin eski moda tevazusunu yüzünde taşıyan bir çocuk ve ortalıkta tırım tırım dolaşan tekir bir kedi. Kunduracı ile terzihane arasında sıkışmış bir dükkan olduğunu anlaması açıkça istemeyen kirli camların gerisinde. Dökük mavi boyalı tahta kapısı kimsenin içeri girmesini istemiyor gibiydi, ama girdim. Antika yazı takımları, köhne gemici fenerleri ve gaz lambaları, paslı dikiş makineleri ve tozlu kitaplar arasında tüm bu ıvır zıvırdan bir parçaymış gibi orada duran kara kuru bir adam vardı dükkanda. İzin verirse biraz bakınmak istediğimi söyledim. Adamın çıkardığı mırıltıyla homurdanma arasındaki ses benim genç arsızlığım için yeterliydi. Bir kaç asır öncesinin akıllamaz sabrını yansıtan sedef kakmalı bir yazı takımını

inceledim sabırsızca; sonra, binsekizyüzlü yıllarda yazılmış, eski yazının efsunuyla allanıp pullanmış, üstelik de eski yazıyla beş kuruşa, cinsi sorunlara baharatlı çözümler vadeden bir kitaba baktım, adam yanlış anlar diye almadım. Birbirleriyle eskilikleri dışında ortak yanı olmayan onlarca nesneye baktım, bazılarını lütfedip elledim; dedemden bile yaşlı yüzeilerine zamane ellerimi sürdüm. Yarım saat kadar sonra adamın sabrının taşmak üzere olduğu ve ellerimin yapışkan, pis bir toza bulandığı ve aynı toz yüzünden hapşirmek isteyip bir türlü hapşirmedığım bir anda kendimi elimde tuhaf rulolarla buluverdim. Tuhaf olan rulolar değildi, bu tür kağıtları daha önce de görmüştüm: Ağır, kaliteli, ışığa tutunca içinde "R.A.F" harfleri okunan, ferman yazmada ve haritacılıkta kullanılan kağıtlardı bunlar. Tuhaf olan kağıtların üstündeki haritalardı. Kuruboyayla renklendirildiklerini düşündürtecek kadar soluk renkli, yer adlarının anlaşılması imkansız bir elyazısıyla yazıldığı haritalardı bunlar. Adama dönüp haritaları kaçta verdiğini sordum, çok istekli olduğumu gizlemeye çalışarak. Öyle bir fiyat söyledi ki, benim gibi orta halli birinin iki aylık harcamasından bile fazlaydı. Cebimde o kadar para yoktu. Adama haritaları lütfen satmamasını, gereken parayı ertesi güne kadar mutlaka temin edeceğimi söyleyerek dükkandan çıktım çaresiz.

İzbe sokaklardan geçtim. Sokak aralarında yetim bir çocuk gibi başıboş dolaşan yoksulluğa tanık oldum. Bir süre sonra kendimi bildik bir mekanda, Tahtakale'nin şehrin merkezine doğru akan, insanı hop diye ana caddeye düşüren dar yollarında bulduğumda değil ama birdenbire burun buruna geldiğim görkemli binaların yukardaki manzara ile tezatlığını keşfedince şaşırım. Arkamdan omzuma yapışıp beni silkeleyen elle kendimi hatırladığımda çok geçti, Hilmi'ye benimle dalga geçmesi için yeterince koz vermiştim: Ne olmuştu Karadeniz'de gemilerim mi batmıştı? Hayır, yani evet; Tahtakale'nin üst taraflarında bir yerlerde bir antikacıda bir kaç harita bulmuş ama param

yetmediği için alamamıştım. Onda para vardı, istersem beraberce çıkar alırdık, ben sonra ona öderdim. Çıktık. Tüm yokuşları gerisin geri çıktık tarihi tersinden okurcasına. Hilmi dükkanda duran adamı tanıyormuş: Bursa'nın yerlilerinden bir gayrimüslimmiş, biraz da bunakmış, söylediği fiyatın yarısına bile alabilirmişiz haritaları.

Ama daha dükkandan içeri girerken adamın yüzündeki nemrut ifadeden anladım haritaları alamayacağımızı. Yaşlı adam Hilmi ile el sıkıştı, yüzündeki ifadeyi biraz olsun yumuşatmadan. Hoş beş faslı ve nihayet bizim harita meselesi: Maalesef beş on dakika kadar önce haritaları Ruhsar Hanım'a satmıştı ama bugünlerde benzer haritalar filan düşerse Hilmi ile haber gönderirdi. Hilmi de rahatlatmaya çalıştı beni. Ruhsar Hanım'ı iyi tanımış, telefon açıp rica ederse haritaları edinmem mümkün olabilirmiş vs.

II.

Antikacının benim için benzer haritalar bulacağına inanmıyordum. Hatırladığım kadarıyla kendim çizmeye çalıştığım haritaları. İlk çizmeye başladığım haritada bir fetih havası vardı. Fetih olduğuna göre kan da vardı. Küstah bir köylü gibi kasketini devirip şehrin kapısına dayanmış dış mahalleler: Asla bitmeyecek bir fethin sürekli hazırlılıkları. Tıpkı o eski zaman günlerindeki gibi cami avlularında koyun boğazlanıyor, kanın kokusu camiden çıkan ihtiyaçların sönmüş iştahlarını yeniden kabartıyor. Dar, yılankavi sokakalarında pamukhelvacılar, düşüp kanattığı dizini tükrükle temizlemeye çalışan sümüklü çocuklar; herkes, uzun sürecek bir kuşatmanın sabırlı hazırlığı içinde.

Ruhsar hanım'ın böyle bir semtte oturmasının sebebinin anlamak mümkün değildi. Kapıyı açtığında yüzüme çarpan ağır parfüm kokusu bunu daha da imkansız hale getirdi. Hoşgelmiştim, şeref vermiştim, orta şekerli bir kahve alırdım herhalde. Kahveyi beklerken duvarlara asılı haritalara, camekanlı raflarda sergilediği harita defterlerine ve haritacılık üzerine yazılmış Osmanlıca kitaplara göz attım kıskançlıkla. Kahveler geldi. Evet Hilmi Bey durumu

telefonla anlatmıştı, kendisi de yardımcı olmayı ziyadesiyle istiyordu fakat, bu beş harita ile ilgili hikayeyi biliyordum herhalde. Özellikle beşincinin orjinalliğinden kimsenin kuşkusu yoktu? Dolayısıyla benim için yapabileceği şey ancak beşinci haritanın fotokopisini vermek olabilirdi ki, onu da Hilmi'nin verdiği adrese göndereli yirmidört saatten fazla olmuştu.

Ruhsar Hanım konuşurken bir an için sarışınlığını bana bulaştırmasından korktum. Ağzının içinden pembe bir yılan gibi danseden dilinin altında daha neler sakladığını merak ettim. Konuşurken dili ve dişleri gözükmeyen insanlardan daima korkmuşumdur.

Yine de ona çizmeye uğraştığım haritayı anlattım. Onun karşılık olarak söyledikleri ise kafamı karıştırmaktan başka işe yaramadı.

Binbir bahane ile kendimi evden dışarı attığımda genzime dolan taze kan kokusu midemi bulandırdı. Cami dağılıyordu. Camiden çıkan ihtiyaçların ve cami önünde ayakkabı boyacılığı yapan, simit satan ergen delikanlıların gözünden okuduğum öfke ve hınç bana Abruşak'ın Bursa olacağı zamana kadar Keşil Dağı'ndaki keşişleri kiliselerinden kovmaya kararlı müslüman dervişlerin gözlerinde olduğuna inandığım iman dolu öfkeyi anlaşılır kıldı. Ruhsar Hanım'ın son söylediklerini de: O çizmeye çalıştığım harita bir kuşatma haritasıydı, surun dışındakilerin hikayesiydi. Bu yüzden de gösterdiği şey gerçekte ne şehirin kendisiydi ne de giderek dağa doğru tırmanan derme çatma binalar. Harita, muhtemel bir saldırıda kullanılmak üzere surlardaki gedikleri, zayıf noktaları gösteriyordu. Ben de öyle bir ustalıklarla çizmeliydim ki surların ardına gönül ve iman gözüyle bakanların dışında hiç kimse görmemeliydi onları.

III.

Eski bir şarkı cızırdıyordu antikacıdaki eski radyolardan birinde. Bu radyoların yüz yıl önceki istasyonların yayınlarını aldığına dair ciddi bir şüphe uyandı içimde. Ne zaman açsanız emperyal melodiler...

Yaşlı adam beni gördüğüne şaşırmamış gibiydi. Ama yüzündeki ifade eskisinden bile nemruttu. Duymuş

muyum, Ruhsar Hanım dün öğleden sonra evinde ölü bulunmuştu, üstelik evindeki tüm haritalar da çalınmıştı. Öyle mi? Ama ben asıl şu beş haritayla ilgili hikayeyi sormaya gelmişim. Niye, hikayeyi bilmiyor muydum? Şehrin yerlisi değil miyim? Herkes bilir: Zamanın tefurlarından biri dağdaki sarayından Abruşak'a ve onun üstüne gündelik bir kader gibi çöken sise bakıp hüzünlendirken aklına bir şey geldi. Hemen adamlarına dağdaki yüz kilisede yaşayan tüm keşişleri çağırmasını buyurdu. Gelen keşişlerden elele verip Abruşak'ı sisler alındayken bile kendisine ayan edecek bir harita çizmelerini istedi. Bu haritada herşeyin; yolların, derelerin, köprülerin, binaların, yarın öbürgün torunlarımızın da görmesi gereken tüm ayrıntıların yer almasını istiyordu.

Keşişler, tüm okumuş yazmış adamlar gibi şehre inme zahmetine bile katlanmadan, şehri tepeden gören kiliselerine kapanıp bir taraftan şehrin üstüne çöreklenmiş sise, öte taraftan şehri gezmiş seyyahların yazdıkları kitaplara baka baka bir harita çizmişler. Rivayet odur ki, haritaya sadece kiliseleri ve dinleri açısından geleceğe iletilmesi şart olan ayrıntıları işledikleri için huzurdan kovulmuşlar ve bir daha asla tefurun iltifatına mazhar olamamışlardır.

Tekfur hatasını anlamış ve bu kez farklı bir yol denemiş: Şehrin değişik yerlerinde ikamet eden, dört ayrı meşrepten dört yetkin temsilciyi çağırılmış huzuruna ve istediğini tekrarlamış. Bir keşiş, bir devriş, hiç bir inancı umursamayacak kadar yoldan çıkmış bir mezar soyguncusu ve insanlar arasında ayırım gözetmeyecek kadar doğuştan orospu bir kadın. Tekfur bu dört kişinin harita çizemeyeceklerinin farkındaymış elbette. Onlara, her gün yürüdükleri yolları, bildikleri tüm binaları, gittikleri ve gitmek istedikleri her yeri çizmelerini söylemiş. Yine rivayete göre, aylar sonra tefurun huzuruna çıkan temsilcinin de keşişlerden daha tarafsız haritalar getirmemeleri üzerine çılgına dönen tekfur, her temsilcinin dilinin altına bir diğerin çizdiği haritayı

kazıtmıştır. Üstelik ne onların çocuklarından ne de çocuklarının çocuklarından silinmeyecek bir sihirle, orospunun diline dervişin çizdiği haritayı; dervişin diline orospunun çizdiği haritayı; mezar soyguncusunun diline keşişin çizdiği ve keşişin diline mezar soyguncusunun çizdiği haritayı kazıtmıştır. Abartılı bir rivayettir ki, bu insanların ve soylarının çekimi dillerinin altındaki haritalara doğrudur.

Antikacıya, Ruhsar Hanım'ı öldürenin kadıncağızın dilini kesip kesmediğini sordum. Bilmiyormuş. Eğer, dedi, sen de bir harita çizmeye çalışıyorsan, unutma ki bu harita bir müdafa, bir çekilme hikayesidir. Bu şehirde yaşayan ermenilerin, yahudilerin ve rumların geride sadece yıkık kiliseler, havralar ve geçmiş görkemli günleri hatırlayıp sussunlar diye bir kaç temsilci bırakarak çekip gitmelerinin, sisin içinde kaybolmalarının hikayesi.

Yokuştan aşağı inerken ince, kararsız bir sisin içindeki silüetine bir kez de antikacının anlatıklarının şaşkınlığıyla bakmayı denedim: Sanki meridyenlerle paralellerin çakıştıkları yerleri işaretlemek için yapılmış kavşaklar, dörtyol ağzları; şehrin doğal haçları.

IV.

Meridyenlerin paralellerle kesiştiği bir noktada çarımha gerildim. Basit, aptalca bir kaç harita üstünde, onlar yüzünden, yıllar boyu emin adımlarla yürüdüğüm bu şehirde kayboldum; daha da beteri şehri kaybettim. Işıltılı caddeler hızla geceleri duvarlarına sarhoların işediği çıkmaz sokaklara ve çıkmaz sokaklar ucu sonsuza değin kapanmayan bulvarlara dönüşüyor. Daha dün üstünde yürüdüğüm, iki yanındaki elektrik direkleri ile yeryüzüne çivilendiğinden emin olduğum sokak; yerini arnavut kaldırım, neon ışıklarına garkolmuş bir meydan bırakıyor. Yolda yürüyen, oradan oraya koşuşturan insanlara sormak istiyorum o vakit: Üstüne bastığımız yolun sizi nereye kadar götürceğini biliyor musunuz? Ya varmak istediğiniz yere kadar ayaklarınızın altında olup olmayacağını? Toprak ayağımın altındayken, Tophane'ye çıkan merdivenler henüz yerindeyken, şehir tüm bu

olanlardan; her gün karnının deşildiğinden, onlarca evinin yokolduğundan, kenar mahallelerdeki kuşatmanın her gün biraz daha berkitildiğinden habersiz ışıklarını çirkinliğini örten geceye selam diye kırıştıırken yürümek istedim, yürüdüm, Haşım İşcan parkında ucuz şarap kokuları saçarak dolaşan sarhoşların ve ekmek arası yaprak sarmalarını yanlarında getirmiş başörtülü kadınların yanında düşmancıl bakışlarla dikilen erkeklerin arasında, yarı karanlıkta omzuma yapışıp beni silkeleyen elin Hilmi'nin olmasına niye şaşırıldığımı bilmiyorum. Hoş beş faslından sonra orada ne aradığım sorusunu duymazdan gelerek orada ne aradığımı sordum. Ne mi arıyordu? Parkın altının Bitinia yapısı odalar ve dehlizlerle dolu olduğunu bilmiyor muydum? Bilmiyordum.

Bir banka oturduk. Çiğ bir ışıkla aydınlatılmış tarihi binalardan yayılan tevazu ve huzurun kah bir motosikletin görgüsüz böğürtüsü kah havaalanına doğru alçalan uçakların derin uğultusu ile dağıldığına, parçalandığına tanık olduk. Hilmi'nin elinde peydahlanan şarap şişesini paylaşarak, şehrin üstüne çökmüş gecenin karanlığında alımlı sözcükler çaldık. Hilmi, alkolün ve karanlığın içinden bir yerden sordu: Antikacının ortadan kaybolduğunu, dükkanının da yandığını biliyor muydun? Onu da bilmiyordum. Çizdiği haritalardan canı yanan biri yakmıştır dükkanı, dedi, Hilmi. Nasıl yani, diye sormadan o anlattı. Antikacının asıl işi sahte define haritaları çizip meraklılarına okutmakmış. Onun çizdiği harita ellerinde, Uludağ'da ve Bursa ovasında toprağı eşeleleyenlerden biri gerçeği anlayıp intikam almak istemiş olabilir. Ama, dedim Hilmi'ye sahte haritalardan birinin gerçek bir definenin yerini göstermesi ihtimali de var değil mi? Şakamı anlamadı. Bilmem dedi, bildiğim bu şehrin yeraltı hazinelerine sahip olmak isteyen son haritaya da sahip olması gerektiği. Ne yani bu şehre gömülü define falan mı vardı? Vardı elbette. Buranın bir Bitinia şehri olduğu dönemlerde şehrin barbar kavimler tarafından ele geçirilme tehlikesi karşısında

tüm Bitinia hazinesi şehrin çeşitli yerlerine gömülmüş ve gömüler namı üç büyücü tarafından tılsımlanmıştır. Ne, bir de define tılsımı hikayesi mi vardı, bu şehrin tılsımının su üzerine yapıldığı ve kıyametin de suyla olacağı masalından sonra? Evet dedi, o efsane de doğrudur, defineleri bulmak o yüzden bunca zor ya. Durdu, uzun bir süre sadece soluk alıp verişini duydum. Antikacı, dedi, sana haritaların hikayesini anlatmış mıydı? Anlatmıştı. Herkese anlatır, dedi, ama kasıtlı olarak yanlış anlatır. Haritalar, o uyduruk hikayenin tersine, ayrı zamanlarda çizilmiştir. Birisi Bitinia döneminde, ikisi Bizans devrinde ve dördüncüsü Osmanlı zamanında. Efsaneye göre yeraltındaki hazineleri gösterecek olan beşinci harita, bu dört haritanın üstüste konulup ışığa tutulması ile oluşacaktır. O bunak antikacı dördüncü haritayı gördüğünü söylüyorsa da inanmıyorum. Dördüncü haritayı o uydurmuştur; hatta belki çizip birilerine okutmuştur bile...

Bir şehri kağıt üzerinde yeniden canlandırmanın, ona bir kurgu ve ruh kazandırmanın bir ölçek ya da legend meselesi olmadığını düşündüm. Şehrin otantik ruhaniyetini yeniden yaratmak için en önce o şehre dair kronolojiyi ayaklar altına almak; her gün gözümün önünde en çirkin, müstehcen ve asıl haliyle dikilen şehri yegane şehir olarak kabullenmek ama bu haline katlanabilmek için de ona yeni hayali geçmişler uydurmak gerekiyordu. En azından başkalarının uydurduklarına canı gönülden inanmak gerekiyordu. İşte Hilmi, küf tutmuş bir kılıcın, dilsiz mezartaşlarının ve ülkenin dört bir yanında toprağı gömülü hazineleri sırdaşlarına anlatıp alelacele bir dedektör alırlarsa hayatlarının kurtulacağını söyleyen karanlık adamların sesiyle anlatıyordu. Anlatmıyor, soruyordu: Osman Gazi'nin neden bir hristiyan manastırına gömüldüğünü düşünmüş müydün? Peki bir zamanlar Görükle'nin yerli halkı olan rumların her yaz Görükle'ye gelme sebeplerinin özlem olmadığını? Bir zamanlar burada yaşadıklarına göre beraber gezip çocukluk anılarını tazelemesi gereken bu insanların tek tek ve bir hırsız huzursuzluğuyla

çevrede dolaşmaları ile eski şehir haritaları uydurup geçinen bir grup insanın birdenbire türemesi arasında bir ilişki yok muydu acaba?

Gecenin şehrin üstünde yekpare, sütrengi bir tüle dönüştüğü saatlere kadar birbirleriyle ilgili ilgisiz onlarca şey anlattı Hilmi. Merdivenleri mahmur adımlarla inerken, belki de günün ilk ışıklarının verdiği ilhamla, aniden önümde açılan algı kapısından içeri atladım: Ruhsar Hanım'ı ve antikacıyı öldüren Hilmi'ydi. Aklımdan geçenlerin dehşetini atlatmadan Hilmi bana döndü ve "Son harita karanlık bir haritadır ve bence siyaha boyalı bir sayfa onu taklit etmek için yeterlidir. Çizmek için boşuna yorulma." dedi.

V.

Tüm bunları düşleyen Kuh-ı Ruhban'ın eteğindeki kiliseden sisin altındaki Abruşak'a bakan keşiş mi yoksa pencereden dışarı bakma zahmetine bile katlanmadan zihnindeki pusun içinde Bursa'yı arayan ben miyim? Aylar boyunca bir keşişin, bir orospunun, bir dervişin ve bir mezar soyguncusunun gözünden Abruşak denilen kente baktım, onu kağıt üzerinde yeniden kurmaya çalıştım. Elimde kendi çizdiğim üç haritadan başka, iki gün önce postadan çıkan beşinci harita, alkol dolu üç kavanozda sonsuz bir sözsüzlüğe mahkum üç dil ve antikacı dükkanından artakalan ıvır zıvır var. Bunlara kayıp dördüncü dili de eklesem bile haritayı bütünleyebileceğimden emin değilim. Zaten dillerin altında, Uludağ'dan Bursa'ya inen derelere benzeyen mavimsi damarlardan başka bir şey göremedim

henüz.

Kavanozların içindeki alkolde yüzen üç dil bir çok insanın beni suçlamasına neden olabilir ama onların kaatili ben değilim. En azından hepsinin kaatili değilim. Dördüncü haritanın sırrını biliyor şüphesiyle Hilmi'yi öldürdüğümde içinde antikacının ve Ruhsar Hanım'ın dilleri yüzen iki kavanoz kütüphanesinin raflarından birini zarif bir çift biblo gibi süslüyordu. Benim bu suça katkım bir tek kavanozdan ibarettir.

Ruhsar Hanım'ın postayla gönderdiği beşinci harita da şehrin kadim ruhunu canlandırmama yardımcı olmadı. Gerçeği görmemi sağlasın diye mi yoksa dalga geçmek için mi gönderdiğinden emin olamadığım harita, herkesin, hatta asla bu şehrin olamayacak şaşkın turistlerin bile her kırtasiyeden, her otelden temin edebileceği bir Bursa şehir haritasıydı.

Akşamüstleri hakim bir noktadan şehre bakıyorum ve dilim benden habersiz sayıklıyor: Ey Bursa! Yaşlandıkça estetik cerrahlarına koşan, makyajını kalınlaştıran zamane çengelleri gibi yeni yüzler, yeni isimler, yeni haritalar edindin. Ama belki de doğrusu buydu; değil mi ki senin tılsımın suyladır, su üstüne çizilmiş haritaların her esintide dağılması, her dalgada yeniden çizilmesi de kaçınılmazdır... Belki kıyametin bile suya garkolmakla değil, yüzeyinin bin yıllar boyunca aynı haritayı muhafaza edecek kadar dingin ve kıpırtısız kalması ile olacaktır.

↓

her cuma geceyarısı

Hayalet Gemi

Kainatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine

Açık Radyo 94.9 'da ***

Kerem Yeğin

Şıkıtlığın yer
çıkkmak
Sistem edegim
yer mi??

Düş Kadını Gördü

Eski siyah-beyaz bir fotoğrafın ardına gizlediği küçük çocuk hüznünü aradı, bir yanıyla eski, bir yanıyla yeni ışıklı gece şehrinin içinde. Uykusuzluğu yol çıktı ilkin bu arayışta. Şehrin dar sokaklarında, küçük çocuk hüznünün peşini bırakıp, tiktakların acıyı anlattığı, yağmurunun acıya yağdığı dar sokaktaki, zayıf, saçları topuz, karlar içindeki yalnız kadının yalnız salınımlarının görüntülediği filmin karesine koştu uykusuzluk. Yağmur, zayıf bedenini ıslattıkça kadının, ağırlaştığı bedeni. Makinaların tiktakları bir ağılayışın ritmini vurdu, kadın ağırlaştı. Düştü kadın. Düş gördü kadın. Şehrin acı gündüz bağırışlarının gizlediği ölü akışın kaynağına koştu. Kalktı kadın. Düş kadını gördü. Saçları acıdı. Bedeni nehir oldu. Düş oldu kadın. Nehrin çılgılığında uyandı uykusuzluk.

Aynı sokak. Uyku çılgılığını bozdu kadının sezgisizliği. Uykusuz bıraktı onu, kadının çılgılığı. Aynı sokak değil. Nehrin akışında değil saçları. Kendisi gittiği yeri bilmeyen bir nehir. Sokağın rengi, fotoğraf siyah beyazlığında değil artık. Sokağa uzun uzadıya yatmış bir beden kadın. Işık yanıp sönmeleri sıkıştırıyor bedenini. Sokak çılgılık oluyor sanki.

Başka sokak. Pencere kenarı sigara içişleri. Duman rengi sokak. İki pencere arası bir ip kadın, boğaza geçirilmiş.

Yeni bir sokak, sıradan. Bir renk cümbüşü. Siyah bir nokta kadın, bir cümleye son veren. Yeni bir cümle kadın, sonu getirilemeyen, devrik. Yüklemlerinin, iyelik zamirlerinin yok edildiği.

Yıkık bir sokak, uçurum kenarı. Bir kanat kadın, uçamayan. Bir rüzgar, sadece kendi içini dağıtan.

Bir labirentin çıkışı mı, yoksa girişi mi olduğu bilinmeyen bir sokak. Başlandığında bitirilemeyen, bitişinden başa ulaşamayan bir giriş kadın.

Şiir olmuş bir sokak. Dizelerinde kaybolmuş bir kelime kadın. Uzun bir şiir, sonuna ulaşamayan.

Öyküsü yazılmış bir sokak. İçinde görülmeyen yitik bir kahraman kadın.

Bir şarkı sokak. Notalarının yanında bir sus işareti kadın. Şarkının bitişiymiş gibi görünen ama hep konulara imzasını atan.

Bir film sokak. Bir filmin başında "bu film gerçek bir

öyküden uyarlanmıştır" yazısı kadın, inanılmaz konulara imzasını atan.

Bir şarap sokak. Bir içim sonrası susması kadın, gerçek hayatın kalıntısı.

Bir heykel sokak. Heykelin gözünde görülmeyen bir gözyaşı kadın, akamayan, kurumuş.

Bir ağılayış sokak. İçte kalmış bir hıçkırık kadın, sessiz, rahtsız edici.

Soğuk bir sokak. Sancılarını ilaçların örtemediği bir ağır kadın.

Bir elbise sokak. İliğinden geçirilememiş bir düğme kadın, iğne ipliğin sağlamaştıramadığı kopuk bir düğme.

Bir kalabalık sokak. Gürültüsünde yalnızlığın sessizliği kadın.

Bir kahkaha sokak. Farkedilemeyen acı bir gülümseyiş kadın.

Kalabalığının, soğuşunun, ağılayışının, şarap kokusunun, melodisinin ve bırakılmışlığının rengine boyalı elbisesini giydi kadın. Her teline bir anlam taktığı saçlarını, bir palyoça yüzünün renklerinin ardında kalan acı ifadesiyle topladı arkasında. Topuz saçlı kadın oldu, çıktı sokaktan dışarıya. Dolaşmaya başladı. Gittiği her yer sokak oldu. İsimsiz. Birinci sokak dedi ilkin karıştırmamak için. Sağda kalan ikinci oldu. Başka sokağa girdi. Rengine baktı, üç olmalıydı bu. Dört, beş, dokuz, onyeddi. Sayılar büyüdü, unuttu saymayı. Sayılar tükendi, isimsiz bir kentteydi. Bir sokak oldu kadın, başka sokağa çıkmayan. Kocaman bir yazı yerleştirdi topuzuna ve yerleşti yerine. "Bir çıkmaz sokağım ben".

Çıkmaz sokak oldu kadın.

Açık Çek

Çarşamba öğleden sonraları boşum. Aslında sinemaya gitmek için ayırdığım bir zamandır bu. Her çarşamba bir film. Bu çarşamba böyle olmadı. Seminer öğleden sonraya sarktı ve filmin saatini kaçırdım. Yağmur da iyice şiddetlenmiş olduğu için kütüphaneye gitmek dışında bir seçenek kalmadı. Herkes perşembe günü seminerler için gerekli okumaları yapmak üzere kütüphanenin çeşitli masalarına dağılmıştı. Benim canım ise aylıklık yapmak istiyordu. Rafların arasında amaçsızca gezindim uzun süre. Daha önce hiç gitmediğim bölümleri keşfe çıktım. Benim doğduğum yerlerde yerel bir bellek işlevi gören kasaba kütüphaneleri yoktur. O yüzden hayatım boyunca gördüğüm tek ve en büyük kütüphane beni her zaman heyecanlandırır. Yüzbinlerce kitap öylece duruyorlar. Aralarında dolaşmak, tesadüfen ilginç bir şeylere rastlamak hoşuma gider. Hiç bir şey bulamazsam resim bölümüne gidip büyük ressamların albümlerini alıp saatlerce incelerim. Yine aynı şeyi yapmak üzere resim bölümüne gittiğimde büyük albümlerin referans bölümüne kaldırılmış olduğunu gördüm. Bazılarının bu kitapların içindeki renkli büyük resimleri jiletleyip çalışma masalarının üzerine yapıştırdıklarını biliyordum. Bu kötü bir şeydi. Ama onları hiç bir zaman uyarmadım. Herhalde alay ederlerdi. İnsanların gizemli bir şekilde kaybolduğu bu korkulu ve tedirgin ortamda böyle bir uyarıyı kimse ciddiye almazdı herhalde. Herneyse referans bölümüne indim. Burada daha çok sözlükler, başvuru kitapları ve tezler durur. Şimdi resim kitaplarını da buraya koymuşlar. Hemen gidip defalarca bakmış olmama rağmen Magritte ve Bocsh'ları aldım. Bu kitapların ağırlığı hoşuma gidiyordu. Geniş masalarda tek tük insanlar çalışıyorlardı. Bir tanesine geçip oturdum. Kitapları önüme yaydım. Karalama defterimi açtım. Bu sırada aynı masanın ucunda oturmuş olan kız dikkatimi çekti. Önünde birtakım sözlükler vardı. Ve kağıtlar. Başını kaldırmadan yazıp duruyordu. Magritte ile başlamaya karar verdim. Bu adamın resimleri aklımı karıştırıyordu. Ve bu karışıklık hoşuma gidiyordu. Açık Çek isimli resmini incelemeye başladım. Daha önce bu resimden etkilenmemiştim.

Fakat zamanın ilgilerimi ve duygularımı değiştirmesine alıştım.

Açık Çek. Resimde ormanlık bir yerde atlı bir kadın vardı. Ad ile resim arasındaki bağlantıyı anlamak istiyordum. Resimde gördüklerimi alta yazmaya hazırlanıyordum. Genellikle resim incelemesi dediğim şey bundan ibarettir. Sonra da birer cümle yazarım. Sırayla, her bir kelime ile. Orman, at, ağaç, sonbahar, kesik... Tam o sırada masanın ucundaki kız kitaplarını ve kağıtlarını masada bırakarak salondan dışarı çıktı. İşte o anda içimde bir merak uyandı. Yavaşca ayağa kalkıp onun oturmuş olduğu yerin ardındaki raflara yöneldim. Zaten etrafta beni izleyecek kimse yoktu. Masum bir merakı beni harekete geçiren. Ne yazdığını merak etmişim. Rafların orada oyalanırken yazdığı son kağıda göz atabildim. Sayfaya yeni başlamıştı. Tek bir cümle yazmıştı:

Belki de onlar ölü doğan bebekler...

Cümleyi belleğime doğru bir biçimde kaydettiğimden emin olduktan sonra yerime döndüm. Elyazısı güzeldi. Kendisi o kadar güzel değildi. Elyazısından kişilik tahlili yapmayı bilmek isterdim. İnsanın harfleri nasıl yazdığı gerçekten önemli. Benim elyazım zaman içinde hep değişmiştir. Belki işinin ehli biri değişmeyen özü bulabilir tabii. Defterimde Açık Çek için açmış olduğum sayfanın başına kızın yazmış olduğu cümleyi yazdım:

Belki de onlar ölü doğan bebekler...

Acaba ne tür bir metnin bir parçasıydı. Bir öykü? Bir şiir? Deneme veya bir tez çalışması? Bunu anlamam galiba mümkün değildi. Daha sonra cümlenin sahibi kız gitmiş olduğu yerden dönüp masadaki eşyalarını toplayıp dönmemek üzere çıkıp gitti. Kısa bir süre sonra doğal davranmaya çalışarak ardından çıktım. Otoparka doğru ilerledi ve kırmızı eski bir arabaya bindi. Büyük ve eskiden pahalı olduğu belli olan bir arabaydı. Bir an onun yolunun üzerinde otostop yapmayı düşündümse de hemen vazgeçip kantine gittim.

Bazen olur. Yani birinden etkilenirsiniz ve hiç bir şey olmayacağını çok iyi bilmenize rağmen bir süre onu düşünür, bazı hayaller kurarsınız. Aslında kurduğunuz hayallerdeki kişi ile gerçekteki kişi arasında bir ilişki

yoktur. Yani dış görünüşü haricinde. Ama yine de düşünürsünüz. Bazen olası hayatlarımdan birinde o insanla yollarımızın kesiştiğini hissederim. Bu başka bir hayat için ne kadar mümkünse içinde yaşadığım hayat için o kadar imkansızdır. Yine öyle hayaller kurup duruyordum. Ve kantinde ilk karşılaşacağım kişiyle dalacağım sohbetten sonra bu hayallerin tamamıyla uçup gideceğinden emindim. Gerçekten de öyle oldu. Yani bir süre unuttum diyebilirim.

Salı gecesi çalışmaktan sıkıldığım bir anda radyoyu açtım. Gözlerimi kapayıp müzik dinlemek, biraz dinlenmek istiyordum. Radyoda Magritte ile ilgili bir program vardı. Hayatından ve eserlerinden bahsediliyordu. Geçen çarşamba aklıma geldi. Sonra o kız. Kitapların arasında kaybolmuş olan kız. Kitap okuyan kızlar hoşuma giderdi. Sonra karalama defterimi açtım. Karşıma kızın yazdıklarından çalmış olduğum cümle çıktı:

Belki de onlar ölü doğan bebekler...

İlk kez böyle bir şey yapmıştım. Yani öylesine, bir an için ilgimi çeken birisi için bir şey yapmışım; hareket etmiş, gözetlemiş, bir cümlesini çalmışım. İşte bunun delili önümde duruyordu. Şimdi karar vermeliydim. Ertesi gün çarşambaydı. Yani sinema günüm. Gitmek istediğim filme daha pazar gününden karar vermiştim. Fakat o kızı merak ediyordum. Sinema programını iptal edip yine kütüphaneye gidebilirdim. Onu görebilirdim. Fakat geleceğinden emin değildim. Hem gelse bile geçen hafta üzerimde bıraktığı etkiyi silecek bir davranışta bulunabilirdi. Böyle bir risk de vardı. Magritte'in resmini inceleyememişim. Kendime gitmek için bahaneler buluyordum.

Karmaşık düşünceler uykumu kaçırır. Bir karar vermeden uyumak istemedim. Radyoda bir geceyarısı programı başlamıştı. Bilirsiniz etkileyici, şiirsel ve felsefi laflar eden bir kadın veya kalın sesli bir adam arşivlerin tozlu raflarından bulup çıkardıkları, insanın yerini saptamakta güçlük çektiği derin bir yerlerine doğrudan erişen müzik parçaları dinletirler. İnsanı alkole ve uyuşturucuya ve aşka doğru iter bu gibi programlar. Gençler göz yaşları ile lekeledikleri şiir defterlerini çıkarırlar gizli çekmecelerden. Acemi dizelere karışan hayaller belirsiz

aşkları besler. Ben de dinlerim bu programları. Herneyse o programlardan biri başlamıştı. Benimse hemen bir karar vermem ve huzura kavuşmam gerekiyordu. O sırada dikkatim adamın söylediklerine kaydı:

"Su temizler... Akar gider. Asla durmaz. Durgun göllerin altında bile hayaller akar. İmgelem balıkları karanlık diplerde dolaşır. Dünyanın gizli ruhlarıdır onlar. Varoluşun sessiz tanıkları. Suda sessizliğin imparatorluğu hüküm sürer. Tanrısal özün görülebilir parçaları olan ışık bile bir yere kadar girebilir. Ötesi karanlıktır. Ötesi gizlidir. Ötesi başkadır. Oraya ancak düşlerde ulaşılır.

Su yolculuktur. Değişimdir. Suda akıp gitmek değişmektir. Dünyanın ruhu ile devinmektir. Denizciler o yüzden tuhaftır. Biraz deli ve çokca aşık olmaları bundandır. Alacakaranlıkta duyulan, su masallarını deniz kızlarının sesinden. Fırtınada duyulan, korkunç hikayeleridir ejderlerin ve derin dünya canavarlarının...

Su hafızasıdır dünyanın. Hiç bir şey unutulmaz... Tekrar tekrar doğulur sudan. Güzel ve canavarın rahmidir su..."
Daha sonra 'Boat on the River' duyulmaya başladı derinden. Kalkıp yüzümü yıkadım ve su içtim. Karar verme gerekliliği hâlâ canımı sıkıyordu. Yarın onu görmek için kütüphaneye gidersem olabilecekleri düşünmeye başladım. İlk seçenek gelmemesiydi. Bu merakımı artırmak dışında kötü bir etkiye neden olmazdı. İkinci seçenek gelebilir ve ben yine orada oturur, ve hiç bir şey yapmayarak üzerimde yarattığı etkinin yokolmasını bekleyebilirdim. Bu sıkıcı ve olması en muhtemel seçenektir. Üçüncü seçenek, gelip gerçekten de kafamda yarattığım hayali bozmasıydı. Bunun da olması mümkün gözüküyordu. Giymiş olduğu bir şey veya takmış olduğu bir toka veya söyleyeceği aptalca bir söz herşeyi mahvedebilirdi. Bir başka seçenek de üzerimde yarattığı etkiyi güçlendirecek bir durumun oluşmasıydı. Bu da ümit etmek demektir. Ve ortada bir cümle dışında hiç bir şey yokken ümide kapılmak ancak talihsiz aşıkların düşecekleri bir yanılgıydı.

O sırada şarkı bitmiş adam konuşmaya başlamıştı:

R e n e M a g r i t t e , A ç ı k Ç e k , 1 9 6 5

Açık Çek. Resimde ormanlık bir yerde atlı bir kadın vardı. Ad ile resim arasındaki bağlantıyı anlamak istiyordum. Resimde gördüklerimi altalta yazmaya hazırlanıyordum. Genellikle resim incelemesi dediğim şey bundan ibarettir. Sonra da birer cümle yazarım. Sırayla, her bir kelime ile. Orman, at, ağaç, sonbahar, kesik...

"Hava temizler. Sürükleyip götürür. Parçalara ayırır. Dev kayaları ve dağları ince kum tanelerine ayırır. Yok eder ve tekrar döller. Varoluşun dev soluğudur. Hayatı taşır. Ormanlara ruh, ekinlere şefkat, sazlıklara ve bataklıklara korkuyu götürür. Evlerin içine hayaller taşır kimsenin bilemediği yerlerden. Hatıraları ve duyguları taşır. Sınırları aşar. Bir mahkumun soluğu karışır bir zorbanınkine. Bir çocuğun bir hayvanınkine. Bir ağacın nefesi karışır bir şehre. Bir batakhanenin ruhu giriverir penceresinden bir konağa ve yalayıp geçer bütün dantelleri ve satenleri ve beyazlıkları. Bir ölünün son nefesi girer bir kapının altından... Bir yosmanın kokusu sızar bir tapınağın gizli dehlizlerine. O herkese karşı adil ve hakimdir. Büyük bir nefestir, varolan şeylerin ilahi soluğudur..."

Ve başka bir müzik: "Blowing in the Wind". Uykum iyice açılmıştı. Su ve Hava'yı düşünüyordum. Sırada Ateş ve Toprak olmalıydı. Yoksa Toprak ve Ateş mi? Hangisine öncelik vereceklerdi acaba? Cevabı rüzgarda mı? Cevaplar rüzgardaysa sorular nerede? Bende mi? Pencereyi açtım. Odayı biraz havalandırmak iyi bir fikir diye düşünüyordum. Pencereden dışarıya doğru uzanıp soğuk havayı koklamaya başladım. Gerçekten, bu rüzgar nereden geliyordu? Onun olduğu yerden mi? Ona dokunan bu hava mıydı? Soluduğum havada onun nefesinden bir parça var mıydı? Belki de penceresi kapalıydı. Rüzgara ve havaya ve hayallere ve herkese. Ben açabilir miydim? Açmak istiyor muydum? Peki izin verir miydi böyle bir şeye? Nasıl bir şeye? Rüzgardan medet umarak şarkının bitmesini ve dört ana unsurdan üçüncüsünün başlamasını bekliyordum sabırsızlıkla.

Bazen böyle olur. Birbiryle ilgisiz olaylar yanyana gelerek insana başka şeyler düşündürür. Bazen bir sorun hallolur bazen yok yere bir sorun çıkar. Bir karar vermek üzere düşüncelere dalmıştım. Sinemaya gitmek, yani tekdüze yaşantıma hiç bir şey olmamış gibi, o kızı hiç görmemişim gibi, o cümleyi ondan hiç çalmamışım gibi, durduk yere onu kafama hiç takmamışım gibi devam etmek ya da kütüphaneye gitmek, yani onun peşinden gitmek. Neydi bu şimdi? Radyodaki adamın söyledikleri ile olmayan, olmamış şeyleri kafamda

büyüterek ıssız hayatıma bir renk mi katmaya uğraşıyordum? Evet tabii ki öyle yapıyordum. Kahrolası çekingenliğim yüzündendi herşey. Tanıdığım herkes gibi yapamadığım için, her çarşamba yalnızbaşımaya sinemaya gittiğim için, kimseyle dost olamadığım, gençlikte yaşanan türden yanlışlarla örülü aşk hikayelerine balıklama dalamadığım için şimdi burada radyonun başında elimde saçma sapan bir cümleyle olmayan bir şeyleri varetmek için çaba harcıyordum. Bir kez olsun kendimi bırakabilsem olayların akışına... Su gibi aksa herşey. Sel olup birbirinin içine geçse olaylar. Bu elimdeki cümle herşeyi değiştirecek o hayatımın olayının anahtarı olsa... Olsa gerek. Başka türlüşünü düşünmesem. Seçenekleri çoğaltmasam. Fakat yarın kütüphaneye gidecektim ve... Ve? Aslında düşünüp durduğum buydu. Gittikten sonra ne yapacaktım? Radyo düşüncelerimi böldü:

"Ateş temizler. Yakar ve yokeder. Hayatı alır. Dünyanın kalbinde varolan tutkudur. Çünkü maddenin çoşkusudur. Kendinden geçişidir. Değişmesidir. Başkalaşmasıdır. Büyüdür ateş. Kaynaştırır ve üretir. Varoluşun cinselliğidir. Hislerin ve arzuların ve tutkuların dünyayı çoğaltmasıdır. Dünyayı dönüştürmektir. Hayatı şiddetle terbiye etmektir. Aklın dışındakidir. Kavranamaz olandır. Çılgınlıktır. Dünyanın çıldırmasıdır ateş. Şeylerin azabıdır. Kendini yok eden tutkudur. Kutsal intihardır. Maddeden hayale geçiştir..."

Ve o sırada elektrik kesildi. Radyo susmuş, herşey yarıda kalmıştı. Sıradaki şarkıyı merak ediyordum oysa ki. Birdenbire karanlığa gömülünce önce ümitsizliğe kapıldım. Karanlıkta yapacak bir şey yoktu. Yatıp uyumak dışında. Gözlerim ve zihnim yavaş yavaş karanlığa alışınca masadaki mumlardan birini yaktım. Ateş! Ateş ışıktır, bilgidir diye tekrarladım adamın radyofonik sesiyle. Bunu söylememişti. Belki söyleyecekti. Belki de şu anda bundan bahsediyordu. Şu anda o ne yapıyor acaba? Muhtemelen uyuyordur. Uyumuyorsa ve elektriği kesilmediyse bir şeyler okuyordur veya o yazdığı şeye devam ediyordur. Acaba ne yazıyordu? Bir an farkettim ki yazdığı her ne ise ona karşı olan ilgimin sürekliliğinde anahtar bir rol

oynuyordu. Belki de yazdığı şeyi bilmediğim için bana öyle geliyordu. Belki de herşey bana öyle geliyordu. Benim gizli çekmecelerim, içlerinde şiir defterlerim yoktu belki ama işte aynı yanılığın kucağına yuvarlanmışım işte. Su, hava, ateş ve toprak hakkında kimin neden söylediği belirsiz sözleri dinliyor, hiç tanımadığım bir kıza kendimi zorla aşık etmeye çalışıyor, hayalperdemi onun resimleriyle dolduruyor, gittiğim filmlerin acıklı kahramanlarından ödünç aldığım gizemli yollarla elimdeki cümleye esrarengiz anlamlar yüklemeye çalışıyordum. Titreyen mum alevinde parçaları henüz birleştirememsem de oluşan bu garip ruh halimden memnun zamanın eriyişini izliyordum.

Mum alevinin hipnotik bir etkisi var. Gözlerimi alamıyorum. Büyüleyici bir şey. Binlerce yıl boyunca zavallı atalarımız gecelerini herhalde bu büyülü nesneye bakarak geçirmişlerdi. Hala etkisini kaybetmemiş olması şaşırtıcı değil. Ateş sürekliliktir! Adamın cümle kurma şeklini benimsemiştim. Adamın nasıl biri olduğunu düşünmeye başladığım sırada elektrikler geldi. Radyodan yükselen müzik yabancı olmadığı bir parçaydı: "Who by Fire". Sırada Toprak vardı. Adamın neler söyleyeceğini tahmin etmeye çalışırken konuşma başladı:

"Toprak temizler. Süzer. Kötüyü alır ve ilahi cevherin geçişine izin verir. Dünyanın vücududur. Etidir. Varoluşun kendisidir. Ruhun zindanıdır. Tutkunun kabuğudur. Aşkın zırhıdır. Koruyucudur. Bir arada tutandır. Herşeyin anasıdır. Kendini sürekli doğurandır. Ölüp yendiden doğandır. Hayatın tek kaynağıdır. Varoluşun rahmidir. Hep ona dönülür. En son kucaklaşmadır. Hep ona dönülür. En son yataktır. Hep ona dönülür. En son evdir. Son dost, son sevgilidir. Hep ona dönülür. Tüm sevgililerin derin uykusudur. Büyük bir düşür. Orada uyanıklık yoktur. Son ve başlangıç olandır."

Ve sonra gelen şarkı mükemmel bir eserd: "Funeral Music"

Program bittiğine göre benim de karar verme sürecim bitmeliydi. Dört ana unsur ve bir tavşan uykusu kadar hafif bir aşk hikayesi. Söndürmediğim mum hâlâ titrek

aleviyle duvarlara belli belirsiz renkler bulaştırmaya çalışıyordu. Defter önümde hâlâ açıktı. Elimde ondan çalmış olduğum cümle dışında hiç bir şey yoktu. Ondan bende kalan bir parça... O parça olmasa belki de şu anda huzur içinde uyuyor olurdum. Ama bir parçası bende kalmıştı işte. Belki de akıl yürütmeyi bırakıp bir büyücü, bir şaman, bir çılgın gibi davranmalıydım.

Defterdeki cümleye bakmaya başladım. Dünya dört unsurdan meydana geldiyse ve herşey bu unsurlarına yine ayrılabilirse eğer... Eğer parçalara ayırmak anlamının bir yolu ise... Eğer bu cümle o kızın bir parçası ise... Eğer parça ait olduğu bütünün bilgisini taşıyorsa içinde... O halde bu cümle ile uğraşmalı, bu anahtara uyacak kilidi kendim yaratmalıydım:

Belki de onlar ölü doğan bebekler...

Onu parçalara ayırmalı, ait olduğu bütünün saklı olan bilgisini bir simyacı gibi kelimelerin içinden damıtarak ortaya çıkarmalıydım. İncelemeye başladım.

Belki de: Olasılık. Ümit. Beklenti. Gelecek. 'Belki herşey değişir.' Bilinmeyen. Belirsizlik. Karmaşa. Zayıflık. Zaaf. onlar: Korku kaynakları. Tehditler. Cazip, hakim, cellat, köle, hayran ve akılsız olanlar. Öteki. Vazgeçilmezler.

ölü: Yatay. Son. Hareketsiz. Çürüme. Uyku. Rüya. En büyük rüya.

doğan: Yırtıcı. Avcı. Güçlü. Başlangıç. İlk. Yeniden.

Bebekler: Gelecek. Başlangıç. Dilsiz, zayıf, akılsız olanlar.

Acı çekenler. Ağlayanlar. Sevilenler. Anormal olanlar.

...: Yarım. Devamı gelecek olan. Beklenti. Ümit. Korku. Endişe. Belirsizlik.

Kelimelerin karşılıklarına çağrıştırdıklarını yazdıktan sonra radyodaki adamın sesiyle okumaya koyuldum. Yazdıklarımı okurken içimde müthiş bir acıma ve sevgi oluşuyordu. Onu, bu kelimelerin sahibini korumak, acılar denizinden kurtarıp kendi ıssızlığında mutlu etmek isteği ile doluyordum. Garip, kendi kendine doğan bir aşk. Kelimelerden doğan. Ama yine de yırtıcı, yine de güçlü. Çiftanlamlar ve kaydırmalarla ortaya çıkmış olan kurgusal bir aşk. Ne yapacağıma karar vermiştim. Kelimelerden doğmuş olan, bir cümle ile başlamış olan aşk yine aynı yolu izleyecekti. Bu cümle aramızda bir köprü olacaktır. Ertesi gün kütüphaneye gidecektim. Onu aynı

yerde bulacaktım. Birazdan onun cümlesinin altına yazacağım paragrafı görebileceği bir şekilde masada bırakıp referans bölümünden dışarı çıkacaktım. Gizlice ne yapacağını izleyecektim. Merakını yenemeyip gözünün ucuyla defterime bakacağı anı bekleyecektim. Yazdıklarından yorulup durduğu bir anda başını kağıtlarından kaldıracak ve orada bulunmayan uzaklara bakarken kaligrafik kalemimle yazmış olduğum kendi cümlesini görecekti. Kısa bir an sonra bu cümlenin kendisine ait olduğunu anlayacaktı. Ben bu sürenin sonunda geri dönecektim. Defterimi alıp oradan uzaklaşmaya yeltenecektim. Ağır ağır kütüphanenin çıkışına yönelecektim. Ardımdan geldiğini gözümün ucuyla kontrol edecek, kapının eşiğinde yağın yağmur nedeniyle teredüte düşmüş gibi duraklayıp düşünür gibi yapacaktım. Yüzümde mahzun ve şiirsel bir ifade, kaygılar içersinde yağın yağmura dalıp gidecektim. Ardımda durduğunu unutacak kadar yağmura verecektim kendimi. Daha sonra onun dalgınlığı girecekti görüş alanıma. Kapının camanda yansıyacaktı yüzü. Aniden ona dönecek ve bir itirafta bulunacaktım. "Afedersin, dün senden bir şey çaldım." diyecektim. Bunu söylerken bir yandan da defterimdeki o sayfayı yırtıp ona uzatacaktım. Şaşıracaktı, şaşkınlığını gizleyerek. Sadece "Biliyorum." diyecekti. Sayfayı okuduktan sonra bana uzatacak ve "Bu senin, alamam." diyecekti.

Sonra birlikte kantine doğru yürüyecektik. Yavaşlamış olan yağmur bizi temizleyecekti. İçimden ona yağmuru, akıp giden suyu, durgun göllerin dibini, dünyanın sessiz ruhları olan balıkları, uzak denizleri anlatacaktım. O her şeyi anlayacaktı. Beraberce kasa kuyruğuna girecek ayrı ayrı kahve alacak ve boş olan tek masaya zorunlu olarak oturacaktık. Konuşmadan uzun süre oturacaktık. Sonra onun bir arkadaşı yanımıza gelecek ona selam verecek ve masaya oturmaya kalkışacaktı. Beni tanıştırmak zorunda kalacağı için tanışacaktık. Daha sonra arkadaşının masaya oturmasını engelleyerek özel konuştuğumuzu söyleyecekti. Benim midem aniden ağrıyaya başlayacak, oradan kaçıp gitme isteği yükselecekti içimden. Fakat o konuşmaya başlayacaktı.

Ne yazdığını görüp görmediğini soracak, o cümleye neden takıldığını soracak, sonra da sandığımız ile gerçeğin birbiriyle uyuşmayacağını söyleyecek ve bana bambaşka şeyler anlatacaktı. Daha önce düşünmediğim ya da düşünmek istemediğim şeylerden söz açacak, dünyadan, ülkeden, dönüştürmekten, onlardan, korkudan, tehditlerden, savaştan, mücadeleden, sorumluluklardan, zorunluluklardan, gelecekte, ümitlerden bahsedecekti. Ve akşam beni bir arkadaş toplantısına davet ederek oradan uzaklaşacaktı.

Ben akşama kadar sarhoş gibi dolaşacak, söylenen yere tam söylenen saatte onu bir kez daha görmek için, sadece bunun için gidecektim. Kalabalık ve sigara dumanıyla sisler altına gömülmüş yere adımımı attığımda o beni hemen bulacak bir sürü insanla tanıştıracak, sonra tartışmaları dinlemem için beni bir köşeye oturtacak sonra da gece boyunca bir daha ilgilenmeyecekti. Ben anlatılanları dinleyecek, adı geçen kitapları zihnime not edecek sonraki günlerde bunları çalışkan bir öğrenci gibi okuyacak onunla tartışacak onu gururlandıracaktım. Bazen beni dinlemediğini fark edecek öyle zamanlarda ona dokunacaktım. Issız sahillerde yürürken saçlarını koklayacak ona aşık olacaktım. Rüzgarda sigaralarımızı hızla içecek, herşeyi hızla yaşayacaktık. Ben ona rüzgardan, onsuz gecelerimde önünde durup bana kokusunu taşımasını beklediğim havadan, o sınır tanımayan dünyanın dev soluğundan bahsedecektim. O herşeyi anlayacaktı. Gizli toplantılar ve sevişmelerle akıp giden günler onun bir gün ortadan kaybolmasıyla sona erecek ve bir gece kapımı karanlık yüzlü adamlar çalacak, onu soracaklardı. Bilmediğimi söylememe rağmen beni gözlerim bağlı şehrin içinde dolaştıracaklar, tehdit edeceklerdi. Masum olduğum anlaşılınca ıssız bir yerde bırakacaklardı.

Yalnız kalınca yalpalayacak, korkacak ve kaçacaktım. Ateşi söndürmeye üzerini toprakla örtmeye çalışacaktım. Büyük bir ateşin bir anda nasıl söndüğünü anlayıp şaşıracaktım, geride kömürleşmiş işe yaramaz duygular dışında hiç bir şey bırakmadığımı görecektim. Ona karanlık gecelerimizin göğsüne uzandığımızda

anlattığım ateşe ne olduğunu anlamaya çalışacaktım. O yokolduktan sonra üzerinde durduğum toprağın ölü kiraçlığına bakıp nasıl böylesine aldanmış olabileceğimi düşünecektim.

Herşeyi unutmaya çalışacak, eski boşvermiş hayatıma geri dönecektim. Geceleri radyo dinleyecek, gündüzleri herkes gibi bir hayat sürecekti, çarşamba öğleden sonraları sinemaya gidecekti, uzaktan gördüğüm kızlara aşık olacak bir kaç saat sonra unutmaya devam edecektim. O döneme ait kitapları sahafta resim kitapları ile değiştirecekti, o toplantılarda tanıştığım insanları tanımazlıktan gelecektim. Kimseye onu sormayacak, kimseye ondan bahsetmeyecektim.

Aradan uzun zaman geçtikten sonra bir gün ilk karşılaştığımız yerde bir el omuzuma dokunacak, beni şaşırtacaktı. O saçları kesilmiş ve yaşlanmış bir şekilde geri dönecek kaldığımız yerden devam etmek isteyecekti. Bense ne yapacağımı bilmez bir şekilde ona sarılacak herşeyin değiştiğini ona nasıl söyleyeceğimi hesaplıyor olacaktım. Ben hiç bir şey söylemeden o her şeyi anlayacak, kırık ve yorgun geldiği gibi gidecekti. Son bir kez hasretle ve sevgiyle öperek uzaklaşacaktı.

Vicdan azabı ile örülecekti ondan sonra günlerim. Geri dönülmesi mümkün olmayan o zaman dilimine sıkışıp kalacaktım geceleri. Geceleri ona mektuplar yazacaktım. Korkularımı yazacaktım. Kendimi haklı çıkarmak için tüm suçu üstlenecektim. Yorgun ve suçlu uykulara dalacaktım. Düşlerimde onunla karşılaşacaktım durmaksızın.

Sonra aradan yine uzun bir zaman geçecek ve bir gün, sinemadan çıkıp laf olsun diye girdiğim bir kitapçıda onun yeni çıkmış kitabıyla karşılaşacaktım. Bana adanmış olduğunu görüp içimde bir şeyler tutuşacak sonra utançla kitabı satın alacak ve evde hiç durmaksızın okuyup bitirecek ve her şey için pişman olacaktım. Kitabın ilk cümlesi tabii ki "Belki de onlar ölü doğan bebekler..." olacaktı.

Bir kadının bilincinde akıp giden olasılıklar, ümitler, beklentiler, belirsizlikler, karmaşalar, zayıflıklar,

zaaflar, geleceğe ilişkin hayaller olacaktı kitapta. Sonra 'onlar'dan bahsedecekti uzun uzun: korku kaynaklarından, tehditlerden, cazip, hakim, cellat, köle, hayran ve akılsız olanlardan, ötekenden, vazgeçilmez olandan. Her cümlede kendimi bulduğumu sanacak, sarsılacaktım. Sonra ölümü anlatacaktı kitapta. Kaçınılmaz sonun o sessiz noktasını, o yatay, hareketsiz yeri anlatacaktı. Çürümeyi ve uykuyu. Rüüyayı anlatacaktı. İnsan olmanın getirdiği o muhteşem hayalgücünü sergileyecekti. Yırtıcı satırlarda avlayacaktı beni. Güçlü bir başlangıçla ilk başa dönülebileceğini, yeniden başlanabileceğini ima edecekti. Gelecekte, yeni başlangıçlardan bahsedecekti. Dilsiz, akılsız ve zayıf bir bedeninin çektiği acıları, ağlamaları, sevişmeleri anlatacaktı. Ama yine de normal olmayan bir taraf olduğunu gizlemeyecekti. Beklenti ve ümit korku ve endişe ile sarmalanacaktı son bölümde. Belirsizlik, yarım kalmışlık duygusu bir şeylerin yeniden devam edeceğini hissettirse de ben kitabı okumayı bitirdiğimde bitmiş olacaktım. Yenilgimle yüzleşemeyecek, kitabı köhne bir çekmeceye kilitliyip uyuyacaktım.

Evet böyle bir insanım. Kendimi iyi tanırım. Olup bitecek olan olayları ve bu olaylarda oynayacağım rolleri kestirmekte zorlanmam. Defterimde yazan cümleye bakarak kurduğum geleceğin gerçekte olup bitecek olanlardan fazla uzak olmayacağına inandığım için kararımı kolayca verdim. Yaptığım büyü gibi bir şeydi. Ondan aldığım bir parçayı kullanarak onu, onunla yaşayacaklarımızı, tüm geleceğimizi bütünüyle tasarlamıştım. Tüm bunların o cümlede, o cümlelerin kelimelerinde saklı olduğunu biliyordum.

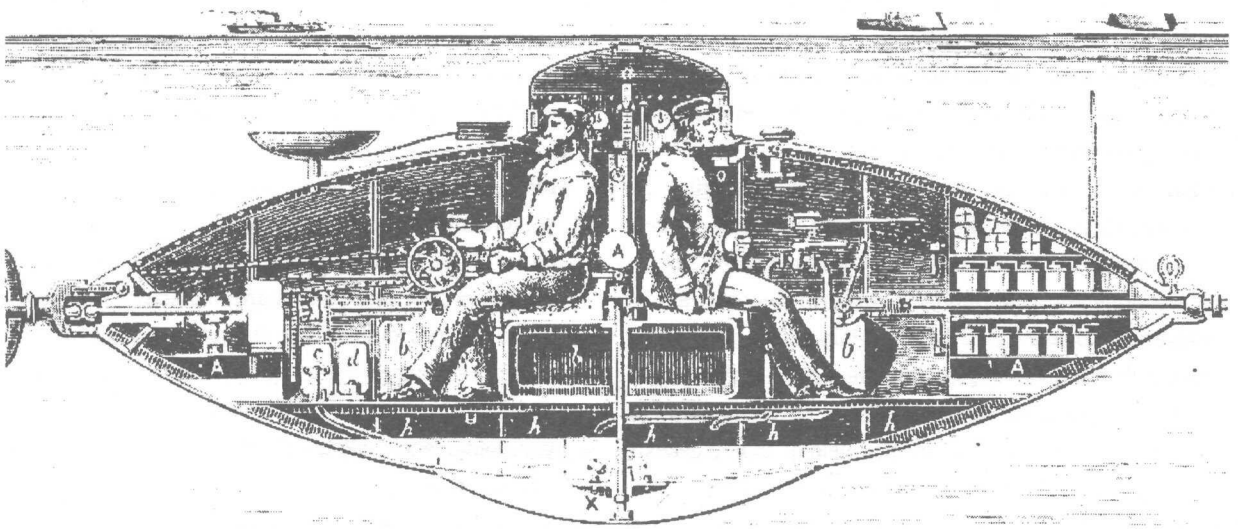
***

Ertesi gün sinemada, bilet kuyruğuna girdiğimde uzakta onu gördüm. Sevgilisi olduğu açıkça anlaşılan bir adamla gülerek yürüyordu.

↓

Hayalet Gemi

Yolcularını tanımak istiyor:

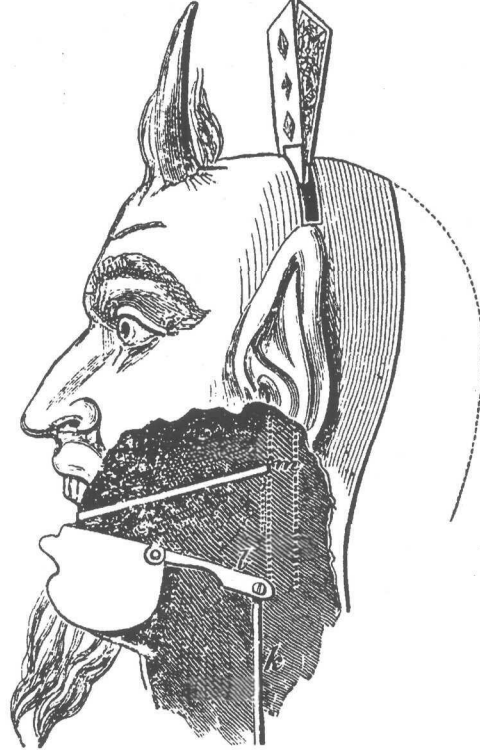

Kim olduğunuzu, ne yaptığınızı, yaşınızı, cinsiyetinizi, eğitiminizi, meraklarınızı, okuduğunuz kitapları, sevdiğiniz yazarları, gazeteleri, filmleri, dergileri, radyo kanallarını, ne zamandan beri Hayalet Gemi'nin yolcusu olduğunuzu, nasıl tanıştığınızı, değerlendirmelerinizi, hayallerinizi, rüyalarınızı, merak ediyoruz.

Hemen bize yazın:
Hayalet Gemi, MBE 201 LEVENT, İstanbul
Faks: 212 629 02 06
elektronik posta: hayalet@wavenet.com

internet adresi: <http://www.wavenet.com/~ulay/hayaletgemi>

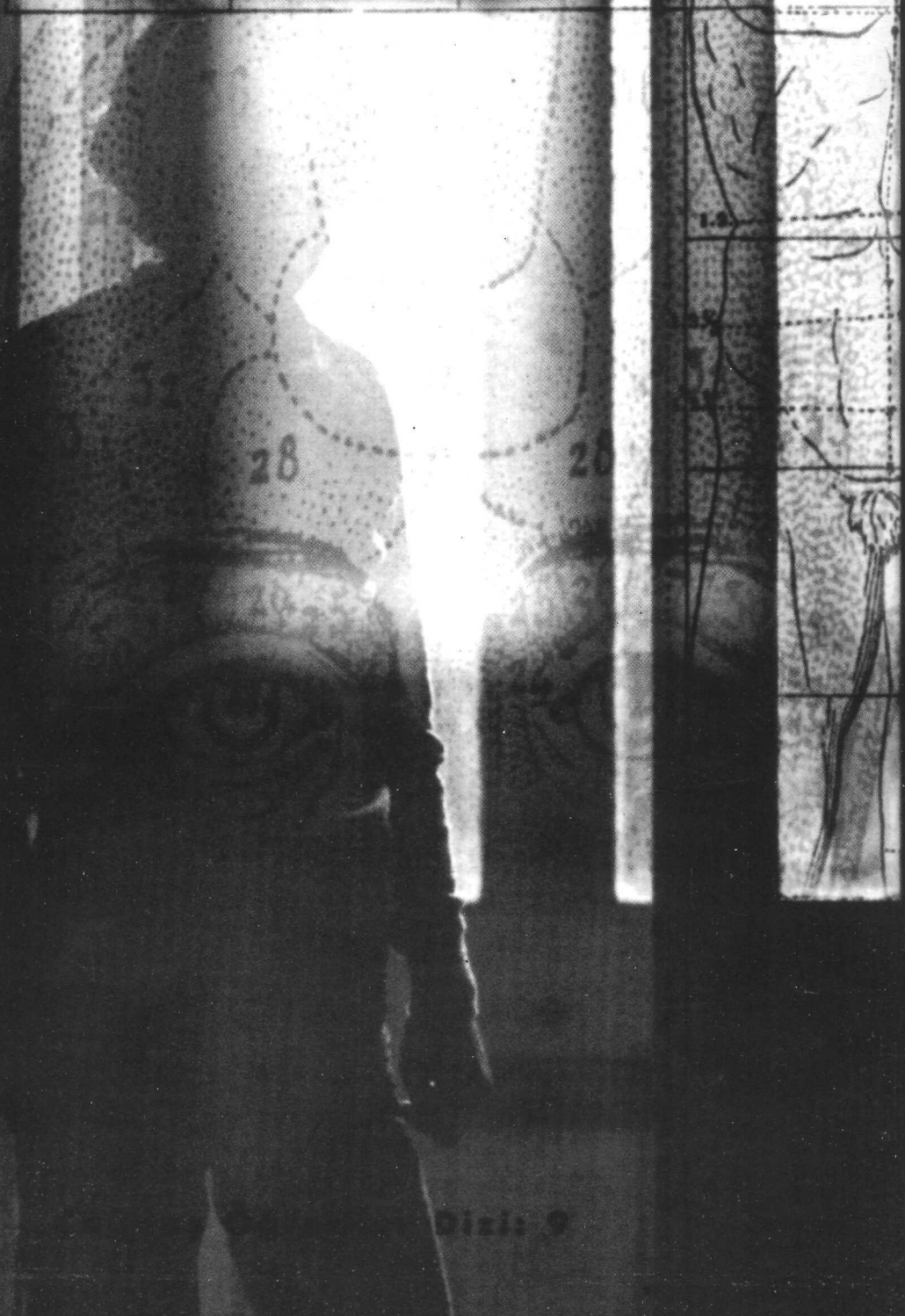
Kulak Verin

Hayalet Gemi
Kainatın Tüm Seslerine, Renklerine ve Titreşimlerine
Acık Radyo 94.9'da
(Her Cuma Geceyarısı)

YAZIKI YÜZ

ERGÜN KOÇABİÇİK

Dizi: 9